

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hüseyin OK

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zakir AVŞAR**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
SİYASAL İLETİŞİM BİLİM DALI**

EYLÜL 2021

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hüseyin OK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
SİYASAL İLETİŞİM BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Hüseyin OK
.../.../2021

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hüseyin OK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2021

ÖZET

İnsanlık tarihinin her döneminde çeşitli sebeplerden dolayı çatışmalar yaşanmıştır. Yaşanan çatışmalar kimi zaman siyasi kimi zamanda ekonomik nedenler olarak gösterilmiştir. Ancak çatışmaların asıl sebeplerine bakıldığında ise temelde dini farklılıklardan kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle Batı uygarlığında bu durum görülmektedir. Doğu ile Batı arasında süren çatışma durumu günümüzde de devam etmektedir. Özellikle İslam'a ve Müslümanlara karşı yapılan saldırılar farklı kavramları ve yaklaşımları ortaya çıkarmıştır. Batı ülkelerinde karşımıza çıkan İslamofobi ve İslam karşıtlığının araştırıldığı bu çalışmada, İslamofobi'nin tarihsel zamanda nasıl değişime uğradığı, hangi siyasi gelişmeler ile boyut değiştirdiğini, ayrıca son dönemde İslam söylemli terör örgütlerinin gerçekleştirmiş oldukları saldırıların, İslamofobi konusundaki etkisini ortaya koymaktadır. Bununla beraber, İslamofobi'nin Anti-İslamizm'e evrilmesi ve bunu tetikleyen bazı olaylardan bahsedilmiştir. Araştırma ayrıca İslamofobi ile mücadele de Türkiye'nin izlediği stratejileri de anlatmayı amaçlamaktadır. Araştırma yurt içi kütüphanelerde ve ulusal/uluslararası sanal ortamlarda yapılmış, elde edilen veriler toplanarak değerlendirilmiştir. Ayrıca konuyla alakalı bildiri, makale ve ulusal tez veri merkezindeki tezlerin taraması yapılarak araştırmayı destekleyici bilgilerden yararlanılmıştır. İslam algısının tarihsel süreç içerisinde değişimi göz önüne alınarak, söz konusu değişimin altında yatan zaman ve şartlara göre değişen hususlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Günümüzde İslam'ın nasıl tanımlandığı değil aynı zamanda neden bu şekilde tanımlandığı, ötekileştirmenin ve güvensizleştirmenin altında ne gibi nedenlerin yattığı konusu eleştirel yöntem ile aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu hususta Avrupa'da meydana gelen bazı terör saldırılarından bahsedilmiş, Avrupalı bazı devletlerin İslam'a ve Müslümanlara karşı yaklaşımlarına da değinilmiştir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde İslamofobi'nin geçmişten gelen birtakım korkuların sebep olduğu görülmekte ve şu an da ortada olan mevcut durumun geçmişten gelen duygularla hareket edilmesi sonucu ortaya konduğu gözler önüne serilmektedir. Çalışmada elde edilen İslamofobi'nin ortaya çıkış nedenleri ve sebepleriyle beraber nasıl mücadele edilmesiyle ilgili fikirler öne sürülerek İslamofobi nin sorun olarak ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere de değinilmiştir.

Bilim Kodu : 111516
Anahtar Kelimeler : İslamofobi, Yabancı düşmanlığı, Oryantalizm, Fundamentalizm, 11 Eylül, Terörizm
Sayfa Adedi : 111
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zakir AVŞAR

THE STRATEGIES FOR COMBATING ISLAMOPHOBIA: THE CASE OF TURKEY

(M. Sc. Thesis)

Hüseyin OK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

August 2021

ABSTRACT

There have been conflicts for various reasons in every period of human history. The conflicts experienced are sometimes shown as political and sometimes economic reasons. However, when we look at the main causes of the conflicts, it is seen that it is mainly due to religious differences. This is especially true in Western civilization. Conflict between East and West still continues today. Especially the attacks against Islam and Muslims have revealed different concepts and approaches. In this study, which investigates Islamophobia and anti-Islamism in Western countries, it reveals how Islamophobia has changed in historical time, with which political developments it has changed, as well as the effect of recent attacks by terrorist organizations with Islamic discourse on Islamophobia. In addition, the evolution of Islamophobia to Anti-Islamism and some events that triggered it were mentioned. The research also aims to explain the strategies followed by Turkey in the fight against Islamophobia. The research was carried out in domestic libraries and national/international virtual environments, and the data obtained were collected and evaluated. In addition, the relevant information, articles and theses in the national thesis data center were scanned and the information supporting the research was used. The issue of why Islam is defined today, why it is defined in this way, what kind of reasons underlie othering and insecurity, has been tried to be clarified with a critical method. In this regard, some terrorist attacks in Europe were mentioned, and the approaches of some European states towards Islam and Muslims were also mentioned. As a result of the evaluations, it is seen that Islamophobia is caused by some fears from the past, and it is revealed that the current situation is revealed as a result of acting with emotions from the past. In the study, the reasons for the emergence of Islamophobia and ideas about how to fight with its causes were put forward, and what should be done to eliminate Islamophobia as a problem was also mentioned.

Science Code : 111516
Key Words : Islamophobia, Xenophobia, Orientalism, Fundamentalism, 11th September or 9/11, Terrorism.
Page Number : 111
Supervisor : Prof. Dr. Zakir AVŞAR

TEŞEKKÜR

Bu çalışma boyunca bana bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Zakir AVŞAR hocama süreç boyunca yaptığı katkılardan, desteğinden, anlayışından dolayı şükranlarımı sunarım.

2016 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kapsamında Batı Ülkelerindeki İslam Düşmanlığı İnceleme Alt Komisyon Başkanlığını yapan Sakarya Milletvekili Ali İhsan YAVUZ' a değerli katkılarından ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Benden hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, her zaman benim yanımda olan ve benim bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olan aileme en büyük şükranlarımı sunarım. Geniş araştırma imkânları sunarak tezime katkıda bulunan kurumum Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Meclis TV'deki çalışma arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
1.GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL OLARAK İSLAMOFOBİ	7
2.1. İslamofobi'nin Tanımı.....	7
2.2.İslamofobi'nin Ortaya Çıkışı	8
2.3. İslamofobi ile İlişkili Kavramlar/Tezler	14
2.3.1. Anti-İslamizm	14
2.3.2. Oryantalizm (Şarkiyatçılık)	16
2.3.3. Self Oryantalizm	20
2.3.4. Yabancı Düşmanlığı (Xenophobia-Zenofobi)	23
2.3.5. Irkçılık.....	26
2.3.6. Fundamentalizm (Köktendincilik)	30
2.3.7. Tarihin Sonu/Medeniyetler Çatışması	33
3. İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELMESİNİN NEDENLERİ	39
3.1. 11 Eylül 2001 ABD'de Yaşanan Terör Eylemleri.....	41
3.2. 11 Eylül 2001 Sonrası Avrupa'daki Radikal Terör Eylemleri	44
3.2.1. 15-20 Kasım 2003 İstanbul ve 2015-2016 Ankara.....	44
3.2.2. 11 Mart 2004 Madrid.....	44
3.2.3. 7 Temmuz 2005 Londra.....	46
3.2.4. 7 Ocak 2015 Paris Charlie Hedbo.....	47

	Sayfa
3.2.5. 13 Kasım 2015’de Paris Bataclan	48
3.2.6. 22 Mart 2016 Brüksel	48
3.2.7. 2016-2018 Avrupa’da DEAŞ Eylemleri ve Yarattığı Korku.....	49
3.3. Suriye İç Savaşı ve Avrupalıların Yeni Göç Korkusu.....	51
3.4. Bazı Avrupa Devletlerinin İslam’a Bakışı.....	58
3.4.1. Almanya.....	58
3.4.2. Avusturya.....	60
3.4.3. Belçika	61
3.4.4. Fransa.....	62
3.4.5. İngiltere.....	64
3.4.6. Hollanda.....	66
3.4.7. Danimarka.....	67
3.4.8. İsviçre.....	69
4. İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	71
4.1.İslamofobiyi Engellemek İçin Yapılan Çalışmalar	71
4.1.1. Siyasi-Ekonomik Çalışmalar	73
4.1.1.1. EUMC Raporu.....	82
4.1.1.2. İslam İşbirliği Teşkilatı Raporu.....	86
4.1.2. Dini Tedbirler	87
4.2. İslamofobiyle Mücadelede Türkiye’nin Attığı Adımlar.....	90
5. SONUÇ	97
KAYNAKLAR	101
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABU	Asya-Pasifik Yayın Birliği
AFD	Alternatif Parti
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Merkezi
AK	Avrupa Konseyi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi
AT	Avrupa Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BOP	Büyük Ortadoğu Projesi
CAIR	Amerikan ve İslam İlişkileri Konseyi
CCIF	Fransa İslamofobik Saldırlara Karşı Dayanışma Örgütü
CDU	Hristiyan Demokrat Birliği
CECLR	İrkçılıkla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Merkezi
COJEP	Uluslararası Adalet, Eşitlik ve Barış Konseyi
DEAŞ	Devlet'ül Irak ve's Şam
DTİB	Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
EBU	Avrupa Yayın Birliği
ECRI	Avrupa Konseyi İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
ENAR	Avrupa İrkçılıkla Mücadele Ağı
EUMC	Avrupa İrkçılık ve Fobi İzleme Merkezi
FAIR	İslamofobi ve İrkçılıkla Mücadele Forumu
FBI	Federal Bureau of Investigation

FIFA	Uluslararası Futbol Federasyonlar Birliği
FN	Sağcı Ulusal Cephe
FRA	Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı
GTD	Global Terrorism Databank
HFR	Hedge Fund Research
IFOB	Fransız Kamuoyu Enstitüsü
IHF	Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu
İŞİD	Irak İslam Devleti
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
KRM	Almanya Müslümanları Koordinasyon Konseyi
MAMA	Anti-Müslüman Saldırıları Yansıtma Derneği
MET	Londra Metropolitan Polis Teşkilatı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NSU	Nasyonel Sosyalist Partisi
PEGİDA	Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar
PVV	Hollanda Özgürlük Partisi
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplumsal Araştırma Vakfı
SIOE	Avrupa'nın İslamlaşmasını Durdurulum Birliği
SPD	Sosyal Demokrat Parti
SPIOR	Stichting Platform İslamitische Organisaties Rijnmond
TANDIS	Tolerance and Non-Discrimination Information System
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
UHİM	Uluslararası Hak İhlali İzleme Merkezi
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırma Merkezi

1.GİRİŞ

İslamiyet'in tarih sahnesinde yer alması ile birlikte, Doğu olarak nitelendirilen İslam Dünyası ile Batı olarak nitelendirilen Hristiyan Dünyası arasından çeşitli konularda savaşlar yaşanmıştır. Yaşanan bu savaşlar Müslüman Dünyasına karşı oluşan korku ve şiddet döngüsünün temel kaynağını oluştururken, diğer yandan ise günümüzde Müslüman toplumlara karşı var olan ve giderek dozunu artıran ön yargıların da temelini güçlenmesini sağlamıştır. Geçmiş dönemlerin gerisinde değişen Dünya ile beraber, toplumların ve kültürlerin ortak yaşam alanlarına kavuşmasıyla uyum ve adaptasyon sürecinin ortak yaşam süreci gibi evrilememesinden ötürü toplum nezdinde rahatsızlığa da dönüşmüştür. Bu durum özellikle son zamanlarda yukarı doğru ivme kazanan terör saldırılarının da desteğiyle, rahatsızlık boyutunu da aşarak korku hatta bazı yerlerde şiddet noktasına taşınmıştır. Batı dünyasında İslamofobi olarak kabul gören İslam ve Müslüman korkusunun temelinde yatan sebep her ne kadar İslam hakkında yeterli derecede bilgi sahibi olamamaktan kaynaklanıyor olsa da şiddet olaylarına başvuran terör örgütlerinin yapmış olduğu saldırılara da bir kılıf uydurmak için fırsat olarak görülmektedir. Batılı ülkelerde sarf edilen sözler ve eylemler, İslam Dünyasında terör örgütlerinin birer propaganda unsuru olarak kullanılıp, Müslümanlar nezdinde bir yer bulunmaya da çalışılmaktadır. Bu durum son yıllarda İslami söylemlerin terör örgütleri tarafından daha fazla kullanılmasıyla da sonuçlanmaktadır.

İnsanlık tarihinin her döneminde çeşitli sebeplerden dolayı (siyasi, ekonomik, ideolojik ve dini faktörler vb.) savaşlar ve terör saldırıları olmuştur. Her iki durumda da mutlak zafer için halk desteğini almak çok önemlidir. Yaşanan şiddet olaylarında her ne kadar ana unsur yukarıda belirtilen herhangi bir sebep gibi gösterilse de, en fazla başvurulmuş ve halk nezdinde de kabul gören husus din faktörüdür. Bundan dolayı da terör örgütleri en fazla din konusunda propaganda yaparak şiddetin meşrulaştırılmasını sağlamaya çalışmışlardır. Kimi toplumlarda bu yüksek oranlarda kabul görürken, kimi toplumlarda ise aksine yüksek bir direniş ile karşılaşarak tarih sahnesinden silinmişlerdir. Özellikle günümüze kadar gelen dini unsurların terör örgütleri tarafından yapmış oldukları saldırılarda kullanılması, dinlerin terör örgütlerinin meşruiyet aracı olarak kullanılmaktan vazgeçilmediğini ortaya koymaktadır. Terör örgütleri dini inançları birer motivasyon aracı, kutsal metinleri de kendi görüşlerine

göre tahrip ederek taraftarlarını birer silah şeklinde kullanmayı başarmışlardır. İslam kaynaklı olduklarını savundukları görüş ve söylemleriyle inanan gençleri kendi saflarına katılmalarını sağlamak için kullanan bu örgütler, dünyada İslamofobi'nin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da Müslümanlara karşı artan baskı ve şiddet olaylarının yükselişe geçmiştir.

Dünyada tüm kesimler için bir dönüm noktası haline gelen 11 Eylül saldırıları sonrası giderek artan “İslam söylemli terör örgütleri”, devletlerin dini kisvelere bürünmüş terör örgütleriyle ne kadar zor mücadele edeceklerini de görmüş oldular. İslam'ın doğru anlatılmaması veya anlatılamamasından dolayı oluşan bilgi eksikliği de insanların İslam dinini terör örgütlerinden öğrenmesi sonucu İslamofobi'nin şiddetlenmesine neden olmuştur. DEAŞ ve El Kaide gibi İslam dininin söylemlerini yapmış oldukları terör saldırılarıyla insanlara duyurması sonucu, dünyada İslamofobi'nin daha fazla şiddetlenmesine neden olmuştur. Din ve terör kelimelerinin birbirlerine zıt oldukları düşünüldüğünde var olan şiddet sarmalının temelinde dini nedenlerin gösterilmesi de dikkat çeken bir husustur. Bu durumun devletlerin kendi toplumlarına doğru şekilde aktarılmasıyla dinlerin şiddet ve terör eylemlerinden bağımsız ele alınması gerektiği bilincinin bireyler tarafından fark edilmesi de son derece önemli bir noktadır. Radikal örgütlerin yapmış oldukları eylemler her ne kadar dışardan bakıldığında dini temellere dayandırılıyor gibi gözükse de arka planlarında daima siyasi ve sosyo-kültürel etmenlerin etkisi göze çarpmaktadır. Batı dünyasının düşman olarak gösterilip eylemler yapılması en çok savunduklarını varsaydıkları Müslüman toplumlarına zarar vermekten öteye gitmemektedir. Bunların sonucunda da Müslümanlar “öteki” olarak dışlanmakta, hatta potansiyel terörist olarak damgalanmaktadır. İslam'a ve Müslümanlara getireceği sonuçlar düşünülmeden gerçekleştirilen her saldırı yine öncelikle İslamofobi 'olarak Müslümanların ta kendisini vurmaktadır.

Bu çalışmanın araştırma konusu İslamofobi'nin nasıl geliştiği, gelişmesindeki etkenler ve İslamofobi ile mücadele stratejileridir. Bu nedenle çalışmada yukarıda belirtilen söz konusu inşa ve ötekileştirme sürecinin göreceliğinin, uzun bir tarihsel süreç içerisindeki değişebilirliğinin, anlamsal olarak süreksizliğinin analiz edilmesine ve toplumların kolektif bilinç ve anlayışlarındaki İslam algısının muhtemel nedenlerinin eleştirel analiz yöntemi ile ortaya çıkarılmasına çalışılacaktır. Batı

lkelerinde karşımıza çıkan İşlamofobi'nin tarihsel zamanda nasıl değişime uğradığı, hangi siyasi hadiseler ile boyut kazandığı ayrıca son yıllarda İşlam söylemli terör örgütlerinin gerçekleştirmiş oldukları saldırıların, İşlamofobi konusundaki etkisini ve İşlamofobi ile mücadelede Türkiye'nin izlediği stratejileri ortaya koyabilmektedir. Bu bağlamda son yıllarda yapmış oldukları terör eylemleriyle adlarını duyuran El Kaide ile DEAş terör örgütlerinin yapmış olduğu saldırıların dünyada giderek artmakta olan İşlamofobi'yi ne şekilde etkilediği sorusuna cevap verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde önemli bir sorun haline gelen İşlamofobi konusunun kapsamlı şekilde ele alınması için DEAş ile El Kaide terör örgütlerinin yapmış oldukları saldırıların hepsinin incelenmesi mümkün olmasa da araştırmanın akademik literatüre faydası olacağı düşünülmektedir.

Çalışma, İşlamofobi olgusunu önyargılardan uzak tarafsız ve kapsamlı bir şekilde bütün boyutlarıyla, ele almayı amaç edinmektedir. İşlamofobi olgusu, dünyada giderek artan terör saldırılarının ardından dünya siyasetinde önemli bir sorun haline gelmiştir. Kültürlerin ve milletlerin bir arada yaşayabilmesi günümüz dünyasında önemli bir gerekliliktir. İşlamofobi olgusunun bu bağlamda ele alınması önem arz etmektedir. Araştırmanın kültürler arası ilişkilerin ayrımcılık ve düşmanlıktan uzak hoşgörülü bir çizgide sürdürülmesi ve birlikte yaşam kültürünün oluşturulmasına da katkı yapacağı düşünülmektedir.

Dünya üzerinde 1,5 milyara yakın Müslümanın yaşadığı, 15 milyona yakınının Avrupa ve ABD sınırları içinde bulunduğu belirtilmektedir. Dünya'nın gerek ekonomik ve gerekse kültürel bakımdan aldığı şekle baktığımızda, giderek çok kültürlü ve küresel bir yaşam biçiminin hâkim olduğu gözlemlemektedir. İnsanlar sınır tanımaksızın sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler kurmakta, ülkeler çok uluslu ve çok kültürlü bir yapıya doğru evrilmektedir. Bu konjonktürde birlikte yaşama arzusu, kültürler arası diyalog gibi temel kavramlar çok daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak Dünyada son yıllarda gerçekleşen olaylar neticesinde, rneğin 11 Eylül, Madrid, Londra, İştanbul saldırıları gibi, toplumlarda inanç eksenli korkular gelişmektedir.

İşlamofobi kavramı dünyanın son zamanlarda almış olduğu siyasi ve toplumsal görünüm içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Son yıllarda yaşananlar doğrultusunda Avrupa lkelerinde meydana gelen 'ayrımcılık' ve 'yabancı düşmanlığı' örneklerinin

yaygınlaşması ve sürekliliğini koruması, bölgesel ve evrensel düzlemde ciddi problemlerin meydana gelmesine neden olacaktır. Bu bağlamda İslamofobi'nin bilimsel çerçevede ele alınması, problemin çözümüne bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; İslamofobi'nin kronolojisiyle beraber hangi olaylar ile artış kazandığını, son yıllarda İslam söylemli terör örgütlerinin dünyada yapmış oldukları saldırıların İslamofobi üzerindeki etkisini ve İslamofobi ile mücadele stratejilerini ortaya koymaktır. Huntington' un 1996 senesinde 'Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Yapılması' isimli kitabında konuya adeta başlangıç yapmaktadır. Huntington kitabında Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemi anlamayı ve mümkünse öngörmeyi sağlayacak temel paradigmlar üzerinde durmaktadır. Kitabında ideoloji çağının sonuna gelmiş olmasına rağmen dünyanın kültürel çatışmalarla karakterize edilen bir hale geldiğini ifade etmektedir. Huntington 'un esas tezi ise gelecek zamanda yaşanacak çatışmaların dini ve kültürel olacağı yönünde olması ve söz konusu çatışmaların medeniyetler arası olacaktır. Huntington, kitabında İslamofobi'yi Müslüman ülkelerde yaşanan nüfus artış hızının hem Müslüman toplumlar içinde hem de bu toplumlara komşu ülkelerde istikrar bozucu bir sebep olduğunu ve olmaya devam edeceğini ifade etmektedir. Genç Müslümanların 'İslamcı Yeniden Doğuş'un gücünün devam ettirilmesini sağlayacağını, Müslüman savaçılığın, militanlığın ve göçün sebebi haline geleceğini belirterek İslamofobi'nin giderek artacağını söylemektedir. Huntington, Yirmi Birinci Yüzyılın ilk senelerinin yüksek ihtimalle Batı Karşıtı iktidarın ve kültürün yükselişinin olduğu ve Batılı medeniyetler ile Batılı olmayanlar arasındaki çatışmaların olduğu seneler olacağını ifade etmektedir (Kumru, 2018: 603).

Kapsam ve sınırlılık, araştırmalarda ortaya konulması gereken bir zorunluluk olmasına karşın, aynı zamanda çalışmanın handikaplarından biridir. Kapsam olarak, Müslümanların yoğunlukta olduğu coğrafyalarda Müslümanların maruz kaldığı olumsuz davranış ve söylem İslamofobi çerçevesinde değerlendirebilir. Ancak bu boyutta yapılacak bir çalışma İslamofobi kavramının sınırlarını aşarak, birçok farklı kavram ve olgunun sınırlarına dâhil olacaktır. Bu açıdan Müslümanlara yönelik, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ve yabancı korkusu (Xenophobia) gibi olguları kısaca ele alınarak, İslamofobi olgusu belirginleştirmeye çalışılmıştır.

Araştırma yurt içi kütüphanelerde ve ulusal/uluslararası sanal ortamlarda yapılmış, elde edilen veriler toplanarak değerlendirilmiştir. Ayrıca konuyla alakalı bildiri, makale ve ulusal tez veri merkezindeki tezlerin taraması yapılarak araştırmayı destekleyici bilgilerden yararlanılmıştır. Çalışmada İslamofobik algılamının tarihi seyri veya tarihi arka planı olarak kullanılan teorik bilgi, özellikle İslam toplumunun Batı ile temas halinde olduğu zamanlar seçilmiştir. Bu da araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Araştırma Türkiye ile sınırlıdır.

İslam algısının tarihsel süreç içerisinde değişimi göz önüne alınarak, söz konusu değişimin altında yatan zaman ve şartlara göre değişen hususlar ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Günümüzde İslam'ın nasıl tanımlandığı değil aynı zamanda neden bu şekilde tanımlandığı, ötekileştirmenin ve güvensizleştirmenin altında ne gibi nedenlerin yattığı konusu eleştirel yöntem ile aydınlatılmaya çalışılmıştır. Eleştirel teori, geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki bağlantıları değerlendirirken daha iyi bir gelecek olasılığının geçmiş ve şimdiyle iç içe olduğunu kabul eder. İnsanların gördükleri baskının ulusal ve küresel köklerini anlamada yardım eden yapılar olduğu konusunda aydınlatır. Genel bir düzeyde denebilir ki eleştirel teorinin kurucuları, felsefe ve topluma yaklaşımlarında tarihi temele koymuşlardır. Bundan dolayıdır ki İslamofobi gibi bir kavramın temeline inilerek problemin kaynağı ve çözümü aranmıştır.

İkinci bölümde İslamofobi'nin tanımı, bir kavram olarak ortaya çıkışına değinilmiştir. İslamofobi ile ilişkili kavramlar olan anti-islamizm, oryantalizm, self oryantalizm, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, fundamentalizm ve medeniyetler çatışması tezi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise İslamofobi'nin Anti-İslamizm'e evrilmesi ve bunu etkileyen bazı olaylardan bahsedilmiştir. Bu perspektifle ABD ve Batı ülkelerinde yaşanan terör eylemleri ile bazı Avrupa devletlerinin İslam'a bakışı incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise İslamofobi'yi engellemek için yapılan çalışmalara değinilmiş bu kapsamda Türkiye'nin attığı adımlar tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise, konu özetlenerek çalışma sonlandırılmıştır.

2. KAVRAMSAL OLARAK İSLAMOFOBİ

2.1. İslamofobi'nin Tanımı

İslamofobi etimolojik olarak İslam ile Fobi sözcüklerinin birleşmesinden türetilmiştir. Bir psikolojik terim olan “fobi” bilindiği gibi normalde korkulmayacak durum veya objelerden korkulması halini tanımlar. Ancak Oxford sözlüğüne göre anlamı “İslam’a karşı ön yargılı olmak veya bu dine karşı gösterilen politik hoşgörüsüzlük” olarak tanımlanan İslamofobi İslam’ın kendisinden korkulan bir kavram olarak değil, çok kültürlülüğten ve onun sonuçlarından korkulan bir korku olarak adlandırılabilir. Avrupa’nın Yahudi-Hristiyan mirası ile çatıştığını söyleyen bazı bilim adamlarının aksine İslamofobi belki de İslami değerlerin Batı değerleriyle karşılaştırıldığında ortaya çıkabilecek olası farklılıklardan korunma güdüsü olarak da değerlendirilebilir (Marranci, 2004: 105-117).

Her ne kadar İslamofobi’nin İslam dininden ya da mensuplarından korku anlamına gelmediği belirtilse de İslamofobi kavramının ele alındığı pek çok kaynakta “korku” kavramı da tanımlamaların içine dâhil edilmiş ya da korku ile olan ilgisine değinilmiştir. Örneğin internet ansiklopedisi Vikipedi’ye göre İslamofobi’nin anlamı "İslam korkusu" şeklinde görülmektedir. Müslümanlara ve İslam dinine karşı yürütülen olumsuz propagandalardan dolayı Müslümanlara karşı ön yargı ve nefret toplumlara özellikle lanse edilmiştir. ABD Din Akademisi Başkanı Prof. John L. Esposito’ya göre İslamofobi “Kendinden olmayana duyulan kuşku ve kuşkunun getirdiği zayıflıktır. Bu zayıflık korkuyu doğurur.” (2011:12). Esposito bir başka eserinde ise İslamofobi’yi Müslümanların dini, sivil ve kişilik haklarının görmezden gelinerek çiğnendiği bunun sonucunda da nefret suçlarına neden olan söz ve eylemler olarak tanımlamıştır” (2011:18).

İslamofobi kavramını Avrupa çerçevesinde ele alan Raymond Taras’a göre ise Avrupa için İslamofobi, kıtanın İslamlaşmasından duyulan hayali korkunun bir ifadesidir. Daha fazla görülmeye başlanan camiler, minareler ve başörtüleri bu korkuyu somutlaştırmaktadır. Göçmenlerle çoğalan bu semboller, Soğuk Savaş sonrası Batı’nın duyduğu yeni endişenin kaynağı olmaktadır. Bazı ülkelerde ırkçı ifadelerin etkisiyle artan bu korku nefrete bile dönüşmekte ve saldırılara neden olmaktadır. Bazı yazarlar günümüzde İslam korkusunu geçmişteki Yahudi nefretine benzetmekle beraber, aynı kavramlar üzerinde yükselen bir benzetme değildir

(2011:3-11).

Bir başka yaklaşıma göre ise göre İslamofobi dar ve geniş anlamda kullanılmış bir terim olarak öne çıkar. Dar anlamıyla İslamofobi, pek çok yazar ve akademisyenin belirttiği gibi İslam dinine ait olan kavramlardan çekinmek veya korkmaktır. Bu durum İslam dinine karşı ön yargılar da üretir ve ön yargılar zamanla dışlamaya neden olur. Steinberg'in İslamofobi ile ilgili geniş anlamı ise insan haklarına kadar uzanır. Ayrımcılık, kimlik farklılıklarını reddetmek, dışlamak, kendi aidiyetini en önde tutmak, varsa mensup olduğu dini birinciliğe koyarak dinsel ırkçılık yapmak gibi tüm tanım ve kavramları içerir (2010: 9).

2.2.İslamofobi'nin Ortaya Çıkışı

İslamofobi, 90'lı yıllarda Batı Avrupa'da sıkça kullanılsa da ilk kez terim olarak kullanılması, 1922'de Étienne Dinet adlı bir oryantalistin yazdığı makalede geçmiştir. İslamofobi terimi, öncesinde Müslümanlar ve Avrupalılar arasında Haçlı seferlerinden, sömürgecilik dönemlerine kadar geçen süreçte yaşanan çok sayıda karşılaşma ve bunun sonucu olarak İslam'a karşı ortaya çıkan olumsuz bir tutum olarak, sonrasında kamusal alanda İslam karşıtı, modern ve seküler bir düşünce olarak, daha sonra Müslüman göçmenlerin entegrasyonu ve özellikle 11 Eylül saldırılarıyla yoğunluğu gittikçe artan bir algıdır (Cesari, 2011: 63-64). Bu algı, Batı Dünyası ile Müslümanlar arasında telafisi zor zararlara yol açmışsa da asıl vahim olan duruma yani çatışmaya doğru da gittiği söylenebilir.

Geçmiş tarihe baktığımızda da Müslümanlar hem Anadolu'dan hem de İspanya yoluyla Pireneler'den geçerek bütün Batı Avrupa'yı ele geçirme tehlikesiyle karşı karşıya bırakınca, Batı ülkeleri harekete geçerek İslam korkusunun ilk büyük askeri ve siyasi hareketi olan birinci haçlı seferini (1096- 1099) yapmışlardır. Avrupalılar Ortadoğu'ya kutsal toprakları kurtarmak maksadıyla gelip oradaki zenginlikleri ele geçirmişlerdir. 1272 yılına kadar Ortadoğu'da büyük felaketlere yol açan 9 haçlı seferi daha yapılmıştır. Bu seferlere destek vererek katılanlara bakıldığında İslamofobi'nin en yoğun yaşandığı günümüz ülkerinden Fransa, İngiltere ve Almanya karşımıza çıkmaktadır (Lewis, 2000: 15). Yeniçağlar'da ise Müslüman devletler iç karışıklıklarla ve birbirleriyle savaşarak güçlerini kaybederken, Batı dünyası yeni gelişmeleri beraberinde getiren Rönesans ve Reform hareketleriyle coğrafi keşifler keşfedilen yeni kaynaklarla tekrardan genişlemeye ve zenginleşmeye başlamıştır. Bu

durumun sonucu olarak diğer medeniyetlerin etkileriyle, İslam medeniyetindeki olumsuzluklar beraberinde devletlerde bozulmaları hızlandırarak zayıf devletlere neden olmuştur. Yaşanan zayıflamalar karşısında bazı Müslüman ülkeler Avrupa devletlerinin gücüne dayanamayarak egemenliklerini kaybetmesi sonucu sömürge ülkeler haline gelmişlerdir. Bu dönemde Batı'nın tavrı "Darwinizm" olarak tanımlanan "Beyaz adamın üstünlüğü teorisi" olarak da söylenebilir. Batı kültüründe kendinden olmayan farklılıklar barındıran toplumlar, davranışlar ve hatta dinlerden tarihten süregelen bir korku ve dışlama görülmektedir. Batının bu nefret etmek duygusu zamanla evrilerek önce dinsel bir düşmanlığa dönüşmüş sonrasında ise ırk düşmanlığını beraberinde getirmiştir. Şimdi ise bu düşmanlıklar yerini İslamofobi'ye bıraktığını göstermektedir. (Akgönenç, 2010: 31-32). Avrupa'nın temel bakış açısı hala orta çağ ekolüdür ve bugün de eski hatıraların zihinlerinde (İzetbegoviç, 1984: 271) yaşıyor. Buradan İslam düşmanlığının o zamanlardan miras kaldığı anlaşılmaktadır.

Baubérot ise Doğu Hristiyanlığı ile Batı Hristiyanlığı arasındaki ayrılmanın ve haçlı seferlerinin (1054) -(1095-1272) sonucunda Hristiyanlığın bile bölgelere göre anlam değişikliğine uğradığını belirtirken bunun da doğal sonucu olarak düşmanların ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Bu noktada Yahudiler ve "heterodokslar"ın iç düşmanlar; Ortadoğu, Afrika yahut İspanya'daki Müslümanların ve Türklerin de dış düşmanlar arasında görüldüğünü belirtmektedir (Baubérot, 2008: 26). Bu durum da bizlere, Batı Hristiyanlığının her zaman kendi içerisinde barındırdığı bir "öteki" yi bulma arayışı içinde olduklarını ispatlamaktadır.

İslamofobi'yi anlamak için Oryantalizme de değinmekte fayda vardır. Bu bağlamda, Edward Said'e göre Doğu toplumu, Batı için "öteki" dir. Batı'nın kültürel, sosyal ve ekonomik kaynakları buradadır. Batılı bilinci, modernleşme ve medeniyet gibi kavramları birer proje gibi kullanarak, Batı dışındaki İslam toplumlarına bu projeleri yayarak kendisine tarihten gelen bir tehdit olarak gördüğü İslam'ı hedef alır. Karşı karşıya getirilmeye çalışılan iki medeniyet vardır. Bunlar, İslam ve Batı medeniyetleridir (Süphandağı, 2004: 15-17). Batı kendi kimliğini Doğu sayesinde keşfetmiştir ve onun sayesinde kendisini ondan farklı görmektedir.

Osmanlılar (Türkler) Batı dünyasıyla en uzun mücadeleleri yapan devlet olarak tarihte yer almaktadır. Bundan dolayı, Avrupa'da Müslümanlar denildiğinde akla gelen ilk şey ise Osmanlılar yani Türklerdir. Yıllar boyu sürüp giden savaşlar

sonucunda Osmanlılar hep Batı ülkelerine gâlip geldikleri için Avrupalı devletler nazarında çok büyük bir tehdit olarak görülmüşlerdir. Bu durum da hem İslam'ın Hristiyanlık için bir rakip olarak görülmesine hem de Türklerin tüm Avrupa'yı fethedeceği korkusuna neden olmuştu (Lewis, 1993: 72). 1665'te Jean Coppin, Hristiyan yöneticilerden Türklere karşı yardım isterken onlardan Tanrı'nın oğlunun kutsal emanetlerinin olduğu toprağı kirleten vahşi ve barbar bir toplum olarak bahsetmektedir (Grosrichard, 2004: 42). Dini gerekçeler veya Batılıların korkularından faydalanma şeklinde bir gerekçe ileri sürülerek Hristiyanların, Müslümanlara yani Türklere karşı kendisinin yanında olmalarını planlamaktaydı.

Zamanla büyüyen devletlerin hakimiyet alanları büyüdükçe karşı karşıya gelme sahaları da artmıştır. Akdeniz'in güney ile doğu kıyılarının Müslümanlarda, batı ve kuzey kıyıların da Hristiyanlarda oluşu Akdeniz'i de mücadele sahasına dönüştürmüştür. İki medeniyetin çatışması Akdeniz'i aşılmaz dinsel hoşgörüsüzlük alanına çevirmiş, buda beraberinde dinsel hoşgörüsüzlüğü getirmiştir. Uzun yıllar birbirleriyle mücadele eden Hristiyan ve Müslüman dünyaları arasındaki iletişim yok denecek kadar azdı (Kumrular, 2005). Osmanlı devletinin uzun yıllar Avrupa'da kalmasından dolayı Avrupa'da Türk ve Müslüman korkusu ve düşmanlığı başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı'nın parçalanmasından sonra sömürgeci Avrupa devletleri intikam zihniyetiyle Müslüman topraklarını işgal ederek Osmanlı devletinin gerek kendi tebaası olan Hristiyan halka gerek diğer ülkelerdeki Hristiyan toplumlarına yapmadığı zulüm ve asimilasyon politikalarını Müslüman ahaliye yapmışlardır. İşgal edilen yerlerde halka yapılan eziyetlerin yanında Osmanlı'dan koparılan yerlerde dahil olmak üzere sömürgeleştirilen topraklarda kendilerine itaat eden uydu yönetimler kurarak geçmişte yaşanan Müslüman korkusunun gelecekte tekrardan ortaya çıkmasına engel olunmaya çalışılmıştır. Bunun örneklerinden bir tanesi de Avrupa'nın göbeğinde Sırp ve Hırvatların Bosna'da yaptıkları soykırım ve Osmanlı'dan kalma tarihi eserlere ve camilere yaptıkları tahribattır. Yapılan saldırılar Avrupa'nın bilinçaltında hâlâ İslam korkusu ve düşmanlığının devam ettiğini göstermektedir (Karslı, 2013: 82-83). Batılı aydınlara göre Müslümanların Batı kültüründen kopuk olmalarının asıl sebebinin İslami şeriatın getirdiği kuralların yaşamın her noktasında var olması ve bunu kurallar altına alması olarak göstermektedir (Berkes, 1973: 412). Aslında bu da demek oluyor ki bu Batılı aydınlara göre İslami şeriat olmasa Müslümanlar Batıyla iç içe girebilecek ve

kaynaşabileceklerdi. Onlara göre buna engel olan tek şey ise İslami şeriatın bizzat kendisiydi.

Batı'nın Müslüman dünyasına en yakın olduğu Bizans döneminde bile İslam dini hakkında yanlış bilgiler vardı, çünkü İslam'ın yanlış algılanmasının asıl nedenlerinden biri çeviri problemidir. 9. yüzyılda Nicetas Byzantinos'un Kuran-ı Kerim'den yaptığı alıntılar yanlış çeviriden kaynaklanan hatalarla doludur. (Kumrular, 2012: 312). Arapçayı bilmeden Kur'an'ın içerisinde geçen terimleri kendi dillerine çevirmek için Batılı terimleri kullanmak zorunda kaldıklarını ve bundan dolayı da metinlerin kendi anlamlarından kopararak bu terimlere Hristiyanvari bir anlam yüklemişlerdir (Rosenthal, 1996: 17). Bu dönemde Hristiyanlığı savunan eserler yazılmıştır. Örneğin Robert de Ketton, 1141 yılında Kur'an'ı ilk defa Latinceye çevirerek Kur'an'ın orijinal manasını aktarmaktan tamamen uzaklaşmıştır. Bu tercüme, Batı dünyasında uzunca bir süre kullanılarak ve bilinen en eski İtalyanca, Almanca ve Hollandaca dillerindeki tercümelere kaynak olmuştur. Doğru tercüme edildiği sanılan bu eserlerin ardından İslam ve Kur'an'a karşı bir dizi reddiye içeren eserler kaleme alınmıştır (Ayık, 2013: 13). Bernard Lewis'de Arapçadan yapılan çevirilerde Orta Çağ çevirmenlerinin bugünkü gibi başarılı olmadıklarını kabul etmektedir (Lewis, 1993: 61).

Kur'an'ın yanlış çevrilmesine ait bilgileri bugün teolojik söylemleriyle bilinen Batı Medeniyetinin temel taşlarını oluşturan Protestan Hareketin lideri, Martin Luther'in okuduğu Kur'an'ın Latince çevirilerinden biri olan Ridolcus de Monte Crucis'in kötü bir çevirisi olan Cunfutatio Alcorani'yi (Kur'an'ın yalanlanması) Almanca'ya çevirmeyi denediği bilinmektedir, fakat genel kanı yarım kaldığı veya yayınlanmadığı yönündedir. Hatta Luther'in bir başka Latince çevirisi olan ve İslam'a karşı daha ılımlı yazılan Nikolaus von Kues'in The Cribratio Alchorani'yi (Kur'an'ın tasnifi) tercih etmemesi de Luther'in Türk korkusunu ve dolayısıyla İslam düşmanlığını akıllara getirmektedir. Luther'in İslam ile ilgili bütün değerlendirmeleri teolojik değil ideolojik ve politiktir. Ayrıca bunlar pek çok eksiklik, yanlışlık ve önyargılarla doludur. Luther'in görüşleri Hristiyanların temel kaynaklarından biri olmakla beraber Protestanlar üzerinde oldukça etkilidir. İslam, İslam Peygamberi ve Kur'an'ın imajının olumsuz şekillenmesinde payı büyüktür. Olumsuz görüşleri Türkler için de geçerlidir. Bugün Batı'nın bilinçaltında “barbar” Türk imajının

yerleşmesinde Luther'in etkisi çoktur (Hıdır, 2007: 145-157).

1970'lere kadar Batı dünyasında İslam'a karşı var olan bu ön yargılar tamamen yok olmamıştı ve aşırı gruplar tarafından çok ön planda tutulmasa da kullanılıyordu. Ancak 1979'da İran'da meydana gelen İslam Devrimi bu durumun değişerek eski korku ve duyguların tekrardan ortaya çıkmasına neden olmuştur (Canatan, 2007: 19). İran örneği gibi İslam şeriatının diğer Müslüman ülkelerde de yönetim şekli haline gelmesi ihtimali Batı dünyasında korku ve endişe yaratmıştır.

İslamofobi'nin modern geçmişe dönerek Batı'da tekrardan alevlenmesine sebep olan gelişmelere bakıldığında ise 20. yüzyıl sonlarında Müslümanların büyük gruplar halinde Batı'ya göçmeleri, uçak kaçırımlar, rehin almalar, 1980'ler ve 1990'larda gerçekleştirilen terörist eylemler, 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılar öne çıkan nedenler arasında gösterilebilmektedir (Kalın, 2015: 19). Bu olayların içinde özellikle 11 Eylül saldırılarının dünya çapındaki büyük etkisi bir dönüm noktası olmuştur.

Diğer bir nokta ise Avrupa'daki artan işsizlik ve nüfusun yaşlanması gibi gelişen endişe verici durumların sonucunda Avrupalı olamayan diğer milletlerdeki insanlara karşı gelişen yabancı düşmanlığını ve Müslüman korkusunu bir saplantı haline getirerek olayları körüklemek suretiyle çok daha tehlikeli seviyelere taşınmasıdır (Uzun, 2012: 18). Terör eylemleri ortaya çıktığında ise daha öncesinde var olan rahatsızlıklar yerlerini daha büyük bir korkuya yani İslamofobi olarak adlandırdığımız İslam korkusuna bırakmaktadır (Er ve Ataman 2008: 748-749). İslamofobi'nin yaratılması Müslümanlarla yaşanan büyük olumsuzluklardan ziyade siyasi olarak kışkırtmaların temelini oluşturduğu suni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca İslam hızla yayıldığı için 20-30 yıl öncesine kadar Batı'da Hristiyan nüfusunun fazlaca olduğu yerleşim yerlerinde Müslümanlar belirsizken, günümüzde ise en büyük şehirlerde ortaya çıkan camiler ve İslami merkezler kendinden söz ettirerek şehirlerin dini çehresini değiştirmiştir (Er ve Ataman, 2008: 749). Bu durum da İslam'a karşı neden sert bir tutum alındığının sorusuna cevap niteliğindedir. İslam, son yıllarda toplumsal ve politik bir ideoloji olarak kendisini yenilediği için büyük bir hızla büyüyor, milletlere nüfuz ediyor. Bugün, diğer dinler ile karşılaştırıldığında İslam'ın açık ara önde olduğu da görülmektedir (Uzun, 2012: 25). Bunun sonucunda da İslam'a ve Müslümanlara yönelik olan ön yargılar daha da artarak

şiddetlenmektedir.

11 Eylül saldırılarından önce İslamofobi konusunda ilk tanıma çalışmaları 1996'da İngiltere'de Runnymede Trust adlı bir kuruluşun desteklediği ve farklı dinlerden üyelerin oluşturduğu bir komisyon tarafından yapıldı. Komisyon araştırmalarının sonucunu 1997'de "Islamophobia: A Challenge For Us All" (İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuma) başlıklı bir raporda İslamofobi'nin Batı ülkelerinde yüzyıllardır var olduğunu, 11 Eylül'den sonra ortaya çıkmadığını kanıtlamıştır. Fakat rapor, bu korkunun son yirmi yılda daha da belirgin hale geldiğini ve daha tehlikeli bir boyut kazandığını göstermektedir. Raporda görüşler açık ve kapalı olmak üzere iki şekilde yer almıştır. Rapora göre İslam'la ilgili kapalı olarak verilmiş görüşler şunlardır (Canatan, 2007: 23);

- 1- Tekdüze, statik ve değişime kapalı olarak görülmektedir.
- 2- İslam ayrı ve öteki olarak görülmektedir. İslam başka kültürlerle ortak amaçlara sahip değildir.
- 3- İslam Batı kültüründen aşağıda görülür; barbar, akıl dışı, ilkel ve cinsiyet ayrımcısıdır.
- 4- İslam; şiddet yanlısı, saldırgan, tehditkâr, terörizm destekçisi ve "medeniyetler çatışması" na kalkışmış olarak görülmektedir.
- 5- Siyasi, bir ideoloji olarak görülmekte, siyasi ve askeri avantaj için kullanılır.
- 6- Batı'nın İslam tarafından eleştirileri hiç düşünmeden reddedilir.
- 7- İslam düşmanlığı, Müslümanlara ayrımcılık uygulamaları ve toplumdan dışlanmalarını haklı çıkarmak için kullanılmaktadır.
- 8- İslam düşmanlığı doğal ve normal olarak görülmektedir.

Bu raporun maddelerini tek tek incelendiğinde; İslam ile ilgili oluşturulan görüşlerin objektif şekilde hazırlanmadığı görülmektedir.

2002'de EUMC'nin (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi) 11 Eylül 2001'den sonra Avrupa Birliği'nde İslamofobi (Islamophobia in EU after 11 September 2001) başlıklı raporunda AB'ye üye 15 ülkede ırkçılığın ve ayrımcılığın arttığını belgeleyip, Anti-semitizm ve İslamofobi konusunda uyarılarda bulunmuştur. Yine Amerika'da CAIR (Amerikan- İslam İlişkileri Konseyi) 2004 -2005 arası

kayıtlara geçen nefret suçlarındaki artışı belgelendirmiştir. 2005'te de 1972 Müslüman karşıtı taciz; ayrımcılığı şiddeti ve şikâyeti değerlendirmiş bu da önceki seneye göre yüzde 26,9' luk bir artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca 2004' te BM Genel Sekreterliği görevini yürüten Kofi Annan, "İslamofobi ile Yüzleşmek: Müsamaha ve Karşılıklı Anlayış Eğitimi" (Confronting Islamophobia: Education For Tolerance and Understanding) başlıklı bir BM konferansında İslamofobi'nin küresel boyutta uluslararası bir sorun olduğunu kabul ederek bunun Müslümanlar için gerçekten çok üzücü ve rahatsız edici olduğunu çok sayıda insanın İslam'ı bir bütün halinde Batı'ya karşı olarak gördüğünü vurgulayarak, İslamofobi'nin bağnazlık için uydurulan bir terim olduğunu ifade etmiştir (Kalin, 2015: 20-21).

2.3. İslamofobi ile İlişkili Kavramlar/Tezler

2.3.1. Anti-İslamizm

Zaman zaman İslamofobi ile karıştırılan veya yakın anlamda kullanılan anti-islamizmin tanımı "olumsuz önyargılarla Müslümanlara karşı duyulan nefret, korku, aşağılama ve ithamlar" olarak yapılmaktadır (Canatan, 2007: 22).

Dünyadaki dinlerin, kültürlerin ve uygarlıkların hiçbirisi tek tip değildir ve Batı dünyasında oluşturulan "İslamofobi" ve "anti-islamizm" özel bir kurgu yaratmaktadır. Batılı anlayışa göre, Batı her yönden olumlu fakat Doğu da her yönden olumsuzdur. Bu, "klasik oryantalist" bir görüşe dayanan ve sonuçları da masum olmayan bir kurgudur. Bu düşünceye göre farklı din ve kültürlerin dünya gerçekleriyle de uyuşmadığını, asla barış içinde bir arada yaşayamayacaklarını işaret etmektedir. Üstü kapalı olarak bir "uygarlıklar savaşını" vurgulamaktadır. Oryantalizm kadar çatışmacı bir ideoloji olup kendisini barışçı, karşı tarafı ise saldırgan ve terörist olarak nitелеmektedir. Sonundaki "izm" takısı ile de daha çok ideolojik ve politik bir tutum olarak kabul edilir (Canatan, 2007: 10).

Anti-İslamizm, İkinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkan ırkçılık gibi başka bir çeşit ayrımcılıktır. Fakat bugün ırkçılık yasalarla cezalandırıldığı için sonradan ortaya çıkan bu yeni ayrımcılık "modern ırkçılık" ve "kültürel dışlama" halini almıştır (Canatan, 2007: 46). Ayrımcılığın temelinde ırktan kültüre doğru bir geçiş vardır, bu yüzden artık ırkçılık yerine anti-İslamizm terimi kullanılmaktadır. Irkçılıkta bir saf "üstün ırk" ve bir de "aşağı ırk" iddiası vardır. Anti-İslamistler de aynı şekilde farklı, saf dinler ve kültürler yaratarak bunları üstün ve aşağı olarak sınıflandırır. Bu

şekilde bu ayrımcılık ilk olarak aşırı gruplarda görülmekteyken, giderek geniş halk kitlelerine geçer ve çoğalır. Başlarda anti-islamık olan bu hareket ileride İslâmofobi'ye döner. Önce ideolojik ve politik olan bir tutum, sonradan sosyolojik bir olguya dönüşür (Canatan, 2007: 46-47). Anti-İslamizm böylece İslâmofobi'ye neden olur ve çoğu kimse de bunun çok kültürlü bir toplum için ne kadar sakıncalı olabileceğini aklına bile getirmez.

İslamofobi'nin yüksek olduğu bazı ülkelerde, ders kitapları üzerinde yapılan incelemelerde İslam hakkında yazılan bilgilerin eski ve yanlış, üstelik de önyargılara dayalı olduğu görülmektedir. Bu geliş güzel bilgiler sonraki nesle aktarılırken de yeniden üretilmekte ve güncel hale getirilmektedir. Eski zamanlardan günümüze kadar Batı dünyası bazı ideolojik ve siyasal grupları çeşitli önyargılara sığınarak İslam düşmanlığını yaymaktadır. Bunlar kasıtlı ve maksatlı çalışmalardır ve Anti- İslamizmi çağlar boyu sonraki nesillere taşımaktadır (Canatan, 2007: 42-43). Bu düşmanlık, bu şekilde bin yıldan uzun bir süredir günümüze kadar gelmiştir ve ilk günkü gibi tazeliğini korumaktadır. Şuanda bile bu duruma yeni bir olay eklenerek Batı ve İslam arasındaki uçurum gitgide daha da genişlemektedir.

İran Devrimiyle seksenli yıllarda Batı dünyasında başlayan İslam aleyhtarlığı, "İslam Fundamentalizmi" ile ilgili yazılan kitaplar ve diğer yayınlarda "İslam tehdidi" propagandası, İslamofobi'nin ve Anti-İslamizmin ilk kırılma dalgasını oluşturmaktadır. Ardından 1989 yılında İslam'ın dışardan gelen düşman olarak lanse ettirilmesi, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyet Bloğunun çözülmesiyle daha belirgin hale gelmiştir. Bu olay da Batı ile İslam dünyasının arasındaki kırılmanın yaşandığı ikinci önemli kırılmadır. Batı dünyasındaki İslam'a karşı ve İslamofobi'nin belki de en zirve yaptığı üçüncü büyük kırılma 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırılardır. Bu tarihten önceki İslam karşıtı söylemler ve İslam'a karşı açılan soğuk savaş, toplum nezdinde bu denli bir etki yapmamıştı. İslam adına yapıldığı savunulan bu saldırılar, aslında İslam karşıtları için bulunmaz bir fırsata dönüşerek, kendi toplumlarını ikna etmeleri için ellerine koz verilmiş oldu. Bu olaydan sonra İslam'a karşı bir haçlı savaşı başlatılmış ve siyasetçiler, yazarlar gibi toplumun kanaat önderlerini oluşturan birçok kişi halkı yatıştırmak yerine daha fazla halkı kışkırtarak yangına körükle gitmeyi tercih etmişlerdir (Canatan, 2007: 45-52). Yapılan bu kara propagandanın dolayı çatışan unsurların çıkarlar değil dinlerden kaynaklandığı mesajı verilmek istenmektedir.

2.3.2. Oryantalizm (Şarkiyatçılık)

Kolonyalist dönemde edinilen Doğu tecrübesinin Batı değerleri üzerinden yorumlanmasıyla oryantalizm bir bilim olarak çıkmıştır. Özdal'a göre "Geçmişî Haçlı Seferlerine dayanan Oryantalizm, 'Doğu'yu tanımak, anlamak amacı ile 'Batılı' araştırmacılar tarafından yapılan çok yönlü bilimsel çalışmaların adıdır." (2013: 61). Oryantalizmin kısa tanımının Doğu'yu anlama ve Doğu'ya olan tecessüsü giderme çabası olduğunu söyleyen Said'e göre;

"Oryantalizm, Şark ile uğraşan toplu müessesedir. Yani Şark hakkında hükümlerde bulunur, Şark hakkındaki kanaatleri onayından geçirir, Şark'ı tasvir eder, tedris eder, iskân eder, yönetir; kısacası 'Doğu'ya hâkim olmak, onu yeniden kurmak ve onun amiri olmak için' Batı'nın bulduğu bir yoldur." (1991: 15).

Öyleyse oryantalizmin işaret ettiği Doğu, Batı'nın kurmaya çalıştığı bir Doğu'dur. Doğu'yu anlamaya çalışmaktan çok bir Doğu fantezisini yerine getirme çabasıdır. "Oryantalizm Doğu'yla varılmış bir uzlaşıdır. Böylece oryantalizm Doğu'dan çok Doğu'yu inşa eden Batı'dır ve kendisini ortaya koyan Batı kültürüyle bağlantılıdır. Bu şekliyle oryantalizm Batı'nın Doğu'yu var ettiği muazzam bir disiplindir." (Süphandağı, 2004: 112). Bir başka tanımlamaya göre;

"Oryantalizm, Batı'nın Doğu'ya bakışını anlatan akademik bir bilgi bütünüdür. Bu tanım, belirli bir döneme kadar olumlu anlamıyla kullanılmış, bu dönemin ardından sömürgeci düşünceyle iç içe geçtiğinden dolayı olumsuz bir anlam yüklenip eleştirilmeye başlanmıştır." (Uzun, Atasever, 2010: 175).

Cerrahoğlu'na göre "Temellerini IX ve X. asırlara indirdiğimiz eski Oryantalizm ile Modern Oryantalizm, Avrupa'nın, Hristiyan âleminin, İslam karşısında duyduğu büyük korkusunu aksettirmektedir." (Cerrahoğlu, 1990: 98). "Eski oryantalizm" in kökleri Doğu ile Batı'yı karşı karşıya getiren kutsal savaflara dayandırılabilir. İslam'ın dâruharp olan toprakları darüislam haline getirme temeline dayalı cihat anlayışı ve Papa'nın İslam yayılmacılığına karşı kutsal ittifak çağrısının sonucu gerçekleşen haçlı silsilesi dini kutuplaşmanın ilk nedenlerinden sayılabilir.

Haçlı Seferleri'nin gerekçelerine bakıldığında İslam'ın yayılma tehlikesini durdurmanın yanında insanların bu seferlere ilgi göstermelerinin sebeplerinden birinin de Doğu'nun baldan ve süttü nehirlerine, altınla inşa edilen kentlerine kavuşma arzusu olduğunu görürüz. Doğu Batı için egzotik, fantastik ve oldukça zengin bir ganimettir. Tevrat ve İncil'de bile süt ve bal ülkelerinden bahsedilir. Açlıktan ve

hastalıktan kırılan insanları binlerce kilometre uzaklıktaki bilmedikleri ülkelere hevesle getiren şey bu ganimetlere duyulan arzu olmuştur.

“Tanrı Musa’yı alevin ortasından çağırıp şöyle dedi. « Musa! Musa!... Ben babanın Tanrı’sı, İbrahim’in Tanrı’sı, İshak’ın Tanrı’sı ve Yakub’un Tanrı’sıyım... Halkımın Mısır’da çektiği sıkıntıyı çok iyi biliyorum. Angaryacılar yüzünden ettikleri feryadı duydum. Acılarını biliyorum. Bu yüzden aşağı indim. Onları Mısırlıların elinden kurtaracağım, o ülkeden çıkarıp geniş verimli topraklara, süt ve bal ülkesine, Kenanlıların (Filistin)... topraklarına götüreceğim... Gel, halkım İsrail’i Mısır’dan çıkarmak için seni Firavun’a göndereyim.» (Tevrat, Çıkış 3/1, 12).

Söz verdim, sizi Mısır’da çektiğiniz sıkıntıdan kurtaracağım; Kenanlıların, Hititlerin, Amorluların, Perizlilerin, Hivlilerin, Yevusluların ülkesine, süt ve bal ülkesine götüreceğim.” (Tevrat, Çıkış 3:17).

Kutsal kitabın dahi Doğu’nun zenginliklerinden bahsediyor olması Batı’nın fantezi ve arzularına referans olmuştur. Bu arzu ve fanteziler Haçlı Seferlerine katılmak için iyi birer sebep oldu. Batılılar Kutsal cihat için Doğu’ya geldiklerinde bahsedilen zenginlikleri de bulmuş olmalı ki Haçlı Seferleri bir gelenek haline geldi. Haçlı seferleri silsilesinin ardından Doğu’nun zenginlikleri sömürgeler üzerinden Batı’ya aktarılmaya devam etti. Ve zamanla Batı kendisine benzemeyen Doğu’yu bir meslek haline getirdi.

Süphandağı’na göre “Kolonyalist sürece değin Doğu’ya ilişkin Batı’da üretilen bilgi Batılıların düşsel, zihinsel, kişisel ve psikolojik dünyalarına ait duyguların ifadesidir.” (2004:51). Avrupalı sanatçılar haremî çıplak ya da yarı çıplak şekilde oldukça müstehcen resmetmişlerdir. Hâlbuki Müslüman kadınlarla ya da Müslüman ailesinin aile yaşamıyla ilgili bir gözlemleri yoktu. Lockman Batı’nın Doğu’yu egzotikleştirmesi konusunda şunları söyler;

“Kadınlar ve aynı zamanda erkek çocukların müstehcen bir şekilde tasvir edilmesi Avrupalılara bir yandan kendi fantezilerini ortaya koymak için toplumsal açıdan kabul edilir bir yol sunarken bir yandan da Batı’nın ahlaki üstünlüğünü yeniden onaylama görevini yerine getiriyordu.” (2012: 124).

Orta Doğululara dair imgeler cinselleştirilmediğinde dahi egzotikleştirilmiştir. Bu toprakların insanların yaşantılarına dair çok az ilgi duyulmaktaydı. “Doğu ne derece marjinalleştirilirse bu Batılı düş ve fantezilerin, o denli yüksek tansiyona eriştiğini gösterir. Abartılar ve zihinsel fanteziler ile Batı’nın nefse ait kompleksleri Doğu’ya yüklenerak dile getirilmiştir (Süphandağı, 2004: 66). “Doğu eski çağlardan beri insanlarda hülyalar uyandıran garip izlenimler yaratan kendine has yaratıkları ve

manzaraları ile fevkalade deneyimlere yol açan bir yerdir. Avrupalı içinse mühim olan Doğu ve olaylarının ‘Avrupa gözü’ ile resmedilmesidir.” (Said, 1999: 11). Oryantal yazar ve ressamlar Müslümanları sert, fiziksel olarak güçlü, cinsel açıdan ahlaksız olarak tasvir etmişlerdir. Bu bakış açısında Müslüman kadın köle gibi algılanmış, Müslüman erkeklerin baskı altında tuttuğu boyun eğdirilmiş karakterler olarak zikredilmişlerdir. Osmanlı sultanlarının ve diğer Müslüman yöneticilerin tebaalarına zulmettiklerini ve Müslüman erkeklerin de eşlerine ve çocuklarına aynı zulmü gösterdiklerini söylemişlerdir. Cemile’ye göre “Batılılar modernleşme ölçütünü kullanarak İslam toplumunun geri kalmışlığı ve ömrünün bitmişliğini göstermek istediler. Bunun için de en fazla hoşlandıkları ifade İslam toplumunun ancak VII. yüzyıldaki Arap bedevilerini tatmin edebileceği fikri idi.” (Cemile, 2011: 78). Bu perspektiften Oryantalizmle, Doğunun bilhassa İslam dünyasının, Batı tarafından eritilmesi, ortadan kaldırılması veya kendileri için yabancılığı kaldırılarak etkinliğinin hafifletilmesi, Batı dünyası için bir tehdit olmaktan çıkarılması hedeflenmiştir.

Din savaşları, ganimet arayışları, büyük Avrupa ülkelerinin sömürgeleriyle olan irtibatları Doğu ile Batı’yı pek çok alanda bilinçli olarak meydana getirilen bir kıyaslamaya tabi tuttu. “Batı, bilinçli olarak kendi dışında kalan Batılı-olmayan toplumlara karşı dışlayıcı bir anlayış geliştirerek Doğu-Batı ayrımını başlatmıştır. Bunun neticesinde Batı, kendisini, Doğu’nun karşısında merkezi bir yere taşımıştır.” (Dikici, 2014: 47). Batı’nın bunu yaparak ulaşmak istediği hedef bir öteki yaratarak sömürgeciliği meşru hale getirmektir. Oryantalizmin ikinci aşaması bu hedefe hizmet eder.

Eski oryantalizmden sonra oryantalizmin akademik bir incelemeye tabi tutulduğu ikinci evreyi Cerrahoğlu’nun da tabiriyle “Modern oryantalizm” olarak adlandırabiliriz (1990: 98). Edward Said de 19. ve 20. yüzyıllarda oryantalist fikirlerin farklı bir biçim kazandığını kabul eder. Said’e göre (1991: 25); “Her şeyden önce, Avrupa’da Avrupa mazisinden miras kalan geniş bir Doğu literatürü vardır. 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başı çağdaş oryantalizmin başlangıcını belirler ve bir özelliği vardır: Edgar Quinet’in demesiyle bir ‘Doğu Rönesansı’ vücuda gelmiştir.”.

Modern oryantalizmin temeli II. Dünya Savaşı’nın ardından dünya ekonomisinin ve kültürel globalleşmenin yükselişe geçtiği döneme rastlar. Oryantalizm’in kültürel farklılık sorununun çağdaş siyasette daha çabuk ilerler hale

gelmesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını söyleyen Turner'a göre "1970'li yıllarda akademisyenler bu inter-kültürel problemin özgül bir özelliğine; Batı toplumlarının Doğu toplumlarını emperyalist yayılma dönemi boyunca nasıl anladıkları ve yorumladıkları sorununa ilgi duydular." (2003: 17).

Cemile'ye göre "Oryantalizm İslam'ın objektif ve tarafsız bir incelemesi değildir. Çünkü oryantalistler, derin ve orijinal araştırma için gerekli ilmi geleneklere samimi bir şekilde bağlı kalmamışlardır." (1989:77). Said de oryantalizm üzerine çalışan batılı akademisyen ve yazarlar için benzer eleştirilere sahiptir. Bernard Lewis, Miller ve Huntington gibi bazı doğu çalışmacılarını önyargılı olmakla ve yetersizlikle suçlar. Lewis hakkındaki görüşlerini kitabın ön sözünde şu sözlerle belirtir; "Lewis'in tüm çabası İslamiyet'i bildiğimiz, yaşadığımız dünya düzeninin dışında göstermekten ve İslamiyet'in çağdaş değerlerle savaştığı izlenimi yaratmaktan ibarettir." (2000: 31).

Said'e göre "Oryantalizm Avrupa'nın Doğu hakkındaki bir uydurması değil, bilinçle vücuda getirilmiş ve nesiller boyu hatırı sayılır yatırımlara konu olmuş bir teori ve pratik bütünüdür." (1989: 4). "Bir Doğulu her şeyden önce Doğuludur. Bir Müslüman her şeyden önce bir Müslüman'dır... Medeniyetler çatışmasına yönelik öne çıkarılan en çarpıcı cümle, bir Müslüman'ın yarı Fransız olabilmesi fakat yarı Hristiyan olamaması gerçeğidir." (Süphandağı, 2004: 20).

Medeniyetler Çatışmasının özellikle Doğu ve Batı Medeniyetlerinin mücadelesi olduğunu söyleyen Zakzuk'a göre "Asırlardır dünyanın ve insanlığın büyük ekseriyetinin akıbetini bu iki medeniyet mücadelesi belirlemektedir. Oryantalizm bu mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır, bu mücadelenin gerisindeki Hristiyan sömürgeci fikir ve zihniyeti temsil etmektedir." (1993:1). Batı kendinden olmayan ve kendi değerlerini taşımayan tüm topluluklara tepkilidir, diyebiliriz. Ama özel olarak İslam'a ve inananlarına tahammülü daha azdır. Bunun tarihten bugüne birçok sebebi olmuştur. Bugün varılan noktada sebep medeniyetler çatışmasının yeni yüzü olarak karşısına İslam'ı oturtmasıdır. Said iki medeniyetin çatışmasında hemen her zaman İslamiyet'in karşısına Hristiyanlık değil Batı çıkarıldığı görüşündedir. İslam dini, ıkellik ve geri kalmışlıkla nitelendirilir. Batı ise moderndir. Batı'nın çelişkileri bile kültür açısından zenginliktir. İslam dünyasına gelince ise O sadece İslamiyet'tir. Zaman zaman görünen çelişki ve sözde deneyimlerine rağmen İslam, esasında kemikleşmiş birkaç nitelikten ibarettir (Said, 2000: 87).

İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi'nin, 27 Eylül 2001 tarihli International Herald Tribune gazetesine yaptığı açıklama ise dikkat çekici niteliktedir:

“Doğuyu, Batılılaştırmak ve Doğu haklarını fethetmeye devam etmek Batının yazgısıdır. Batı bunu zaten Komünist Dünyada ve İslam Dünyası'nın bir kısmında yaptı. 1400 yıldır gelişme kaydedemeyen İslam Dünyası'nda da aynı şeyi yapacaktır. Medeniyetimizin üstünlüğünden ve gücünden emin olmalıyız. Bizim medeniyetimizde insan haklarına ve dinlere saygı var. İşte bu İslam ülkelerinde eksiktir.” (Gündüz, 2001: 46).

Bir başbakanın söylemiş olduğu bu sözler İslamofobi'nin ve oryantalist bakış açısının en keskin yansımalarından biri kabul edilebilir.

Balta'ya göre; “Avrupalılar büyük çoğunlukla, zaman zaman Arap ve Müslüman ülkelerini dalgalandıran coşkuyu şaşkınlıkla çoğunlukla da korkuyla gözlerler.” (1994: 59). “Doğu'yu coşturan her şey Batı için bir endişe kaynağıdır. Sonuç olarak Avrupalılık ruhu, Batı'nın vardığı bir aşamadır. ‘Öteki’ne karşı bütüncül bir yapılanmayı öngörmekte ve bütünlüğünü ‘öteki’ne karşı oluşturmaktadır.” (Süphandağı, 2004: 47).

Oryantalist düşünceye göre Doğu'nun yapması gereken şey Batı'nın geçtiği yoldan geçerek batılılaşmasıdır. “Avrupa tarihinin başlangıç noktası “0” noktasıdır. Batı miladı “0” noktasıyla başlatmıştır. Doğu'nun medenileşmesi için bu “0” noktasından başlaması gerekir. Yani ilk adım ilkelikten ve sapkınlıktan kurtulmak, Hristiyanlaşmaktır.”(Macit, 2008:186).

Sonuç olarak oryantalizm; kolonyalist süreç içinde kazanılan Doğu deneyiminin, akademik ve siyasi olarak Batılı gözünde yorumlanmasıdır. Batı kendi medeniyet ve kültürünü tanımlamak için karşısına Doğu medeniyeti ve onun değerlerini oturtmuştur. Bu açıdan oryantalizm ötekine olan ihtiyacın hem sonucu hem de sebebidir.

2.3.3. Self Oryantalizm

Oryantalizmin, bilim dünyasına yapmış olduğu en önemli katkılardan biri; farklı tarihselliklerin, oluşumların, süreçlerin algılanmasına ve anlaşılmasına farklı bir alternatif getirmesidir. Çünkü oryantalizmin belkemiğini oluşturan bilgi-söylem-iktidar ilişkisi; bu bilimi, salt ampirik bir özellik taşımaktan öteye geçirmiş ve oryantalizm, insan gerçeğini yansıtan bir hegemonya unsuru olarak varlığını sürdürmüştür (Kahraman, 2002: 154). Tarihsel süreç içerisinde, oryantalist tavrın Batı tarafından açık bir şekilde sürdürülmesinin yanında, farklı toplumsal süreçlerin

oluşturduğu daha örtülü oryantalizmlerin de varlığı bilinmektedir. Özellikle Batı dışı toplumların modernleşme dönemlerinde ortaya çıkan bu süreç, söz konusu toplulukların, Batı'yı gelişme ve yenileşmenin tek kaynağı olarak gördükleri ve bu gelişime ayak uydurmanın tek yolunun da Batı'yı birebir taklit olduğunu var saydıkları bir dönemdir. Bu “var sayma” süreci, belli bir yönetici elit tarafından o topluma çoğunlukla kanunlar vasıtasıyla dikte edilme yolu ile gerçekleştirilir.

İlk olarak 1927 yılında Antonio Cuffat Latour tarafından kullanılan self-oryantalizm tabiri, Küba'da yaşayan Çinlilerin tarihini anlatan “Apunte Historico De Las Chinas En Cuba” adlı çalışmada Çin topluluğunu temsili konusunda kullanılmıştır. Kavramın ilk algısı ise, düşünce yapılarını oryantalist yönde işleyen Avro-Amerikan gözlemcilerin beklentilerine uygun bir şekilde Batı'ya adapte olmaya çalışan Doğu Asya'da ortaya çıkmış ve sonrasında, modernleş (tiril)meye çalışan diğer Batı-dışı toplumlara doğru genişlemiştir. Bu terim kendi içerisinde bir Batılı canlanma gerektirir ve bu canlanma ilk olarak, toplumun önde giden modern elitleri tarafından gerçekleştirilir. Yani, kavramın öznesi, Batılılaştırılmış Doğulu toplumsal ve siyasi kesim iken, nesne de otantik Doğuludur. Burada, Batı icadı bir silah olan oryantalizm, bizzat Doğulu tarafından yine Doğuluya doğrultulmuştur. Aslında bu kavram, özne içermekten ziyade, iki adet nesne barındırır demek de mümkündür; Batı tarafından dolaylı bir şekilde kullanılan Doğulu ve geriye kalan tüm Doğulular. Batı'nın tarif ettiği öteki kavramı, yine Batı tarafından dolaylı bir şekilde kullanılan Doğulu tarafından alınılan ve bu nesne grubu, Avrupa'nın öteki tarifi üzerinden kendisini anlamlandırmaya çalışır (Bezci, B. ve Çiftçi, Y. 2012: 145).

Kolonyalizm ve kolonyalizm sonrasında ya da iradi olarak moderniteye eklemlenme çabaları sonucunda oluşan self kolonizasyon (kendi kendini sömürgeleştirme) durumu ve globalleşen veya global modernite eksenine giren dünya toplumlarının genel sorunsallarından bir tanesi olarak görünen oryantalizm/self-oryantalizm durumu, kolonyalizmi ve moderniteyi işaret etmektedir. Kolonyalizm ve kolonyalizm sonrası (temas bölgesi elitleri tarafından) kurulan devletlerde ya da kurucu bir (taşıyıcı elit) kadro tarafından kurulan devletlerde, ulusal proje dışında hareket eden, homojen bilince dil, din, ırk, kültür olarak aykırı ya da ters düşen bütün toplumsal gruplar, self oryantalist mantığın nesneleri olmuşlardır. Doğulu toplumların Batılı tasvirleri ve prototip olarak Batı tarzını alışkanlık haline getirmeye çalışmaları,

Doğulu pek çok devletin genel politikası haline gelmiştir. Çin, Japonya, Hindistan, Rusya, Tayland, Kore, Malta ve Türkiye de bu politikaları yürüten devletler ve toplumsallıklar arasındadır (Bezci, B. ve Çiftçi, Y. 2012: 145).

Kahraman (2002)' a göre, Doğu'nun özünde gerçekliği yansıtmayan, bir Avrupa fikri olduğunu ifade ederken Said, Fransız filozof Foucault'nun "gerçek rejimi" yaklaşımından da büyük ölçüde beslenerek, Doğuculuğu bir bilme biçimi olarak temellendirir ve bilgi ile iktidar arasındaki ilişkiye parmak basar. Foucault'ya göre, "gerçek" dairesel bir ilişki içinde onu üreten ve sürdüren iktidar sistemlerine ve onu ortaya çıkaran, sonra da genişleten iktidarlara bağlıdır. Öyle ki, siyasal sorun, yanlış, yanılsama, yabancılaşmış bilinç veya ideoloji değildir; bilginin kendisidir. Foucault'nun bu açıklaması, oryantalizmin Batı'nın Doğu üzerinde bir sömürü mekanizması kurmak amacı ile inşa ettiği soyut bir bilim oluşu iddiasını somutlaştırmaktadır. Zira, emperyalizmin başlangıcından bugüne geldiği süreç, etkilediği toplumlar, sebep olduğu toplumsal bunalımlar ve bunu ilgilendiren birçok konu, bu bilgi ve iktidar ilişkisi açıklaması ekseninde anlamlı olmaktadır.

Self-oryantalizm, yüzyıllar içerisinde edindiği bilgiler etrafında Doğu üzerinde sistematik bir hakimiyet kuran Batı'nın, Doğulunun zihnini yönetme biçiminin de bir hikayesi sayılabilir. Zira, oryantalizmin bu versiyonunun ortaya çıkmasındaki asıl sebep, Doğulunun zihninde bir şekilde yer etmiş olan, Doğu topraklarının Batıdan geri kalmış olduğuna dönük anlayıştır. Modernleşme sürecini yaşayan Batı dışı toplumun taşıyıcı elitleri, yeni yüzleştiği ve gelişmişliğini kayıtsız şartsız kabul ettiği Batı kültürünü öğrenirken ve anlamaya çalışırken, bu idrak sürecini oryantalist düşünce yapısı etkisi ile gerçekleştirerek self-oryantalizmin çıkış ve Doğu toplumuna tatbikte başlangıç noktasını oluşturur. Kolonyalizm nesnesi bu elit kesim, modernleşmenin yegâne karşılığı olarak gördükleri bir batıcılık enfeksiyonuna yakalanmıştır demek de mümkündür. Self-oryantalizm de bu enfeksiyonun bir tezahürüdür (Bezci, B. ve Çiftçi, Y. 2012: 141-144). Yani, oryantalizmi sadece Batılıların edebi ve fiili aksiyonlarında aramamalıdır çünkü Doğu toplumlarının bizzat kendi üyeleri tarafından üretilen ve Doğulu-Asyalı toplumlara Batı kabına göre şekil veren oryantalizmin bir diğer güçlü ve sinsi versiyonu mevcuttur.

2.3.4. Yabancı Düşmanlığı (Xenophobia-Zenofobi)

Yabancı dışarıdan gelen, gruba organik bağları bulunmayan, grup üyelerinden farklı olan ya da grup üyelerinin kendileriyle benzerlik ilişkisini henüz kuramadıkları kişidir. “Yabancı sözcüğü Batı dillerinde etimolojik olarak dıştan, dışarıdan gelen aileden, ülkeden olmayan kişi anlamındaki Latince extraneous sözcüğünden gelmektedir.” (Bilgin, 2007:423).

Toplumsal tipler üzerine düşünen George Simmel yabancı olma durumunu mesafe ilişkisiyle açıklar. Aktör gruba uzak ise temas kuramadığı için yabancıdır. Yabancı ile grup arasında sosyolojik manada mekân yakınlığına dayalı bir ilişki vardır. Sirius gezegeninin sakinlerinin varlığından söz edemeyeceğimiz için onlara yabancı diyemeyeceğimizi söyleyen Simmel’e göre; “Yabancı grubun kendisinin bir unsurudur, tıpkı yoksullar ve muhtelif iç düşmanlar gibi gruba mensubiyeti hem onun dışında olmayı hem de onunla karşı karşıya gelmeyi içeren bir unsurdur.” (2009:149). Öyleyse yabancı, grup içinde fiziksel olarak bulunuyor olsa bile grup üyelerinin gözünde farklıdır, ötekidir. “Yabancı farklılıkları açısından görüldüğünde grup dışına itilir, grup dışında kalır veya uç bir durum olarak gruba girdiğinde iç düşman sayılır.” (Bilgin, 2007: 424).

Simmel yabancı ile ilişkiyi mesafe açısından değerlendirirken ilk olarak ekonomik faaliyetlerin her aşamasında var olan tüccar sınıfına değinir. Toplumlar artı ürün ürettikleri andan itibaren başka toplumlarla ticari ilişkiye girerler. Bu ilişkinin araçları ise tüccarlardır. Fazla ürünü elden çıkartmak ya da ihtiyaç duyulan ürünleri satın almak için yabancı diyarlara giden tüccarlar geldikleri toplumda artık bir yabancı konumundadırlar. Simmel’e göre yabancının bu konumu bugün gelip yarın gidecek olmasıyla ilişkili değildir. Faaliyet yerini terk etmeyip oraya yerleşse bile yabancı olma durumundan kurtulamaz. Hatta yabancılığı daha da belirgin hale gelir (2009:149-150).

Yabancı’nın gruba hem yakın hem uzak olmasından kaynaklanan bir gerilim ortaya çıkabilir. Yabancı olma durumu bireysel değil de kökenin yabancı olmasıysa Simmel’e göre yabancılar kendi başlarına birey olarak değil, belirli bir kalıba sahip yabancılar olarak algılanırlar. Bu durum yabancının uzaklığı ile yakınlığı kadar geneldir. Simmel bu duruma örnek olarak orta çağ boyunca Frankfurt ve başka yerlerde sadece Yahudilere konan vergileri örnek verir. Hristiyan vatandaşların

ödedikleri vergi, kazançlarıyla orantılı olarak, servetlerindeki dalgalanmalara göre değerlendirilirken, Yahudilerin ödemeleri gereken vergi miktarının sabit tutulduğunu söyler (2009: 153-154).

Tarihin belirli dönemlerinde belirli ırk veya toplumlara karşı oluşturulan bu tutumun temelinde yabancı algısı vardır.

“Günümüzde de çeşitli ülkeler, topluluklar ve gruplar, yabancıya ilişkin tutumlarında asimilasyon ile ayrımcılık arasında farklı noktalarda yer almaktadır. Bazıları yabancılara temel hak ve özgürlükleri tanıırken bazıları da ayrımcılığa girmekte ve yabancıları doğrudan ve dolaylı yollardan dışlamaktadır.” (Bilgin, 2007: 424).

Yabancılara karşı bu tutumu anlayabilmek için “xenophobia” kavramına bakmak gerekir. Xenophobia kişinin kendinden farklı olandan ya da yabancılardan korkmasına verilen addır. “Literatürdeki tanımına bakıldığında dilimize ‘yabancı düşmanlığı’ (xenophobia) olarak geçen kavram, yabancı anlamındaki ‘xenos’ ve korku anlamına gelen ‘phobos’ gibi iki Yunanca terimin birleşmesinden türetilmiştir.” (Yılmaz, 2008: 27) “Bireysel ya da gruplar halindeki yabancılara karşı korku, nefret, güvensizlik veya hoşgörüsüzlüktür. Milliyetçilik ve etnik merkeziliğin aşırı formlarıyla yakından ilişkilidir ve genellikle kendini yabancılara yönelik düşmanlık ifadeleriyle gösterir.” (Evans, 2007: 671). Xenophobia uzak olanın yakın olmasından gelen tedirginliğin yol açtığı bir korku ve düşmanlıktır. Grup tarafından dışlanmış bir öteki olmak yabancıya yönelik bir düşmanlık ve korkuyu belirteceği gibi kültürel farklılıkları yüzünden grubun dışında bırakılmak da bu düşmanlığın bir işaretidir. Canatan’a göre “İrkçılar görüşlerini ontolojik ve maddi temellere dayandırıyorlar. Biz ve diğerleri temelinde yaptıkları ayrımlara göre, yabancıları dışlıyorlar. Yabancılarla entegrasyona ve onlarla birlikte yaşamaya karşı çıkıyorlar.” (1995: 17). Böylece ırkçı temellere dayalı bir yabancı düşmanlığı ortaya çıkmış oluyor.

Orta Çağ boyunca Yahudilerden alınan vergideki adaletsizlikten bahseden Simmel, yabancıların birey olarak değil belli bir tipte yabancılar olarak algılandıklarını söyler. Ona göre bir ülkenin yabancısı olmak bireysel bir yabancılık değil kökenin yabancı oluşudur (2009: 153-154). Belli bir toplum içinde yabancı durumundayken bir Amerikan vatandaşı, bir Türk vatandaşı olmak ya da bir Müslüman, bir Yahudi olmak ülkenizin gücü, yabancısı olduğunuz toplumdaki imajı, dini tercihiniz gibi nedenlerle size avantaj sağlayabilir. Aynı kimlik ölçütleri dışlanmanıza ya da aşağılanmanıza

sebeup olabilir. Yabancılar karşı takınılan tavrın tanımlanmasında milli kimlik ve kültür oldukça önemlidir. Bunun yanında Yılmaz'a göre;

“Gelecek korkusu, sosyal güvensizlik, ulusal kimlik vurgusu, geçmişten gelen basmakalıp inanış ve önyargılar, bireysel çıkarımlar, toplumsal yapıda dönüşüme yol açan göç ve ekonomik faktörler gibi unsurlar ırkçılık ve yabancı düşmanlığının ortaya çıkışındaki ayrılmaz unsurları olarak kavramsal tanımlama içinde yer almışlardır.” (2008: 30).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yapılanma sürecine giren Avrupa ülkelerine işçi olarak giden göçmenler yerli halk içinde azınlık ve yabancı durumundaydılar. 1960'larda Almanya kapılarını içinde Türklerin de bulunduğu göçmenlere açtığı Alman halkı ve yeni gelenler arasında milli kimlik ve kültür farklılığının yol açtığı çatışmacı bir sürecin de temelleri atıldı. Türk işçiler ve Alman ev sahipleri arasındaki ilişki ilk başlarda yabancı ve yerli ilişkisinden ibaretti. Alman halkı bu “yabancıların” geçici işçi olduklarına inanıyorlardı. Simmel'in tüccar örneğinde olduğu gibi Türk işçiler de kendilerine ihtiyaç kalmadığında ülkelere döneceklerdi. Fakat işçilerin kalıcı oldukları anlaşıldığında yabancılıkları daha da pekişmiş oldu. Yerli halk ve yabancılar arasındaki farklar görüldükçe yabancılar karşı tavırlar da daha keskin hale geldi. Alman toplumu ile işçi göçmenler arasındaki ırk, din ve kültür farkı zamanla bu yabancıları istenmeyenler konumuna getirecek bir yabancı düşmanlığına dönüştü. Alman halkının gözünde Türk işçiler en ağır işleri bile düşük ücret karşılığında yaparak iş gücünün ucuzlamasına sebep oluyorlardı. Aynı zamanda entegrasyona diremiyorlar, ulusal kimliklerini ön planda tutuyorlardı.

Müslüman Türkler bütün Avrupa'da olduğu gibi Almanya'da da geçmişten gelen önyargılarla karşılanıyorlardı. Alman halkı içindeki bazı ırkçı grupların göçmenlere karşı takındıkları tavır uzak olanın yakın olmasından kaynaklanan tedirginliğin yol açtığı bir tavidir. Bireyler gibi devletler de yabancı düşmanlığı taşımaktadırlar. Fakat devletler açısından yabancı düşmanlığı siyaset sistemine göre şekillenir. Evans, savaş dönemlerinde yabancı düşmanlığının toplumsal dayanışmayı sağlamak adına devletler tarafından teşvik edildiğini söyler. Savaş dönemleri biz ve öteki algısının tavanda tutulduğu dönemlerdir. Barış zamanlarında ise yabancı düşmanlığı içeride ve dışarıdaki başarısızlıkları manipüle etme amacıyla kullanılır (2007: 672).

Sonuç olarak yabancı düşmanlığı dışarıdan gelen, gruptan ya da aileden olmayana karşı birey ya da grupların önyargıları ve tedirginliklerinin aşırı tepkisidir. Fobiler hastalık olarak kabul edildiğine göre “Xenophobia”nın da psikolojik bir

rahatsızlık olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.5. Irkçılık

Irk kalıtımla gelen grupla biyolojik bağları ve benzerlikleri ifade eden bir kavramdır. Giddens'a göre "tarihsel açıdan ırk, Gobineau tarafından öne sürülen görüşlerde de olduğu gibi, belirli grupların doğal olarak ortaya çıkan fiziksel özellikler temelinde ayırt edici bir biyolojik grup oluşturdukları şeklinde etiketlenmesi anlamına gelir." (2006: 246). "16. yüzyıldan beri ırk kavramı değiştirilemez doğal özelliklere sahip olduğu varsayılan ve biyolojik olarak ayırt edilen grup üyelerini tanımlamak için kullanılmıştır." (Furseth, 2006: 290). Weber biyolojik temelli kalıtsal özellikleri belirlemek için çeşitli ifadelerle başvurmuştur. Schnapper bu özellikleri şu şekilde sıralar: "Antropolojik farklar ve tipler, kalıtsal nitelikler ve içgüdüler, doğuştan nitelikler ve içgüdüler, kalıtsal habitus, ırksal kalıtım, kalıtsal mal varlığı, ırksal nitelikler, ırksal aidiyet, kan, kan birliği." (2005: 81).

19. yüzyıla gelindiğinde kafataslarının biçimi, ten renkleri, ağız yapıları, boyları gibi dışarıdan da görülebilen özellikleriyle insanlar ırksal olarak bir gruba dâhil edilmeye çalışılmıştır. "1820-1830'lu yıllardan itibaren, insanlığın farklı, birbirine karşı geçirimsiz, kapasiteleri bakımından eşitsiz ırklardan oluştuğuna dair görüş, bilimsel bir hakikat olarak genel bir kabul görmüştür." (Schnapper, 2005:75). Milliyetçilik akımının etkili olduğu 19. yüzyılda bazı toplumların bütün insanların soyunun kendi ırklarından geldiğini ya da kendi ırklarının üstün olduğunu kanıtlamak için genetik araştırmalar yaptıkları bilinmektedir.

Taylor vd. üç tür ırkçılıktan bahsederler. Bunlardan ilki Afrikalı Amerikalılara karşı ön yargıların geleneksel biçimini ifade eden 'eski moda ırkçılık'tır. Aynı şekilde Yahudilere karşı katı ön yargıların ve nefret suçlarının işlendiği ırkçılık biçimi de geleneksel ırkçılığa işaret eder. Eski moda ırkçılık daha çok biyolojik farkların ön plana çıktığı bir ırkçılık türüdür. Fakat Taylor ve diğerlerine göre yetişkinler arasında ön yargıların azalmasıyla çocuklara daha az ön yargılar aktarılmış böylece eski moda ırkçılık gerilemiştir. Irkçılığın ikinci çeşidi ise 'simgesel ırkçılık'tır. Bu ikinci tür ırkçılık, ırkçılığa maruz kalan grupların kendilerini savunmak için çaba göstermemelerine ve buna rağmen her fırsatta ırkçılığa uğradıklarını haykırmalarına bir tepkidir. Irksal ayrımcılığın artık önemli bir engel olmadığı ancak siyahiler gibi eski moda ırkçılığa maruz kalmış kişilerin kendilerine yardım etmek için gerekli

çabayı göstermedikleri düşüncesi vardır. Irkçılığın üçüncü bir türü ise ‘itici ırkçılık’tır. İtici ırkçılık eşitliğe inandığını söyleyen insanların aynı zamanda belli ırk gruplarından kaçınmalarıdır. Beyaz insanlar eşitliğe inanmalarına rağmen siyahlardan kaçınabilirler çünkü onlara karşı olumsuz duyguları nedeniyle utanç duymaktadırlar (2007:199-202).

Yılmaz’a göre II. Dünya Savaşı’ndan sonra ırk kavramı kullanımı itibariyle bir ayrımcılık yarattığı gerekçesiyle Avrupalılar ırk terminolojisini ön plana çıkarmamışlardır. Benzer şekilde AB’de ayrı insan ırkını belirlemeyi reddederek ırk kavramının tanımını yapmaktan çekinmiştir. Fakat özellikle 11 Eylül olaylarının ardından Avrupa’da ırkçı şiddet artmış bu da AB’yi zor bir duruma sokmuştur (2008: 36-43). Irkların ayrıştırılması her ırkın da kendi ırkını diğerlerinden üstün görme ve bunu kanıtlama çabalarına yol açmıştır. Irkların ayrıştırılmasının ardından etnosentrizm dediğimiz kavram da ortaya çıkmıştır.

Etnosentrizm, “içinde yaşanılan sosyal ve kültürel ortamın referans merkezi kabul edilerek diğer toplumlar ve onlara ait ürünlerin bu referans sistemine olan yakınlık-uzaklık, uyuma-çekişme durumuna göre sınıflandırılması değerlendirilmesi veya anlamlandırılmasıdır.” (Demir, 2002: 144). Etnosentrizm kavramı etnik merkeziliği ifade etmektedir. Irklar kendilerini merkeze alarak diğerlerini bu merkez ile mesafe ya da uyum derecesiyle değerlendirmektedirler. Başka bir ifadeyle; “bir toplumsal grubun çevresiyle ilişki kurarken bu ilişkiyi anlamlandırırken kendisini merkeze almasıdır.” (Emiroğlu, 2009: 289). Etniklik ve ırk kavramları birbirine benzese de Giddens’a göre aralarında temel bazı farklar vardır. Irk kavramı biyolojik bir şeyi çağrıştırırken etniklik belli bir toplumun insanlarını diğerlerinden ayıran kültürel bir yönü işaret etmektedir. Aynı zamanda ırksal özellikler genetik olup doğuştan geldiği halde etnik özellikler sonradan öğrenilmiştir. Etnik toplumsal bir kavramdır ve genellikle azınlık gruplarıyla ilişkilendirilir. Azınlıklar ise sosyologlar için sayısal olarak değil ikincil grup olarak değerlendirilir (2006: 246-248).

Schnapper’a göre etnik ve ırksal benzerlikler tıpkı akrabalık ilişkileri gibi birbirini kayırmacılığa dayanır. Hayvanlar âleminde bile türlerin genetik yakınlıkları arttıkça birbirlerini kayırma ve koruma içgüdüleri artmaktadır. İnsanlar ise hayvanlardan daha karmaşık bir yapıya sahiptirler. Sadece içgüdüleriyle hareket etmezler. İnsan toplumsal bir varlıktır, genetiğin farkındadır ve kültürel bir çevre

içinde yaşar. Evrimci biyolojiye göre insanlar aynı atadan geldiklerine de inanırlar fakat etnisite çevre koşullarına bağlıdır ve akrabalıkla aynı özelliği taşıdığı süreçte derinlemesine içselleştirilir. Aynı atadan geldiklerine inansalar da ufak tefek Afrikalıların Galyalıların soyundan geldiklerine inanmaları imkânsızdır (2005: 114-115).

Hem ön yargılı tutumların doğasını hem de etnik farklılıkların insanlar için önemini görebilmek için psikolojik yorumlara bakmak gerekir. Giddens iki psikolojik yaklaşım üzerinde durur. Birincisi, bireyler bazen ön yargının kalıp yargısal düşüncelerini başka insanlara yönelterek bu kişileri günah keçisine dönüştürme eğilimindedirler. İkinci yaklaşım ise erken toplumsallaşma sonucu kişinin bilinç dışı şekilde kendi arzu ve öfkelerini kalıp yargısal düşünme ve yansıtma biçiminde bir ötekine yansıtması şeklinde tezahür eder (2006:252). Her iki psikolojik yaklaşımın temelinde de kalıp yargılar vardır. “Kalıp yargılar her ne kadar bir tür bilişsel kalıp ise de çoğu zaman insanların kafasında kalmayıp davranışsal sonuçlara da yol açabilmekte, farklı toplumsal grup mensuplarına karşı ayrımcılığa neden olabilmektedir.” (Hortaçsu, 1998: 229). Ayrımcılık ise belli bir grubu dışlamak şeklinde olabileceği gibi bir grubu aşırı kayırma şeklinde de ortaya çıkabilir. Hem Xenophobia hem de Etnosentrizm tutumlarında bu tür kalıp yargıları görmek mümkündür. Etnosentrizm içindeki kalıp yargılara baktığımızda kendi etnik grubunu merkeze koyarak diğerlerinden üstün görme, yüceltme vardır. Etnik olarak farklı olan ötekiler ise barbar, vahşi ya da gericisi gibi kalıp yargısal sözlerle ifade edilir.

Psikolojik araştırmalara göre insanların benzerleriyle ilişkisi daha derindir. Arkadaşlık, çıkma ya da evlilik için geçerli olan benzerlik-sevgi ilişkisinden bahseden Taylor ve diğerlerine göre “Aynı türün kuşları aynı sürüde toplanır” özdeyişinin gerçek payı büyüktür. Yapılan birçok araştırmada tutumsal benzerliklerin çekiciliği de artırdığı görülür. Din, dil, cinsiyet, toplumsal sınıf gibi her tür benzerlik çekiciliği artırmaktadır (Taylor, vd. 2007: 249). İnsanlar benzerlerine benzerliğin gücü oranında bağlılık hissederler. Irk benzerliği ise nesnel etkenlerin yanında ortak kaderle de benzeştiği ölçüde insanları birbirine çeker. Aynı ırktan ya da aynı etnik gruptan olan insanların oluşturdukları gettolar bu duruma örnektir. Gettolarda yaşayan insanlar için ırk ve etnik benzerlik önemlidir ama sadece ırksal ya da etniksel benzerlikler yüzünden bir araya gelmezler. Bu grupların benzerlik ilişkileri daha derindir. Ortak kaderi

paylaşıyor olmak, benzer kalıp yargılara ve suçlamalara maruz kalmak da bu grupları bir araya getirip toplumun diğer kesiminden izole edebilir. Örneğin Çingene dendiğinde birçok insanın aklına aynı kalıp yargılar gelir. Birçok suç için günah keçisidirler. Yaşam tarzlarındaki kültürlerindeki ve anlayışlarındaki farklar, geçmişten gelen kalıp yargılar bu grupların dışlanmasına sebep olur. Öyleyse bu grupların toplumun diğer kesimlerinden izole şekilde gettolarda yaşaması çok da anlaşılmayacak bir şey değildir.

Bazı kalıp yargıların kısmen doğruluk payı olabilir. Çingene mahallelerinde suç oranının daha yüksek olması, Afrikalı Amerikalıların bazı suçlara daha çok bulaşmaları, Yahudilerin ticaretle daha yetenekli olmaları kalıp yargıların doğruluk payı var mıdır sorusunu aklımıza getirir. Taylor vd. göre;

“Gruplar hakkındaki katı kalıp yargılar, hafif doğruluk payları bulunsa bile, genellikle büyük yanlışlıklar içerirler. Çünkü oldukça farklı birçok insana ilişkin aşırı genellemelerdir. Sonuç olarak, yıkıcı olabilirler; çünkü onlara hiç de uymayan grup üyelerine de uygulanmaktadır.” (Taylor vd. 2007: 179).

Başka bir açıdan Etnosentrizm ırkları bir arada tutan, dahası topluluklaşmaya yardımcı olan bir bağ olarak da görülmüş olabilir. Schnapper’a göre ırksal topluluğu yaratan, ayırt edici özelliklerin farkına varmaktır. İnsanlar ayırt edici özelliklerinin farkına vardıklarında benzerleriyle olan bağları da aynı oranda kuvvetlenir. Böylece topluluklaşma dediğimiz şey ortaya çıkar. Amerikalı zencileri ırksal olarak bilinçlendiren şey Schnapper’a göre salt derilerinin rengi değil aynı zamanda ortak kaderlerinin bilincine varmaları olmuştur. Öyleyse etnik topluluk salt nesnel değil kader gibi inançsal özelliklerle de kurulabilir (2005: 86-87).

Sonuç olarak Etnosentrizm kendi toplumunu ölçüt olarak diğer toplumları bu ölçütün merkezine yakınlık ve uzaklık mesafesine göre değerlendirmedir. Marshall’a göre; “Etnosentrizm genellikle bir şeyin başka toplumlardaki yapıma biçiminin aynı şeyin kendi toplumundaki yapıma biçiminden daha geri olduğunu varsayar.” (Marshall, 1999: 219). Etnosentrik bakış açısına sahip toplumlar en ahlaklı toplum, en gelişmiş medeniyet, en doğru dini inanışın kendilerinde olduğunu savunurlar. Ötekiler ise ancak bu gelişmiş toplumu örnek olarak ve onların geçtiği aşamalardan sırasıyla geçerek gelişimlerini tamamlayabilirler. Etnosentrizm Batılı toplumların oryantalist düşüncelerini de açıklar niteliktedir. Süphandağı’na göre “Mihenk taşı Batı’dır. Bütün

ölçütler, Batılının belirlediği kodlardır. Doğu, Batılının mihenk taşına vurulur. Ya övülür ya da yerilir.” (2004: 68). Süphandağı’nın Batı düşüncesini yermek için söylediği bu sözler hem oryantalizmin hem de Etnosentrizmin özeti gibidir. ‘Bütün ölçütler, Batılının belirlediği kodlardır.’ Bir anlamda Batı üstündür. Ötekilerin gelişiminin şifreleri Batılının belirlediği kodlardır.

2.3.6. Fundamentalizm (Köktendincilik)

“Fundamentalizm kavramı; anlam olarak temel, esas, esaslı gibi manalara gelen Latince “Fundament” kelimesinden türetilmiştir.” (Özkan, 2002:34). Giddens’a göre fundamentalizm;

“Hepimizin çevremizde gördüğümüz küreselleştirici etkilere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Terimin geçmişi de sadece bu yüzyılın başına ABD’deki bazı Protestan mezheplerinin, özellikle Darwin’i reddeden mezheplerin inançlarını anlatmak üzere kullanılmasına dayanmaktadır zaten.” (2000:61).

20. yüzyılda ortaya çıkan fundamentalizm Amerika’da ilk olarak Evanjelik Protestanlar tarafından kullanılmıştır. Fundamentalizm İncil’in yanılmazlığına dair mutlak bir inancı ifade eder. Evanjelikler incilin yorumları yerine esasını ön plana çıkartmaya çalışmışlardır. “Başka bir anlatımla o, yirminci yüzyılın dinî, siyasal, ideolojik ve sosyo-kültürel fenomenidir.” (Yeşilyurt, 2004:83). Fundamentalizm bütün temel (Fundamental) öğretilerin ilk ortaya çıktıkları haline, kökenine dönmeyi işaret eder. Vergin’e göre (1995: 17) fundamentalizm;

“Amerika’da yaşayan bazı Protestan grupların toplum hayatından çekilip, ilk Hristiyanların cemaat tipi hayat tarzlarına dönmelerini ifadelendirir. Fundamentalizm bu grupların dinlerinin kökenine dönme suretiyle tabiri caiz ise bir nevi asr-ı saadeti yeniden Hz. İsa’nın kelimasına uygun bir hayatı canlandırma kararlılığına verilen addır.”.

Grupların birçoğu kendilerinin fundamentalist olarak anılmasını reddeder. Buna rağmen Giddens’a göre kavrama nesnel bir anlam yüklenebilir. Fundamentalizm küreselleşen dünyaya bir tepki olarak geleneksel yollarla savunulan gelenektir. Geleneğin olduğu her yerde canlanabilir. Hem küreselleşmeye tepkidir hem de ondan yararlanır. Tıpkı İran devriminden önce Ayetullah Humeyni’nin kendi öğretilerini anlatan kasetler çıkarması ya da Hindutwa militanlarının Hindu kimliği oluşturmak için internetten yararlanması gibi (2000: 62).

“Günümüzde ise fundamentalizm, neredeyse tamamıyla İslam’a ilişkin bir ideolojik karakteristik olarak anlaşılmakta ve anlatılmaktadır. Öyle ki İslam ile

fundamentalizm arasında bir özdeşlik bile kurulduğu söylenebilir.” (Emiroğlu, 2009:332). Kavramın büyük ölçüde İslam ile birlikte anılması “İslami fundamentalizm” kavramını ortaya çıkarmıştır. Karlsson’a göre “Fundamentalizm, İslam’a olan inancını dile getirmek amacıyla ‘Allahu ekber’ diyen herkese hemen yapıştırılacak bir etiket olmuştur.” (Karlsson,1996:50). Demir’e göre ise İslamcı fundamentalizm;

“Özellikle 1960’lı yıllardan sonra Batılılaşma, modernleşme ve laikleşmeye karşı çıkan ve sağlam, güvenilir ve bağlayıcı nitelikteki bilgilerin, İslam’ın kaynak kitabında mevcut olduğu için hakikatin modern literatürde değil bu kaynaklarda aranması gerektiğini savunan yaklaşımdır.” (2002: 163).

Kang, fundamentalizm kavramını Batı’nın yakıştırmasından çok Müslümanların köklerine bağlılığı şeklinde değerlendirir. Ona göre İslam’ın ilk dönemlerinde laik olmayan bir siyaset şekli vardır. Fakat modern düşüncenin yaygınlaşmasıyla birlikte İslam toplumları laik anlayışa yaklaştırmaya başlamıştır. Milliyetçiliğin bütün dünyada yayılmaya başladığı dönemde İslam dünyası da bundan etkilenmiştir. Osmanlı’nın son zamanlarına rast gelen bu dönemde Arap Milliyetçiliği İslam Dünyasında bir kopuşa neden olmuştur. Arap Milliyetçiliğinin başarısız olmasıyla birlikte yeni bir siyasal sürece geçilmiştir. İslam’ın geleneksel yüzünü temsil eden gruplar politik durumdan ayrılarak Batılılaşmaya karşı İslam fundamentalizmini ortaya çıkarmışlardır. İslam fundamentalizminin en temel sloganı ise Kang’a göre “Erken dönem İslam’ına dönüşmesi” olmuştur (Kang, 2010: 18).

Giddens (2000), İslam köktendinciliğini açıklamaya çalışırken İslam’ın da Hristiyanlık gibi içeriden mezheplere bölünmüş olduğunu söyler. Şiiliğin İslam tarihinin daha başlarında ortaya çıktığını söyleyen Giddens, 1979 İran İslam Devrimi’ni göz önüne alarak İslam köktendinciliğini açıklamaya çalışır. İlk olarak fundamentalizm ya da köktendincilik şeklinde ifade edilen kavramın ‘küreselleştirici etkilere tepki’ olarak ortaya çıktığını savunur. 20. Yüzyılın son çeyreğinde artan küreselleşme eğilimleri, İslam toplumlarında Batılılaşmaya karşı etkin bir direnişin yokluğu, İslam’ı ilk ortaya çıktığı zamanlarki gibi güçlü dönemlerine döndürmek için reform hareketlerini başlatan nedenler olmuştur. İran’da Batı’dan örnek alınan reform hareketleri fundamentalist düşüncedeki grupların ve İslam köktendinciliğine bağlı olmayan ama başka çıkarları olan insanların devrimin lideri Ayetullah Humeyni

etrafında toplanmalarını sağlamıştır. İran'daki İslam Cumhuriyet'inin hedefi topluma ve devlete her alanda İslam öğretilerini hâkim kılmak olmuştur. Giddens, İran'daki devrimin benzerinin başka Müslüman ülkelerde de gerçekleşmesi gerektiğine inanan bir grubun varlığından bahseder. Birçok Müslüman ülkede köktendinci gruplar İran'dakine benzer bir devrim isteğiyle ayaklanmışlardır. İslamcı köktendinci gruplar pek çok devlette de etkili olmuş ancak İran İslam Devrimi'yle aynı çizgiye gelememişlerdir. Buna rağmen Giddens (2006)'a göre, Taliban'ın Afganistan'da yerini daha da sağlamlaştırmasında İran örneğinin katkısı vardır.

“İslam fundamentalizmi Müslüman kitlelerin geleneksel değerlerinin ve bağlılıklarının kıymetini azaltan, son tahlilde inançlarından, gayelerinden, haysiyetlerinden hatta giderek artan ölçüde yaşam biçimlerinden mahrum eden güçler karşısında duyduğu hoşnutsuzluğa ve öfkeye bir amaç bir biçim kazandırmıştır.” (Lockman, 2012: 312).

Bütün diğer toplumlar gibi Müslüman toplumlar da fundamentalist olarak anılmayı reddederler. Ayrıca İslam fundamentalizmi Müslüman dünyasından gelen bir olgu değildir. Batı kaynaklı bir olgudur. Keskin'e göre “Fundamentalizm, terörizm, militarizm gibi kavramlar, aşırılıkları kesinlikle reddeden, gerçekten müsamaha, denge, barış ve sevgi dini olan İslam'a yabancısıdır. Esasen bu kavramların İslam dini terminolojisinde de yeri yoktur.” (Keskin, 1995: 40). “Medyada ve kamuoyunda sık sık İslam'ın terör ve fundamentalizmle birlikte anılmaya başlaması, Müslümanları entelektüel ve fikri olarak çok da hazırlıklı olmadıkları konularda kendilerini ifade etmek zorunda bırakmıştır.” (Canatan, 2005: 33).

Sonuç olarak fundamentalizm, bazı Hristiyan grupların İncil'in yorumlarından önceki halini ön plana çıkartma çalışmalarını tanımlamak için ortaya atılmış bir kavramdır. Zamanla bütün dini ve ideolojik düşünceler için ilk hale, ana kaynağa, temele dönüş şeklinde kullanılmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde yoğun olarak küreselleşmenin etkilerine tepki niteliğinde, köktendinciliği ifade etmede fundamentalizm kavramına başvurulur. Bugün fundamentalizm denildiği zaman akla ilk gelen şey İslam ve Müslümanlardır. İran İslam Devrimi, Taliban, Hizbullah, IŞİD benzeri aşırı yapılar, 11 Eylül, 7 Temmuz gibi olaylar fundamentalizm kavramının içeriğini sertleştirerek kavramın daha çok Müslümanları tanımlamak için kullanılmasına neden olmuştur.

2.3.7. Tarihin Sonu/Medeniyetler Çatışması

Medeniyet, bir toplumun sahip olduğu dili, inancı, kültürü, sanatı, edebiyatı gibi tüm normlarıyla kendisinin oluşturduğu dünya görüşüdür. Bu anlamda bakıldığında Batı, kendi medeniyetini anlamada ve tanımada eski kökenlerine kadar inerek kendisini tamamlamıştır. Batı hem Yahudilik açısından hem de Hristiyanlık açısından bakıldığında; Yahudilik kendisinden sonrasını yadsır, Hristiyanlık bizatihi kendi tarihselliği anlamında Yahudiliğe sırtını dayar fakat sonrasını inkâr eder. Ancak pratikte bakıldığı zaman tarih boyunca Yahudiliği bir şekilde inkâr eder ve dışlar. Bu bağlamda Batı Hristiyanlığı kendini hep bir düşman üreterek tanımlamaktadır. Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu yapının çöküşüyle Batı hızlı bir şekilde yeni bir öteki aramaya başlamıştır. Huntington, düşman yapıldığında en kârlı çıkılacak medeniyetin, artıları en fazla olan İslam'ın olabileceği görüşünü savunmuştur. Bu minvalde 1993'te yayımlanan 'Medeniyetler Çatışması' tezi İslam ve Batı dünyasını tekrardan karşı karşıya getirmiştir (Acar, 2003: 8-14 ve Şentürk, 2020: 25).

Geçmiş dönemlere bakıldığında savaş ve barışın her daim iç içe olduğu görülmüştür. Savaşların genel anlamda daha iyi ve adil bir barış için başlatıldığı ifade edilir. Fakat belirsiz adalet hedefleri başarısız olduğundan daha büyük sorunlara yol açar. Günümüzde dünyayı "demokrasi için güvenilir" ve küresel düzen oluşturup bunu korumak için kendilerini baş aktör görenler uzun bir savaşlar dönemi yaratmıştır. Esasında BM ve bazı uluslararası örgütlerin ortaya koymuş oldukları yeni bir dünya düzeni hâkimiyet kazandı. Ne yazık ki gelişen bazı olaylar kurulan düzenin aslında ne derece kırılgan olduğunu göstermektedir. Dallmayr (2018: 349-350) bu durumu şöyle ele almaktadır; "1993 tarihli meşhur makalesinde S. Huntington, okuyucularını gelecek konusunda uyararak dünya çapında beklenmedik siyasal çatışma tipi doğduğunu haber vermiştir. Bu durum beklenen "medeniyetler çatışması"ydı. Huntington'un yazısı bazı sebeplerden dolayı ve özellikle de zamanlaması itibarıyla provokatif ve tedirgin edici bir özellik taşımıştır. Makale Soğuk Savaşın hemen bitiminde kaleme alınmıştır. Sovyetlerin etkinliğini kaybedip dağılma sürecine girmesi zamanında dünya sahnesinde barış dolu özgürlük rüzgârları eserken böyle bir makalenin ortaya çıkması kimileri için provokatif görülerek bazı insanların keyfini kaçırmıştır."

Huntington’a (2018) göre, Fransız İhtilali’nin başlattığı yeni dönemle beraber asıl mücadele krallıklar yerine milletler arasında zuhur etmeye başlamıştır. 1793’te R.R. Paliner’in ileri sürdüğü, “Krallar arasındaki savaşlar bitti, milletlerarasındaki savaşlar başladı.” Bu model Birinci Dünya Savaşı’nın bitimine kadar devam etti. Daha sonra, Rusya’da ortaya çıkan ihtilal ve bu ihtilale karşı olanları gösterdikleri tepkiler, ülkelerin milletler bazında çatışması yerine ideolojik mücadele şeklini almıştır. Günümüzde ise kurulacak olan yeni bir dünya düzeninde mücadelenin temel nedeni ne ideolojik ne de ekonomik çıkarlar olacaktır. Ulusların kendi aralarındaki büyük parçalanmalar ve hâkimiyet mücadelesinin kaynağı kültürel zemin üzerinden cereyan edecektir. Bu perspektiften bakıldığında yaşanacak çatışmalar bilinenin aksine silahlı mücadele değil kültürel anlamda bir çatışmadır. Çünkü Huntington’a göre (2018), medeniyetler kültürel varlıklardır. Huntington medeniyetleri sıralarken Batı Medeniyeti dışındakilerinin ortadan kaldırılması gereken medeniyetler olarak sunmaktadır. Bundan dolayı dünyada hâkim olan kültürel rüzgâra bakıldığında Batı medeniyeti güçlü bir profil izlerken, geçmişin sömürü düzenini kültürel olarak devam ettirmek istendiği görülmektedir. Son yüzyıllarda bu perspektifle tüm dünyaya hâkim tek bir medeniyet olması için çeşitli projeleri uygulamaya çalışmaktadır. Bundan dolayıdır ki diğer medeniyetleri yok etme amacına girilmektedir ancak bunun başarılı olacağını düşünmek hata olur. Çünkü dünyada tek tip tek kutuplu bir yapının olmasına imkân yoktur. Bunun örnekleri de tarih sayfalarında mevcuttur.

Tarihte hiçbir devlet, kültür veya din tek başına var olamamıştır. Dünyanın büyüklüğü hangi ölçülere ulaşırsa ulaşsın sürekli birtakım krizler yaşamaktadır. Pek çok sosyal bilimci açısından Batı medeniyetinin ve modernitenin de bir sonunun olması beklenmektedir. Biz modernitenin içerisinde yaşadığımız için sonsuza kadar devam edeceğini sanmaktayız. Fakat bu tarihe aykırı bir şeydir (Şentürk, 2020: 15).

Aktay’a göre, Huntington’un “Medeniyetler çatışması” liberal teolojinin çizdiği pembe bir dünya cennetinin ne kadar boş ve ne kadar hayali olduğunu ilan etmiştir. Bu tez bir tür şom ağızlılık söylemi olarak gündeme düşerek ortalığı karıştırmıştır. Dünyanın tekrardan yeni bir dinler savaşına gireceği tahmini oldukça ürkütücü görünmekteydi. Bunun yanı sıra mevcut koşullarda cereyan eden çatışmaların “medeniyetler” arasında gerçekleştiğini düşünmek çok gerçekçi değildi. Öyle ki bugünkü medeniyeti artık Doğu-Batı ekseninde bir Batı medeniyeti olarak

isimlendirmenin ve buradan bir Batı düşmanlığı üretmenin de kimseye herhangi bir faydası yoktur. Bu açıdan bakıldığında sonuçta bugünkü medeniyetin hiçbir anlamda Batılılığı kalmamıştır. Dünyanın bütün siyasi aktörleri, bu dünya içinde bir şekilde talihlerini yakalamış olan, hâkim kesimler kendi değer sentezlerini üretmiş ve bu sentezin kendine özgü dilini geliştirmişlerdir. Bugün dünya alabildiğine bütünleşmiş bir dünyadır. Bir medeniyet analizi için farklı seçenekler sunabilen bir dünya değildir. Güç örgütlenmeleri ve hiyerarşileri açısından bu dünyanın farklı medeniyet seçenekleri sunduğunu söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda Huntington'ın hocası olan Fukuyama'nın ortaya attığı “Tarihin Sonu” tezi de benzer gayeler barındırmaktadır. Ortaya atılan her iki tez de bütünleşmiş bir dünyada geçerliliği olan düşünceler değildir (2010: 233-234).

F. Fukuyama “Tarihin sonu” tezini ortaya atan kişi olarak dünyaya şunları anlatmak istemiştir: “Batılı liberal kapitalist” toplum modeli tarihin sonudur. İnsanlık iyi yönetim arayışını liberal kapitalist modelle sona erdirmiştir. Fukuyama'ya göre, “insanlığın ideolojik evriminin son noktası ve insanların yönetim anlayışının son biçimi olarak Batılı liberal demokrasinin evrenselleşmesi”, tarihin geri çevrilemez akışının doğal bir sonucu ve gelecek ütopyasının habercisidir. Dolayısıyla hiçbir şey bu durumun karşısında durmamalıdır. Meydana gelecek bu kaçınılmaz sona direnen bütün medeniyetler, kültürler ve ideolojiler eninde sonunda yenilecek ve tarihte kalacaktır. Fukuyama, “tıpkı komünizm ve liberalizm gibi kendine has sistematik ve tutarlı bir ideolojisi, ahlak anlayışı ve siyasi ve toplumsal adalet öğretisine sahip” İslam'ın bu hegemonyaya karşı direndiğini dile getirmektedir. İslam'la beraber hareket eden ve bu direnmeye karşı koyan bütün kültür formlarını ve siyaset iddialarını tarihin ruhuna karşı bir hareket olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla da tarihin sonu geldiğinde veyahut o sona doğru ilerlerken Batı ile İslam arasındaki çatışma kaçınılmaz gibi görünmektedir (Kalin, 2016: 418).

Dünya günden güne daha da küçük bir yer haline gelmektedir. Böylelikle farklı gruplar ve farklı ülkeler arasındaki etkileşimler, karşılaşmalar artmaktadır. Bu karşılaşmalar medeniyetlerin farklılıklarını daha çok ön plana çıkarmaktadır. Bugün bazı ülkeler arasında farklı iş birlikleri oluşmaktadır. Örneğin İslam İş Birliği Teşkilatı veya Ekonomik İş Birliği Teşkilatı. Bahse konu kuruluşların özüne bakıldığında bunların temelini din ve kültür teşkil etmektedir. Bir diğer etken ise kuruluşa üye

Ülkelerin AB'ye katılma Őanslarının olmamasıdır. Dolayısıyla günümüzün temel iddiası Őudur: ideoloji ve ekonomik faktörlerin yerini din ve kültür almaktadır. Bugün devletleri bir araya getiren, iş birliği kurmalarını sağlayan kültür ve din odaklı bir anlayıştır. Bu anlamda da günümüz mücadeleleri Batı ile geri kalanlar arasındaki çatıŐmalardan müteŐekkil olacaktır. Huntington bu tespiti yaparken oryantalist bir bakış açısıyla konuyu irdelemektedir (Aktaş, 2014: 51-52).

Huntington, Batılı toplumlarda meydana gelen krizin ve çatışmaların sebebini içeride aramak yerine kolayca kaçarak suçu diğer medeniyetlerin, kültürlerin üzerine atmıştır. Ortaya atmış olduğu kehaneti de saęlamlaŐtırmak için Fukuyama'nın Hegel felsefesini kullanmasına benzer Şekilde Toynbee'yi eksik ve seçici bir Şekilde kullanmaktadır. Toynbee'ye benzer Şekilde Huntington'da, geçmişte ortaya ıkmiŐ olan yirmi bir medeniyetten altısının günümüzde hâlâ yaşamakta olduğu fikrini bizatihi kendisine rehber olarak almaktadır. Fakat Toynbee'nin görüşleri dikkatle irdelendiğinde yaŐadıęını iddia ettiği altı medeniyetin Batı medeniyetinin yoğun baskısı altında can çekiŐmekte olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Bu bağlamda eğer Toynbee'nin ifade ettiği tespit doğru ise can çekiŐmekte olan medeniyetlerin küresel bunalımlara kaynak olarak çatışmalara neden olması Şu aşamada imkânsız olarak görülmektedir (zyurt, 2017: 203).

Huntington'a göre İslam medeniyeti kendisine yakın komŐularıyla kriz ve çatışma içerisindedir. Ona göre İslam komŐularıyla kanlı problemler yaşamaktadır. Ancak Huntington bugün komŐularıyla kanlı bıçaklı olarak ilan ettiği İslam medeniyetinin, geçmişte hâkimiyet altına aldığı topraklarda medeniyetler arası hoşgörüyü ve etkin barışçıl bir siyasi tavrı benimsediğini gözden kaçırmaktadır. İslam medeniyetinin tarihsel süreç içerisindeki bu tavırlar bütünü sosyal, ekonomik ve siyasi sisteme dini/kültürel oğulculuk Şeklinde sirayet etmiştir. Bunun en son örneğini ise Osmanlı millet sistemi oluşturmaktadır. Osmanlı millet sisteminde yerli halka ve ülkede bulunan farklı kültürlere yaşam ve kendini devam ettirme hakkı tanınmıŐtır. Bunun yanı sıra dini/kültürel çoğulculuk, dünyanın bir ucundan diğer ucuna kadar İslam medeniyetinin bütün versiyonlarının ortak ilkesi olmuştur. Bu bağlamda Davutoğlu'na göre, Huntington'un ortaya attığı tez korku duygusunu dünyaya salarak Amerika'nın silah satıŐını arttırma amacı taşımaktadır. Arttırılmaya çalışılan korku sayesinde İslam dünyası ve Hindistan gibi bazı bölgesel gler Batı ile iş birliği

yapmak zorunda kalacaktır (Davutoğlu, 2018: 521-523).

Huntington, zaman içerisinde kehanetinin tutmadığını görünce ilgisini ekonomi ve politika gibi farklı alanlara çevirmiştir. 11 Eylül saldırılarından kısa bir süre önce NPQ Türkiye baskısında yayımlanan makalesinde “medeniyetler çatışması” tezini bir ölçüde terk ettiği görülmüştür. Bu makalesinde Huntington için medeniyetler arası çatışmanın yerini “üç katlı bir dünya yapısı” almıştır. Birinci katta dünyanın tek süper gücü olarak lanse edilen ABD yer almaktadır. İkinci katta Hindistan, Çin, Japonya, Rusya, Fransız-Alman Avrupa’sı gibi büyük bölgesel güçler bulunurken son katta ise büyük bölgesel güç olmaya aday ikincil bölgesel güç olan Pakistan, İngiltere, Kore ve Ukrayna gibi ülkeler bulunmaktadır. Yeni kehanetinde ise çatışmanın süper güç ile bölgesel güçler arasında (Hindistan, Pakistan, Japonya-Kore) geçtiğini iddia etmektedir (Özyurt, 2017: 251).

Huntington süreç içerisinde ortaya attığı fikirlerden vazgeçmeye başlamıştır. NPQ’de ele almış olduğu makale de bunun göstergesidir. Huntington’un medeniyetler çatışması tezinden uzaklaştığının ya da vazgeçtiğinin en önemli kanıtıysa çatışma alanlarının medeniyetlerden, coğrafi ve ekonomik bölgelere doğru kaymış olduğunu iddia etmesidir. Fakat 11 Eylül saldırısı Huntington için yeniden bir kırılma yaratmıştır. 11 Eylül ile birlikte ortaya çıkan kaos ortamı Huntington’un yeniden temel tezi olan ‘Medeniyetler Çatışması’na dönmesine neden olmuştur. Dolayısıyla aslında ortada bir durum saptaması olmadığı görülmektedir. İfade edilen ve bahse konu olan şey olması istenen bir durumun dile getirilmesinden ibarettir (Kongar, 2002: 42).

Medeniyetler çatışması bir hayaldir, fanteziden başka bir şey değildir ve Batı’daki gelişmeler, aynı zamanda bir İslam ülkesinde de geçerli olabilir (Zürcher, 2011: 164). Günümüzde medeniyetler arası sorunlar görünse de bunun sorumlusu tek bir taraftan kaynaklanmamaktadır. Ancak oluşturulmak istenen yeni dünya düzeninde İslam ve Müslümanlar büyük ölçüde bir siyasi odak olarak ortadan kaldırılmak istenmiştir. Aktay, dışlanmanın ve ayrımcılığın kaçınılmaz bir sonucu olarak Müslümanlar ve daha genelde İslam dünyası, her türlü manipülasyona ve tehdit potansiyellerine karşı açık kalmıştır. Tehdit söyleminin gün geçtikçe daha fazla “kötü Müslüman” tiplemesine dayanıyor olması meydana gelen görüntünün medeniyetler arası bir gerilim olarak algılamasını ciddi anlamda kolaylaştırmaktadır. Ortaya çıkan çatışmanın medeniyetler arasında olduğu iddiasının yaygınlaşması tipik bir iktidar

retoriğidir. Suçu başkasına atarak bu yolla, mevcut düzenin bütün çarpıklıklarının sorumluluğu hayali bir düşmanla paylaşılmaktadır (2010: 234-235).

Bu bağlamda Medeniyetler çatışması tezinin Batı'nın dünya üzerindeki egemenliğinin zayıflamakta olduğu ve Batı'nın evrensellik anlayışının sorgulanmaya başlandığı bir dönemde pek çok çevre tarafından ilgiyle karşılanması gittikçe gücünü kaybeden Batı'nın savunma refleksi olarak ifade edilebilir. Bu tezle Batı-dışı dünyanın birtakım medeniyetlere bölünerek kendi içinde parçalanmasının kaçınılmazlığı vurgulanmaktadır. Yanı sıra Batı toplumunun bütün çatışma ve yozlaşmaları unutarak yeniden bir kimlik etrafında toplanması için gerek duyulan 'Ötekiler' yaratılmaktadır (Özyurt, 2017: 250).

İslam ve Batı arasındaki ilişkilerin doğası gelecek dönemde çok büyük ölçüde değişecek gibi görünmektedir. Henüz herhangi bir "medeniyetler çatışması" kaderi ile karşı karşıya değiliz. Bunun için her iki tarafında karşılık yapması gerekenler vardır. Bu tezinin gerçeğe dönüşmemesi İslam ve Batı medeniyetinin elindedir. Dolayısıyla Ali'ye göre, küresel sistemden memnun olmayanların medeniyetler çatışmasına neden olacak seviyede güçlü etkinlikleri yoktur. Fakat günümüz dünyasında İslam, başlıca tehdit olarak kabul ediliyorsa bunun bazı sebepleri vardır: bunların başında İslam ülkelerinin (İran, Irak ve Suudi Arabistan, Katar vb.) dünya petrolünün çoğunu üretmesi gelmektedir. Dolayısıyla bu kaynaklar üzerindeki emeller bitmediği sürece İslamofobi ile ilgili tartışmalar son bulmayacaktır (2018: 386).

3. İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELMESİNİN NEDENLERİ

İslamofobi, Batılı ülkelerin iç ve dış politikalarında defalarca kullanılan bir ötekileştirme metodu, düşmanlaştırma aracı olarak uluslararası alanda yeni bir söylem haline gelmiştir. İslamofobi, hem bir dine hem de o dinin mensuplarına karşı bir akımdır. Kavram küreselleşmesine rağmen, tek tip ve tek çeşit uygulamaları yoktur. Günümüzde Budizm’in merkezi olan Hindistan’da, Tayland’da, Komünist Çin’de, Ortodoks Sırbistan’da, Katolik Hırvatistan’da, Yahudi İsrail’de, Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde farklı İslamofobi uygulamaları görülmektedir. Nedenleri farklı olsa da hepsinin ortak noktası İslam korkusu-İslam düşmanlığıdır (Safi, 2019: 736-737).

Bu İslam düşmanlığına baktığımızda da ise genelde karşımıza İslam dünyası hakkında verilen yanlış bilgilendirmeler ve eksikler olduğunu görmekteyiz. Eksik olan noktalara baktığımızda Hourani’ye göre, “Avrupa üniversitelerinde İslam üzerine yapılan araştırmalar İslam hakkında çoğunlukla ve popüler olanlar arasında yeterince objektif veriler ortaya koyulmadı. Bu çalışmalara bakıldığında, İslam’ın özüne ve İnsanlığa yönelik öğütlerinin ve görüşlerine değinmeden, daha çok İslam’ın ilk dönemindeki savaflara ve erken dönem çatışmalarına yönelik veriler sunmuşlardır. Böylece bu çalışmalar, kendinden sonraki çalışmaları da bu yönde etkilemişlerdir” (1994: 53). Yapılan akademik çalışmalar ve yayınlarda eksikler olsa da İslamofobi konusunun bu denli yaygınlaşmasının temel sebebi bu eksik bilgilendirmeler değildir. Problemin bu denli büyümesinin ve halk nezdinde kabul görmesinin en büyük nedeni İslam’ın çeşitli konularda tehdit olarak gösterilmesidir. Özellikle Batı medyası bu durumu kullanarak, Müslüman göçmenlere karşı hoşgörüsüz, yanlı ve ötekileştiren bir yaklaşım sergilemektedir. Filiz bu durumu şöyle ifade etmektedir; “İslamofobi’nin yeniden üretilmesinde medyanın görmezden gelinemeyecek kadar önemli bir rolü ve işlevi vardır. İslam dünyasına ve Müslüman mültecilere karşı ön yargılı ve kasıtlı bir yayın politikası geliştiren Batı medyası, Avrupa’da Müslüman mültecilerin yaşadıkları problemlerin temel sorumlusudur. Batı medyasının bu zararlı tutumundan dolayı Müslümanların Avrupa toplumlarına entegrasyonu zorlaşmış, etnik, kültürel ve dini ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Elbette bu sorunların yaşanmasında medyayı kendi çıkarları doğrultusunda kullanan siyasi partilerin de önemli bir payının olduğu görülmektedir. Medyanın bu yaklaşımı Müslümanlar içerisindeki Batıcı ve ılımlı

düşünenleri de zor durumda bırakmıştır” (2011: 533). Batı medyası İslamofobi konusunda birliktelik sergilemekte ve kurumsallaşmış bir davranış sergilemektedir. Kamuoyunu derinden etkileyecek negatif haberler İslam dini ile ilişkilendirilerek işlenmektedir. Açıkçası Batı medyası bunu stratejik olarak yapmaktadır. Sürekli olarak İslam’la ilgili haber ve yorumlarında terörizm, köktendincilik, hoşgörüsüzlük, kadına yönelik baskı ve şiddet gibi konuları işlemektedir ve hep bir olumsuzluğa vurgu yapılmaktadır. Medyanın kamuoyunda yarattığı algıya göre Müslümanlar otoriter, militan, köktenci, Batı’yı tehdit eden ve şiddet yanlısıdır (Gökçe, 2011: 75). Sunulan resim ve tablolarla kızgın, patlamaya hazır militanlar hep önde gösterilmektedir. Haberlerdeki vurgular bayrak yakmalar, kılıç, keskin bıçaklar gibi şiddet özendirici niteliktedir. Üstelik Batı medyası sürekli olarak İslam’ı terörle ilişkilendirmektedir. Bunun nedeni tarihsel İslam-Hristiyan düşmanlığını yeniden uyandırmaktır. İslam bir din olarak değil Batılı karşıtı, Batı’ya meydan okuyan bir ideoloji olarak gösterilmektedir. Yine medyanın çabasıyla Müslümanların büyük çoğunluğunun İslami terörizmi haklı gördükleri ve destekledikleri algısı yaratılmaya çalışılmaktadır (Gökçe, 2011: 85). Dolayısıyla bilinçli bir şekilde Batı kamuoyunda medya tarafından İslam dünyasına karşı önyargılar oluşturulmaktadır.

Batının kendi ürettiği yanlı ve yanlış tutumlarla beraber ne yazık ki İslam dünyasının kendi içerisinde de bazı Müslüman ülkeler yapmış oldukları yanlışları İslam’ın bir parçası gibi göstermeye çalışmaktadır. Bu durum zaten zor zamanlardan geçen ve her türlü negatiflikle mücadele eden Müslümanlar için olayları daha zor hale getirmektedir. İslam’ın Batılı topluma göre “Geri Kalmış” imajını dinde olmayan beyanlar ve uygulamalarla adeta haklı çıkarmaya çalışmak için yapılanlar da yine Batı medyasının etkisiyle topluma İslam imajı olarak lanse edilmektedir. Bu konuya örnek olarak Afganistan’da kadınları ve kız çocuklarının toplumdan soyutlanarak eğitim, sağlık ve söz hakkı gibi gayet insani haklarının sınırlandırılması verilebilir. İslam adına yapılan bu uygulamaların ne derece yanlış olduğu yine İslam peygamberinin sözlerinden anlaşılmaktadır. Hz. Muhammed (sav.) Veda Hutbesi’nde Müslümanlara seslenirken kadınlar konusunda sadece Müslümanlara değil tüm İnsanlığa seslenerek şunları söylemiştir;

“İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah emaneti olarak aldınız; onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların aile yuvasını

sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çığnetmemeleridir. Eğer razı olmadığınız herhangi bir kimseyi aile yuvanıza alırlarsa, onları te'dib edebilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, meşru bir şekilde, her türlü yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamazdır.”

Yine özellikle Afrika ülkelerinde görülen Kadın sünneti konusu da İslam ile ilişkilendirilerek, Müslümanlığın bir şartı gibi gösterilmesi Batı nezdinde “geri kalmış” veya “sapkın” bir dinin uygulaması gibi gösterilir. Oysaki kadın sünneti konusunda, “Hz. Muhammed’in ne bir emri ne de yasaklaması vardır; hoş karşılayıp karşılamadığı da tam olarak bilinmemektedir. Ne var ki daha sonra bu uygulama bazı Müslüman toplumlarda onun emri gibi dine mal edilmiştir” (Bader, 2019: 101). Toplamların kültürlerinden gelen gelenek ve göreneklerinde yer alan uygulamalar, sözler, kıyafetler zamanla toplumların doğruları gibi olurken bunları kendi dinlerine de adapte ettikleri görölmektedir. İşte bu noktada bahsedilen Batı medyasının yanlış yayınlarıyla İslam kötülenerek Batı toplumlarında İslamofobi pompalanmaktadır. Zamanla İslam’a olan bilinmezlik düşmanlığa doğru evrilerek radikal gruplara “Kâfir Batı” söylemini haklı sebep gibi gösterilmesine neden olur. Sonuç olarak bu durumda dünyanın çeşitli noktalarında cihat adı altında masum insanların hayatına terör eylemleri olarak yansımaktadır.

3.1. 11 Eylül 2001 ABD’de Yaşanan Terör Eylemleri

11 Eylül 2001 yılı kuşkusuz ABD’nin tarihindeki en acı ve sarsıcı günlerinden birisidir. Amerika Birleşik Devletleri, 4 ayrı uçakla eş zamanlı yapılan terör saldırılarıyla sarsılmıştır. Bir uçak Pentagon binasına çarparken diğer bir uçak Pennsylvania kırsalına düştü. Geride kalan iki uçakta Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerine çarparak kulelerin yıkılmasına neden oldu. O gün 2974 kişi hayatını kaybetmişti. Yaşanan terör saldırısı, terörizmin dünyada nasıl bir küresel boyuta ulaştığını göstermiş ve insanların uzun süre atlatamayacakları bir travmaya neden olmuştur. Ayrıca devletlerin ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar terörizmin karşısında nasıl çaresiz kaldıklarının bir delili olmuştur (Baysal, 2013: 43).

Amerikan Senatosu, saldırıların ardından oluşturduğu siyasi- askeri stratejide, tüm çeşitliliğiyle Arap ve Müslüman dünyası üzerine odaklanmış (Atik, 2015: 434) ve bu olaylardan “İslami terörizmi” sorumlu tutarak ülke içinde ve dışında Müslümanlara karşı kuşku, baskı ve şiddete dayalı bir siyaset izlemişlerdir (Okumuş, 2007: 240). Saldırılarından hemen sonra din, ırksallaştırma, milli kimlik ve vatandaşlık soruları,

geneli Arap ve Orta Doğulu olmak üzere Amerika’da yaşayan Müslümanlar, Asyalılar ve Siyah Amerikalılar için durum değişik bir boyuta vardı. Bu insanların bazıları Müslümanlara benzediği için bile saldırılara maruz kaldılar, hatta öldürüldüler (Maira, 2011: 178). İslamofobi, bu şekilde göçmen karşıtlığını da artırmıştır.

İslam, 11 Eylül terör saldırılarından sonra çok daha fazla terörle anılmaya başlamıştır. ABD’de dördüncü güç olarak kabul görülen medyanın etkisiyle de şiddet ve teröre dayalı bir din algısı oluşmuştur. Yapılan algılardan dolayı günümüzde hâlâ İslam, Batı dünyasında şiddet ve barbarlık dini olarak algılanmaktadır. Hollywood da dâhil olmak üzere gazete, dergi ve televizyonlar Müslümanları potansiyel terörist veya kötü karakterli, şiddet eğilimli insanlar olarak göstermektedir. İslam, özellikle batı toplumlarında siyaset ve medya eliyle bir düşman, bir tehdit olarak gösterilmektedir. 11 Eylül olaylarıyla birlikte İslam’ı şiddet ve terör ile ilişkilendirerek diğer toplumlar İslam ve Müslümanlara karşı doldurulmaktadır (Okumuş, 2007: 241-242). Bu durumda medyanın da açık bir şekilde İslam’ın ve Müslümanların karşısında olduğunu ve onları Batılılara hedef gösterip toplumları kutuplaştırdıklarını görebilmekteyiz. Davidson, Amerika’da, birkaç eyalete gitme fırsatı bulduğunu ve bu süre zarfında bazı gözlemler yapma imkânı edindiğinden bahsederken, bazı siyasal güçlerin, akademisyenlerin, medyanın hatta kiliselerin belirli amaçlar uğruna İslam dinini şiddet ve terör ile beraber anmakta olduğunu gözlemlediğini belirtmektedir (Davidson, 2011: 71).

11 Eylül’den sonra yapılan araştırmalara göre Amerikan halkı, İslam’a ve Müslümanlara karşı çok daha fazla korku psikolojisi içine girmişlerdir. Hatta bu işi iyice abartıp Müslümanları Nazilerden bile daha kötü, kendileri için potansiyel bir tehlike, tehdit, terörist, İslam dinini ise şeytani bir din olarak algılamaktadırlar (Cainkar, 2004). Bu açıklama göstermektedir ki, Batı’nın karşısına çıkarılacak düşman bulunmuş ve hatta bu düşmanlığı tabana yayma çalışmaları da başarılı bir şekilde sonuçlanmıştır.

Terör saldırıları sonucu Amerikan yönetimi tarafından izlenen resmi ve gayr-i resmi İslamofobi politikası sonucu halkın bir kısmının Anti-İslamist olması Müslümanları rahatsız etmesine neden olmuştur. Müslümanlara karşı ayrımcılık yapılarak ırkçı davranışlar sergilenmesi, camilere saldırılması, başörtülü insanların hakaret edilerek zaman zaman ölümlere neden olacak kadar şiddetli saldırıların olması

bu dönemde yoğunluk kazanmıştır. İslamofobi'nin sonucu olarak ortaya çıkan Anti-İslamizm başta Araplar ve bütün Müslümanlara karşı yapılan ırkçılık haline gelmiştir (Okumuş, 2007: 246). Yapılan tüm fiziki ve psikolojik şiddetin asıl kaynağının ise Amerikan yönetiminin atmış olduğu adımlar ve söylemler olduğuna da bakıldığında yaşanan olayların nasıl bir yol izlenerek kontrollü şekilde yapıldığı görülmektedir. Okumuş'a göre, zamanla Amerikan yönetimi, resmî kurumlarda da Müslümanlara karşı ayrımcılık yapmaya devam etmiş; ayrımcı muameleyle kayıt sistemi, parmak izi alma, vize süreci, takip altına alma, çalışma iznini iptal etme, işten çıkarma gibi uygulamalarla Müslümanları zor durumda bırakmıştır. Başta kimlik kontrolü, hapse atmak, Müslümanların evlerine girmek, baskı ve şiddet uygulamak, sınır dışı etmek ve camileri kontrol altında tutmak gibi polisiye muameleler olmak üzere diğer resmi kurum ve kuruluşlarda da Müslümanlara karşı kötü muamelelerde bulunulmuştur. Okullarda bile Müslümanlara olumsuz bakılması, bazı öğretmenlerin ayrımcılık yaptığı ve başörtüsüne müdahale ettiği bilinenler arasındadır. Havaalanlarında Müslüman ülkelerden gelenlere yapılan muameleler; uzun ve fazla yapılan aramalar, şüpheli diyerek uçaktan indirmeler, "Uçakta Arap var, ben binmem" şeklinde tutum ve uygulamalar yaşanmaktadır (2007: 247-248). 11 Eylül'den sonra Müslümanlar için uygulanan "özel kayıt sistemi" ve "Nonimmigrant visa" (Göçmen olmayan vize) uygulamaları İslamofobik muamelelerdendir ve başta öğrenciler, misafir araştırmacılar, misafir öğretim üyeleri, bursiyerler, hastalar, sanatçılar, işadamları ve müzisyenler olmak üzere Müslümanları oldukça olumsuz etkilemiştir (Cainkar, 2004: 55).

"Nefret suçları" Müslüman Amerikalılar için büyük sorun olmuştur; 11 Eylül'ün hemen ardından Araplar ve Güney Asyalılar tarafından 645 olay rapor edilmiştir (Cainkar, 2004: 68). Bu olayların Müslümanlar'da tedirginlik, korku ve stres gibi olumsuzluklar yaratmıştır. Uzun zamandır ülkede yaşayan Müslümanlar bile yaşadıkları korkudan dolayı ülkelerine dönmek zorunda kalmışlardır. İsimlerini değiştiren Müslümanlar bile vardır. Bu İslam karşıtlığı en çok Arapları, sonra Pakistanlılar ve İranlıları etkilemiştir. Bundan Müslüman olmayan Araplar bile olumsuz etkilenmişlerdir (Okumuş, 2007: 251). Ortadaki tabloya bakıldığında ise bir terör saldırısının ardından toplumların siyaset ve medya ikilisiyle nasıl işlendiği görülmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin vazgeçilmezi olduklarını iddia eden

lkelerde yaşanan saldırılar sonrasında Müslümanların haklarının nasıl bizzat devletler eliyle sınırlandırıldığı veya daha kötüsü olarak nasıl ığnendiği de üzerinde durulması gereken başka bir konudur.

3.2. 11 Eylül 2001 Sonrası Avrupa'daki Radikal Terör Eylemleri

3.2.1. 15-20 Kasım 2003 İstanbul ve 2015-2016 Ankara

15 Kasım 2003 tarihinde İstanbul Neve şalom Sinagogu ve Bet İsrail Sinagogu'na yapılan terör saldırıları sonucunda 27 kişi yaşamını yitirirken 300'e yakın kişide yaralandı (Hürriyet, 2015).

Sinagoglara yapılan terör saldırılarından beş gün sonra, 20 Kasım 2003'te yine bomba yüklü araçlarla iki terör eylemi gerçekleşti. Bu kez bombaların hedefi İstanbul'daki İngiliz Konsolosluğu ve HSBC Bankası'nın genel merkezi oldu. Saldırılarda 30 kişi hayatını kaybederken, 450'den fazla insan da yaralandı. Saldırıları El-Kaide terör rgt stlendi (Hürriyet, 2015).

6 Ocak 2015, İstanbul'un turistik semtlerinden Sultanahmet'teki bir polis noktasına canlı bomba saldırısı düzenlendi. Saldırıda polis memuru hayatını kaybederken, saldırıyı yapan teröristin DEAş militanı olduğu belirlendi (Hürriyet, 2015).

12 Ocak 2016'da İstanbul Sultanahmet meydanında, DEAş militanı turist kafilesinin arasına girerek üzerindeki bombayı infilak ettirmesiyle 10 kişi yaşamını yitirirken 16 kişi de yaralandı (Cnnturk, 2016).

10 Ekim 2015 Ankara Saldırısı, Sıhhiye Meydanı'nda düzenlenen Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi ncesinde, Altındağ ilçesinin Ulus Semtindeki Ankara Garı Kavşağında toplanan katılımcıların bulunduğu bölgede, iki saldırganın üzerlerindeki patlayıcıları 3'er saniye arayla infilak ettirmesiyle gerçekleşti. Patlamalarda 95 kişi öldü, 246 kişi yaralandı. Saldırıyı DEAş terör rgt stlendi (Hürriyet, 2015).

3.2.2. 11 Mart 2004 Madrid

11 Eylül saldırısı tüm dünyada küresel terörün ciddiye alınması ve kolektif hareket edilmesi gerektiğini göstermiştir. İşpanya ETA terör örgütüyle yıllardır uğraşmakta olup, ETA'nın yaptığı her eylemden sonra birlik çağrısı yaparak İşpanyol bayraklarıyla terörü lanetleyerek sokaklara dökülen İşpanyollar bu sefer 11 Eylül günü

yaşanan terör eylemlerini lanetlemek için sokaklara çıkmışlardı. ABD’de Müslümanlık tabanına oturtulmuş, El-Kaide terör örgütünün “İkiz Kulelere” gerçekleştirdiği terör saldırısından sonra ABD ve Avrupa’da İslamofobi yükselişi yani İslam karşıtlığı başlamasında önemli etken olmuştur. Yaklaşık 3 bin sivil insanın öldüğü saldırılardan sonra ABD’de Başkanı George W. Bush sert söylemlerde bulundu ve eylem planını açıkladı. Başkan Bush 11 Eylül saldırısından sonra 16 Eylül’de yaptığı konuşmada “Terörizme karşı bu Haçlı Seferi, bu savaş zamanı olacaktır. Amerikalılar sabırlı olmalıdır. Özgürlüğe tutkun bütün halkları terörizmle mücadeleyle davet ediyoruz. Bu uzun bir süre alacak, ancak kazanmak için Amerika’nın bütün kaynaklarını kullanacağız. Saldırıları düzenleyenler güçlü bir deviyandırdılar.” (Cole, 2007: 7). Bush’un yaptığı konuşmada ABD’nin eylem planlarını sanki tüm Müslüman halklara karşı yapılacağı anlamı görülüyordu. George W. Bush yönetimi, ABD seçimlerinden önce yaptığı kampanyaların ana temasını radikal teröre karşı savaş olarak belirlemişti. Bu da bir nevi oy toplamak için oy devşirmesinde bulunulduğunun kanıtıdır. Sovyetler Birliği’ni “Kızıl Tehdit” olarak adlandıran ABD, İslam’ı ise “Yeşil Tehdit” olarak isimlendirmiştir (Juan, 2015: 198).

ABD, Afganistan operasyonundan sonra Irak’ta bulunduğunu iddia ettiği kitle imha silahları ve tesislerini imha etme planıyla harekete geçmişti. Bu operasyondaki en büyük destekçilerinin başında 1432 asker desteği veren İspanya olmuştur. İspanya Başbakanı Aznar ABD Başkanı Bush ile o dönemde çok yakın ilişkiler içerisinde olmasının yanı sıra AB Dönem Başkanlık görevini de üstlenmekteydi. Bu ilişki neticesinde Aznar Avrupa Parlamentosu’nda küresel terör vurgusu yaparak bu teröre karşı ortak ve sert bir cevap verilmesi gerektiğini dile getirmişti. İspanya’da 11 Mart 2004 sabahı Madrid’in Atocha, Santa Eugenia ve El Pozo tren garlarında eşzamanlı patlatılan bombalı saldırı neticesinde 191 kişi hayatını kaybetmiştir.

Saldırı sonrası gözaltına alınan 28 zanlıdan 21 suçlu bulunarak hapis cezasına çarptırılmışlardır. Mahkeme aldığı kararda 11 Mart saldırılarını düzenleyenler hakkında şu ibareyi kullanmıştır “İslami cihat yolunda faaliyet gösteren terör örgütü”. Yapılan bu saldırı İspanya genel seçimlerinden 3 gün önce olması nedeniyle Bask terör örgütü ETA’nın gerçekleştirmiş olabileceği kanısına varılmıştır (Alkan, 2009: 131).

ETA örgütü yapılan suçlamaları kesin bir dille reddederek ilk kez basın açıklamasında bulunmasından sonra İspanyol polisinin teröristlerin çaldıkları aracı

bulmasıyla olayın seyri değişmiştir. Çalıntı arabanın içinden Arapça bir kaset bulunması ve takip eden günde El- Kaide bağlantılı olan Ebu Hafız El Mesri Tugayları isimli bir örgüt, Londra’da yayın yapan El-Kuds El-Arabi isimli bir gazeteye e-posta yollayarak saldırıyı üstlendiği ortaya çıkarılmıştır (terortakvimi.com, 2016).

3.2.3. 7 Temmuz 2005 Londra

El-Kaide’nin 7 Temmuz günü İngiltere’nin toplu taşımasının kalbi olan metrolara düzenlediği saldırı sonucunda 52 kişi yaşamını yitirmişti. Bu olay İngiltere’nin 1988 yılında (Pan Am yolcu uçağı) İskoçya semalarında patlatılan uçaktan sonra kendi topraklarında yaşanan en büyük terör saldırısı olarak tarihe geçmiştir.

7 Temmuz günü yaşanan terör eylemi Batı Avrupa’da radikal terör örgütlerinin düzenlediği ilk saldırı olarak kaydedilmiştir. 2005 Londra saldırısı bu bakımdan önem arz etmektedir. Saldırının tarihine bakıldığında en dikkat çekici nedenler ise;

- İngiltere’nin 31’inci G8 zirvesine ev sahipliği yapıyor olması ve dünyanın en güçlü liderlerinin bu şehirde olmasıdır.
- 2012 Yaz Olimpiyatları’nın ev sahipliğinin açıklanmasından bir gün sonra olmasıdır.

11 Eylül sonrası ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan’ı işgal etmesinde en çok destek veren ülke konumunda olan İngiltere El-Kaide’nin de hedefi haline gelmişti. Radikal terör örgütü El-Kaide öncelikle 20 Kasım 2003 yılında İstanbul’da bulunan İngiltere Başkonsolosluğu’na ardından 7 Temmuz 2005’de Londra Metrosu’na terör saldırısı gerçekleştirmiştir. El-Kaide, Afganistan ve Irak’a koalisyon güçlerinin yaptığı operasyona en büyük gücü veren İngiltere’yi yaptığı bu kanlı eylemlerle intikamını almaktaydı. İngiltere’de 52 kişinin hayatını kaybettiği bu terör eyleminin bombalı saldırganları tamamı İngiltere’de doğmuş ve yetişmiş Pakistan uyruklu kişilerdi (Balcı, 2014).

İslamofobi Avrupa’da radikal terör örgütleri tarafından yapılan bombalı saldırılar, intihar saldırıları ve silahlı saldırılar sonucunda giderek yayılmaya başlamıştır. 2005 İngiltere saldırısının kritik noktası ise Müslüman göçmen ailelerin çocukları doğup büyüdüğü topraklar üzerinde terör gruplarına katılarak eylemler gerçekleştirmeleri olmuştur. Bu insanlar Avrupa kimliği taşımalarına rağmen tam bir

dönüşüm sağlayamamaları da bu tip radikal örgütlere katılımlarını arttırmaktadır. Bu bağlamda İslamofobi, Avrupa kimliğine bir tehdit oluşturmak olduğunu söylenebilir (Ricci, 2005; Servantine, 2005: 27-85).

3.2.4. 7 Ocak 2015 Paris Charlie Hedbo

Fransa’da 1961 yılında Cezayir’in Fransız sömürgesi olarak devam etmesini savunan sağcı fraksiyon grubu tarafından gerçekleştirilen saldırıda 28 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlandıktan sonra, Fransa tarihindeki ikinci büyük terör saldırısını 7 Ocak 2015’te yaşamıştır.

Fransa’nın başkenti Paris’te Charlie Hedbo mizah dergisine düzenlenen terör saldırısı neticesinde 10 dergi çalışanı ve 2 polis memuru hayatlarını kaybetmiştir. Bu olay tüm dünyada şok etkisi yaratmıştır. El-Kaide’nin Yemen koluna mensup 3 teröristin gerçekleştirdiği saldırıda, görgü tanıklarının ifadelerine göre “Muhammed’in intikamını aldık”, ve Arapça olarak “Allahu Ekber” diye bağırarak kaçtıkları söylenmiştir (Meriç ve Yazar, 2015: 28).

Charlie Hebdo’nun 2011 ve 2012 yıllarında da İslam peygamberi Hz. Muhammed’e (S.A.V) yönelik karikatürlere yer vermesinden ötürü yine üzerine tepkileri çekmiştir. Bu tepkilerin nedeni, Müslüman inancına göre peygamber efendimizin tasvirinin yapılması yasak oluşundandır. Charlie Hebdo dergi editörleri aldıkları tepkilere rağmen yayımladıkları karikatürlerin ifade özgürlüğünün bir parçası olduğunu savunmuşlardır (Bacchi, 2012).

İslam’ın kutsiyetiyle dalga geçen ve önemli bir figürü olan Hz. Muhammed’in resmedilişi Müslüman dünyasında pek hoş karşılanmamıştır. Batılılar kendilerinin ifade özgürlüğü adı altında ötekileştirdikleri diğer kesimin kutsal saydığı değerler üzerinden maalesef bu tarz yayınlar gerçekleştirmeleri kabul edilir bir şey değildir. Fakat bu gerçekleşen terör olayının meşrulaştığı veya haklılığını ortaya koyamaz. Avrupa kıtasında İslamofobi her geçen yıl artarak milliyetçi ve aşırı sağcılar çevresinde toplanmaya başlamıştır. Bu durumda, aynı vatani paylaşan bu insanlar arasında din eksenli çatışmaların doğuracağı aşırı milliyetçilik ve radikalleşme gibi problemlerle yüzleşmek zorunda kalınacaktır.

3.2.5. 13 Kasım 2015’de Paris Bataclan

13 Kasım tarihinde Fransa’nın başkenti Paris’te akşam vakti eş zamanlı olarak düzenlenen terör olaylarında 153 kişi hayatını kaybetmiştir. Bataclan konser alanında kaleşnikoflu teröristlerin ateş açması sonucu birçok izleyici hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda Paris’in çeşitli yerlerinde de silahlı saldırılar ve canlı bombalar kendilerini imha ederek insanların ağır yaralanmasına ve can kayıplarına yol açmıştır. G-20 Zirvesi’nden önce gerçekleşen kanlı saldırının sonucu Fransa Cumhurbaşkanı ülkede Olağanüstü Hal ilan ederek, 2.Dünya Savaşı’ndan sonra ülkede gerçekleşen 2. OHAL gerçekleşmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Hollande "Savaş karşısında ülke olarak gerekli kararları almak zorundayız. Bu eylem, DEAŞ adlı terörist bir ordu tarafından özgürlüğümüze karşı yapılmış bir saldırdır. Fransa utanç verici ve çok şiddetli bir saldırıya uğramıştır. Ancak Fransa bu saldırı karşısında acımasız davranacaktır." dedi (İrna Gazetesi, 2016).

Fransa’nın başkenti Paris’te yapılan saldırıların ardından bir açıklama yapan ABD Başkanı Barack Obama, “Bu saldırı yalnız Paris’e Fransız halkına karşı yapılan bir saldırı değildir. Bu saldırı tüm insanlığa ve insanlığın evrensel değerlerine yapılmış bir saldırdır.” ifadelerini kullanmıştır. Obama saldırının masum vatandaşlara yönelik çirkin bir saldırı olduğunu vurgulayarak “Fransız halkı tarih boyunca ABD halkı ile omuz omuza durmuştur. Terör ve radikal saldırılara karşı mücadelede Fransa ile birlikteyiz.” şeklinde bir ifade de bulunmuştur (Haberler, 2015). Dünya liderlerinin “Fransa’nın yanındayız” mesajlarına Almanya Başbakanı Angela Merkel ve diğer ülke liderleri de destekleyici demeçler vermişlerdir.

3.2.6. 22 Mart 2016 Brüksel

22 Mart 2016 sabahı Belçika’nın ve AB’nin başkenti olan Brüksel’de DEAŞ militanlarınca düzenlenen canlı bombalı saldırı sonucunda 34 kişi hayatını kaybetmiştir. İslamofobi’nin arttığı bu dönemde, DEAŞ’ın üstlendiği terör saldırısını gerçekleştiren Belçika asıllı Müslüman Abaaoud olması Avrupalı Müslümanların giderek radikalleşmesini de gözler önüne sermekteydi. Belçika Başbakanı Charles Michel ‘Korktuğumuz başımıza geldi. Bugün Belçika için kara bir gün’ dedi. Ülkedeki güvenlik alarmı seviyesi 4’e çıkarılmış olup, ülkede 3 günlük ulusal yas ilan edilmiştir. Ayrıca saldırıların ardından Fransa-Belçika sınırı güvenlik gerekçesiyle kapatılma kararı alınmıştır. Zaventem Havaalanı ve AB binasına yakın Maalbeek metro

istasyonu girişinde patlatılmış bombalar aslında İslam dinine yapılmış bir saldırıydı. Çünkü radikal terör örgütlerinin üstlendiği bu saldırılar neticesinde İslamofobi her geçen gün şiddetli olarak yükselmektedir. DEAŞ, El-Kaide, Hizbullah, Boka Haram olsun tüm bu örgütler İslam ve Cihad adına yaptıkları bu kanlı eylemlerle adlarından “küresel terör” olarak söz ettirmektedirler (Bal, 2006: 38).

Belçikalı yetkililer 22 Mart günü gerçekleşen bu kanlı terör olayını gerçekleştiren Belçika doğumlu teröristlerin “yemek yedikleri kaba pislemeleri” olarak görmektedirler (Yılmaz, 2017).

3.2.7. 2016-2018 Avrupa’da DEAŞ Eylemleri ve Yarattığı Korku

DEAŞ’ın oluşumu Ebu Musab el-Zerkavi tarafından 2000 senesinde Afganistan’da kurulan Tevhid ve Cihad Örgütü (TCÖ-Cemaat el-Tevhid vel-Cihad) olarak tanımlanmıştır. ABD’nin Afganistan’ı işgalinin sonrasında, ilk olarak İran daha sonra Irak ülkesine taşınmıştır. Git gide büyüyen bu yapılanma 2004’te “Tanzim Kaidat el-Cihad fi Bilad el-Rafıdayn” ismini almış ve Irak El-Kaidesi olarak bilinmiştir. 2006 yılında Zerkavi’nin öldürülmesi ile örgütün yönetimini Ebu Eyub el-Mısri almıştır. Birkaç toplulukla bir araya gelen Mücahit’in Şura Konseyi ismini almış ve sonrasında yapılanma “Irak İslam Devleti” (İİD) adıyla anılmıştır. Suriye’de yaşanan iç savaş sebebi otorite kaybından yararlanarak örgüt Suriye’ye geçiş yapmış ve idare ettiği alanı genişleterek 2013 tarihinde “Irak Şam İslam Devleti (DEAŞ) olmuştur. 9 Haziran’da Musul’u ele geçirdikten hemen sonra 2014 tarihinde adını yalnızca İslam Devleti olarak duyurmuştur (Bilge Adamlar Kurulu Raporu, 2015: 16).

Müslümanların karşı durduğu DEAŞ, savunduğu düşünce ve eylemlerle tüm dünya ülkelerinin karşısında yer almıştır. Aslında DEAŞ daha önceki konularda bahsedilen El-Kaide’nin farklı bir kolu olduğunu belirterek ve Sünni bir yapıya sahip olduğunu söyleyerek yaptığı eylemleri meşru bir zemine oturtmaya çalışmıştır. Ancak İslamiyet’le hiçbir yakınlığı olmayan bu insanlık suçlarının İslam için gerçekleştirilmiş olması Hz. Muhammed’in savaş konusunda sergilediği davranışlarla bir benzerliği yoktur (Özdemir, 2008: 83, 161-162).

DEAŞ terör örgütünün kurulmasının ardından Avrupa’da yaşayan kişilerden bir kısmı örgütün kabul ettiği ve savunduğu fikir ve anlayışlarını kabul etmeye ve kendilerine bu örgüte ait kişi olarak tanımlamışlardır. Avrupa’da yaşayan hatta doğan kendilerini “öteki” olarak tanımlayan bu kişiler DEAŞ ortaya çıktıktan sonra kısa bir

zamanda savunucuları haline gelmiştir. Bu durum AB üyesi devletler için iki tane sorun ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlardan birincisi AB’de gerçekleşen terör eylemlerinin sorumluları olmuştur. Buna örnek vermek gerekirse Paris’te Charlie Hebdo, Bataclan Konser Alanı ve etrafındaki gerçekleşen eylemler, Nice’te gerçekleştirilen kamyonlu saldırı, Brüksel’de havaalanı ve metroda yapılan eylemler bu teröristler yoluyla gerçekleşmiştir (Aljazeera Türk, 2015). İkincisi ise Avrupa’da bulunan bu grupların Suriye’ye ulaşarak DEAŞ yanlısı olarak eylemde bulunmaları ve devam eden zaman diliminde de tekrardan Avrupa üzerine geri gelmeye başlamasıdır. Avrupa ülkelerinden anormal hiçbir özelliği olmayan bu topluluklar Türkiye üzerinden Suriye’ye ulaşarak DEAŞ’ta eğitim alarak bombalı eylemler gerçekleştirmek için gerekli donanıma sahip olarak dönüş yapıyorlardı. Bunun sonucunda Avrupa yeni bir sorun ile karşı karşıya kalmıştır (Özcan, 2017: 8).

Terör örgütü DEAŞ Avrupa’da birçok kanlı saldırı gerçekleştirmiştir. Bunlar kronolojik sıra ile aşağıda verilmiştir (Sabah, 2017).

22 Mart 2016: Belçika başkentinde havaalanı ve metro durağında gerçekleştirilen intihar eyleminin ardından 32 kişi hayatını kaybetmiştir. DEAŞ’ın üstlendiği bu saldırıda 270 kişi ise yaralı olarak kurtulmuştur.

14 Temmuz 2016: Bastille Günü’nde gerçekleşen bu saldırı Fransa’nın Nice kentinde 84 kişinin ölümüne neden olur. Kamyonla insanların arasına giren saldırgan insanları ezerek ağır bir tabloya sebep olmuştur. Saldırıyı DEAŞ üstlenmiştir.

19 Aralık 2016: Almanya Berlin’de TIR Noel çarşısına girerek 12 kişinin yaşamını yitirmesine ve 56 kişinin yaralı olarak kurtulmasına neden olmuştur. Saldırıyı gerçekleştiren DEAŞ’lı İtalya’da yaşanan bir çatışmada etkisiz hale getirilmiştir.

22 Mayıs 2017: İngiltere’nin Manchester şehrinde ABD’li sanatçı Ariane Grande’nin konser alanı olan Manchester Arena da gerçekleşen bombalı eylemde 22 kişi yaşamını yitirdi. DEAŞ’ın üstlendiği eylemde 59 kişi yaralı olarak kurtulurken, eylemi gerçekleştiren kişi ölü olarak ele geçirilmiştir.

3 Haziran 2017: İngiltere’nin başkenti Londra’da üç kişi minibüsle Londra Köprüsü’ndeki yayaları hedef aldıktan sonra yakınlarda bulunan Borough Market’e

girerek çevredekileri bıçaklamaya başladı. Saldırıda, 8 kişi ölürken 48 kişi yaralanmıştır.

17 Ağustos 2017: İspanya'nın Barcelona şehrinde yaya kaldırımına minibüs sürülmesi sonucu birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıda 12 kişi yaşamını yitirdi, 80 kişi yaralı olarak kurtuldu. Bu saldırı İspanya geçmişine bakıldığında en kanlı olanıdır. Bu saldırıyı da DEAŞ üstlenmiştir.

23 Mart 2018: Fransa'nın Carcassonne ve Trebes kasabalarında düzenlenen terör saldırılarında 3 kişi hayatını kaybederken 16 kişi de yaralanmıştır. DEAŞ mensubu 26 yaşındaki Fas kökenli Fransız olan Radouane Lakdim saldırıları düzenlediğini itiraf etmiştir.

30 Mayıs 2018: DEAŞ terör örgütünün Belçika'nın Liege şehrine yaptığı terör saldırısında 2 polis ve 1 sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir.

3.3. Suriye İç Savaşı ve Avrupalıların Yeni Göç Korkusu

Ortadoğu'nun tarihinde "Arap Baharı" olarak adlandırılan büyük çapta halk ayaklanması 2011 yılında gerçekleşmiştir. Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin gerçekleştirdiği bir eylemle tüm Ortadoğu'ya yayılan bir hareket olmuştur. Libya, Suriye, Yemen ve Bahreyn ülkelerinde derin değişimlere neden olmuştur. Bu hareketle Mısır ve Libya ülkelerinde uzun süredir ülkeyi idare eden yöneticiler görevlerini bırakmışlardır. Suriye'de de 2011 yılında Arap Baharı olarak nitelendirilen bu ayaklanma günümüzde devam etmekte ve hala bir sonuca varılamayan tüm ülkelerin gündeminde olan bir sorundur (Orhan, 2013: 22-27).

Ayaklanmanın başladığı zamanlarda iktidarda bulunan idarecilerin uyguladığı sert önlemler nedeniyle günümüzde devam eden bir iç savaş süreci başlamıştır. Bir insanlık felaketi olarak nitelendirilen bu iç savaşta, 2014 yılına kadar Suriye İnsan Hakları Gözlem Örgütü tarafından açıklanan verilere göre yaklaşık 300 bin kişi yaşamını yitirmiş, yaklaşık 1,5 milyon kişi yaralanmıştır. Yaşanan bu olay kısa bir sürede tüm bölgeyi ilgilendiren bir problem haline gelmiştir. Sonuç olarak 12 milyon civarında Suriyeli vatandaş yaşanan bu iç savaştan direkt olarak etkilenmiştir (Unocha, 2015).

İç savaştan kaçan Suriyeli vatandaşların göç ettikleri ülkeler sıralamasında ilk sırada 2,5 milyon Suriyeli vatandaşla Türkiye, 1,1 milyon kişi ile Lübnan ikinci

sırada, 650 bin civarında kişi ile Ürdün, 250 bin kişi ise Irak'ta yer almaktadır. Görüldüğü üzere Suriyeli vatandaşların genel olarak bölgede yer alan ülkelere sığınmışlardır (Amnesty International, 2016).

2011 yılında ilk olarak Türkiye, iç savaştan kaçan Suriyeli vatandaşları imzaladığı antlaşma ve insan hakları evrensel bildirgesine dayanarak “açık kapı politikası” ve “geri göndermeme” temellerinde “geçici koruma” ile ülkesine almıştır. 2014 yılında Suriyeli vatandaşlara verilen bu statü ile eğitim, iş, sağlık ve tercümanlık haklarından vatandaşlar yararlanmaktadır. Fakat bu olanaklardan tam olarak faydalanamayan ve iyi olanaklara sahip olmak isteyen sığınmacılar, Avrupa'ya sığınmak istemişlerdir. Ancak Avrupa, Suriye'den gelmek isteyen sığınmacılara karşı ortak bir karara varamamıştır. Bunun sonucunda 2015 yılından itibaren Türkiye'den Avrupa'ya göç etmek isteyen vatandaşlar güvenli olmayan ve kanun dışı yöntemlerle geçiş yapmaya çalışmışlardır (Tüzgen, 2017). Bunun üzerine ilk başta bölgeyi ilgilendiren bir problem olarak görülen Suriyeli sığınmacılar 2013 ve 2014 yılından itibaren Avrupa sınırına dayanması nedeniyle yeni bir kriz olarak dünyanın gündemine yerleşmiştir. Suriye'de yaşanan bu trajediden kaçan mülteciler ve sığınmacılar ilk zamanlarda daha çok bölgede yer alan ülkeler en başta Türkiye olmak üzere etkilenmiştir. Ancak bu ülkelere gelen sığınmacılar daha çok Avrupa'ya gitme isteğinde olmuşlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) açıkladığı sonuçlara göre 2015 yılında 867 bin mülteci denizden geçerek yasa dışı yollarla Avrupa'ya ulaşmıştır (Unhcr, 2016). Bunun yanında kara yolunu kullanarak Balkanlar tarafından Avrupa'ya geçiş yapan sığınmacıların 1 milyondan fazla olduğu düşünülmektedir (Bayraklı ve Keskin, 2015: 9).

Aynı şekilde BMMYK 2015 Küresel Eğilimler Raporu'nda 2015 yılında Avrupa'ya ulaşan 1 milyonu aşkın kişinin yarısını Suriyeli sığınmacılar oluşturmuştur. BMMYK'nin 2017 raporunda ise Türkiye sınırlarında 3.168.757 Suriyeli göçmenin Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde ve Suriye sınırına yakın kamp alanlarında yaşadığı kayıt altına alındığı açıklanmıştır. Aynı raporda AB ile Türkiye arasında yapılan 1'e 1 değişim antlaşması'na göre 9.309 Suriyeli Avrupa'nın çeşitli ülkelerine yerleştirilmiştir (Göçmen Yerleşim Değerlendirmesi, 2017).

AB kendi içinde herkesi kapsayan bir göç stratejisi geliştirmeye çalışırken sınırları dışında göçle ilgili emniyet odaklı bir yol izlemiştir. Çünkü 2000'li yıllarda

diğer ülkelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle AB bir göç bölgesi olmuştur. Bu göç düzensiz olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle sınırlarının dışında emniyeti arttırma odaklı bir yaklaşım olan “Kale Avrupası” (Fortress Europe) fikri diğer üye ülkelerinde kabul ettiği ve desteklediği bir fikir olmuştur (Sever ve Sever, 2013: 94).

2000’li yıllarda göç alan ülke konumunda olan Avrupa ülkeleri, Müslüman göçmenlerin birinci seçimi olmuştur. 425 Milyonluk Avrupa nüfusunun %5 civarında bir kısmının Müslümanlar oluşturmaktadır. Göç eden bu Müslümanların Avrupa kültürü ve kimliğine uyum sorunu o günlerde tüm dünyanın gündeminde olan terörizmle aynı zaman diliminde çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Müslümanların uyumu, aynı zamanda kimlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. İslamofobi kavramı bunun sonucunda yabancı düşmanlığı ve göçmen korkusu ve göçmen karşıtı ifadelerle iç içedir. Özellikle Müslüman karşıtı ifadelerin gündemde olduğu Avrupa, bu konuda önlemler almaya yönelmiştir. Göçmenlerin sayısının fazlalığı ve siyasi liderlerin göçmen karşıtı söylemleri İslamofobi ve göçmen karşıtlığı konularını derinleştirmiştir (Esposito ve Kalın, 2015: 63-77).

Son yıllarda Suriyelilere yönelik negatif yaklaşımların bir nedeni de İslamofobi ile iç içe geçmiş göçmen karşıtlığı olarak tanımlanan ve Müslüman halkın Avrupa’ya girme korkusudur. Göçmen sayısının artması Avrupalı siyasetçi, lider ve aşırı sağcı partilerin gündeminde olmuş ve medyanın olumsuz söylemleri ortaya çıkmıştır. Aşırı sağcı partilerin bu göçü bir güvenlik sorunu olarak dile getirilmeleri, Avrupa’nın siyasi gündemini de olumsuz yönlendirmiştir. Bunun yanında gerçekleşen terör eylemleri göçmen-terörist çağrışımını daha da temellendirmiştir. Bu olayların sonucunda Avrupa’da sığınmacı ve mültecilere yönelik söylemleri daha da sertleşmiştir. Medya ve siyasi liderler AB için gelen mültecileri tehdit unsuru, ekonomik zarar, radikal terörist, öteki, AB’nin ve kültürüne tehdit, denizden yasa dışı yollarla geçiş yapmaya çalışan topluluklar gibi tanımlamalarla karşıt görüşler gittikçe artmıştır. Ayrıca göçmen ve mültecilere yönelik baskılar da artmıştır. Gelen sığınmacı ve mülteciler AB’nin emniyetini tehdit eden unsurlar olarak görülmüştür. AB içerisinde bu olaylar “öteki” olarak tanımlanan göçmen ve mültecileri, AB birliğine zarar verebilecek ve sınırlarını tehdit eden konuma getirmiştir (Özcan, 2017).

AB'nin güvenlik sorunu olarak tanımladığı göç ve mülteci kavramları aynı zamanda Türkiye ile ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. 2011 yılında Suriye iç savaşından kaçan kişilerin sığınacakları yerler büyük çapta bir problem haline gelmiştir. Bu iç savaşta milyonları aşan sivil halk Türkiye, Ürdün ve Irak'a gelmiştir. Ancak 2014 yılından itibaren sığınmacıların sayısında yüksek oranda bir artış olmuştur. Sığınmacılar ilk önce komşu ülkeleri yakından ilgilendirse de uluslararası camiayı ilgilendiren büyük bir sorun haline gelmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 verilerine göre 3 milyon 594 bin 232 Suriyeli sığınmacı Türkiye'deyken, 1 milyon sığınmacı ise Ürdün ve Iraktır. Bu ülkeler dışında kalanlar ise Avrupa'ya gitmek için yollar aramaktadır. Bu nedenle AB ülkeleri kapılarına dayanan bu göç dalgası ile nasıl baş edeceklerini bulmaya çalışmaktadır (Özcan, 2017).

AB ülkelerinde yaşayan sığınmacı ve mültecilere güvenlik problemi tanımlaması uygulanan politika ve faaliyetlerin bu yönde olmasına neden olmuştur. Özellikle yaşanan olaylar bu tabloyu daha da olumsuzlaştırmıştır (Hoppyar, 2016: 63). Bunun nedeni olarak Avrupa'da aşırı sağ siyaset ve partilerin tırmanışa geçmesi ve DEAŞ'ın gerçekleştirdiği terör eylemleri gösterilebilir. Yaşanan DEAŞ saldırıları aşırı sağcıların siyasetinin bir politikası olmuş ve sığınmacılara yönelik baskıyı arttırmıştır. Aşırı sağın mültecilere yönelik olumsuz söylemleri ve meydana gelen terör eylemleri nedeniyle Avrupalı halkın zihninde de bir karşılık bulmaya başlamıştır. Bu konuda Alman aşırı sağ görüşlü ve göçmen karşıtı, Alternatif Partisi (AFD) lideri Frauke Petry "Güvenlik birimlerinin ülke sınırlarına yasaya uygun olmayan yöntemlerle giriş yapmaya çalışan sığınmacılara ateş etmesi doğru bir davranış olacaktır." görüşü ile mülteci ve sığınmacılara bakış açısını belirtmiştir (BBC, 2016).

2015 yılında birçok Suriyeli sığınmacının Avrupa'ya gitmek için yola çıkması ile oluşan küresel kriz, AB'yi kendi içinde yeni bir yol ve yöntem arayışına yöneltmiştir. Farklı tavırlar sergileyen Avrupa ülkelerinden Macaristan, Sırbistan sınırına duvar öreceğini belirtmiştir. Almanya, Slovakya, Macaristan ve Fransa'nın sınırları içerisindeki denetimleri devreye sokacağını duyurmuştur. AB, kendisine yönelen bu göç olgusuna engel olabilmek ve bu küresel krizle baş edebilmek için değişik yöntemlere başvurmuştur. Bunun sonucunda Türkiye ile AB tekrar

görüşmeye başlamış ve ilişkiler bu kriz bağlamında yeniden değerlendirilmeye alınmıştır (Demir ve Soyupek, 2015). Suriye mülteci krizine Almanya ve İsveç gibi Avrupa ülkeleri daha ılımlı bir tavır almışlardır. İç savaştan mağdur olan mültecileri diğer Avrupa ülkelerine göre bu iki ülke daha fazla sınırları içeresine almıştır. Ancak Doğu Avrupa ülkeleri siyasi, ekonomik ve sosyal sebepleri ileri sürerek sığınmacıları ülkelerine almada tereddüt etmiş ve çok az sayıda belirli kriterlere göre izin verilmesine karar vermişlerdir. Sınırlı sayıda ve çeşitli şartlara bağlı kabuller gerçekleştirmişlerdir (Keating, 2015a; Keating, 2015b).

Günümüz itibariyle Suriyeli mültecilerin yaşadığı bu dram karşısında AB ülkelerinin ne yasal olarak ne de uluslararası hukuka uygunluk bakımından bir çözüm yolu bulma ya da bir politika benimseme noktasında gerekli bir çabalarının olmadığı görülmektedir. Hatta AB ülkelerinin temel insan haklarından olan “sığınma”, “iltica” haklarına uygun olarak çözüm önerileri getirmediği ve bu konunun ülkeler arası bir krize dönüştüğü görülmektedir. Mültecilerin geleceği ile ilgili uygulanan politikalar ve stratejilerin yeterli olup olmadığının yanında AB’nin uyguladığı politikalara değinmek gerekir (Aldırmaz, 2017: 93). Bu da bu krizin Avrupa’nın göç korkusu ile nasıl arttırdığını bir kez daha ortaya koymaktadır. 2015 yılında AB üye ülkelerinin sayısı milyonlara yakın olan ve sınırlarına kadar gelen sığınmacılara yönelik aldığı kararda sınırlı sayıda sığınmacı alacakları yönündedir. Bu durum bu sorunun içinden çıkılması güç bir soruna dönüştürmektedir. Başta Fransa ve Almanya olmak üzere ortak olarak birleştikleri nokta bu sorunun AB sınırları dışında çözülmesidir. Bu ülkelerin anlaştığı tek çözüm noktasıdır. Bu konuda görüşebilecekleri ve en uygun olan ülke de Türkiye olarak düşünülmektedir. Günümüzde Suriye sorununun zaman geçtikçe daha çok ülke ve kişiyi etkilemesi nedeniyle, AB ve Türkiye 2013 yılında görüşmelere başlamışlardır. Birçok diplomatik adım atılmış ve en büyük sorunların başında gelen Avrupa’ya kaçak yollarla giren mültecilerin iade edilmesini kapsayan Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Gerekli izin ve belgeleri olmayan sığınmacıların iade edileceğine dair bir anlaşmadır. AB ve Türkiye bu sorunların çözümü için ortak stratejiler belirlerken vize serbestliği konusu konuşulmaya başlanmıştır. Bu anlaşma imzalandıktan sonra Ekim 2015’te AB komisyonu Başkanı Frans Timmermans ve Almanya Şansölyesi Angela Merkel Türkiye’yi ziyaret ederek mülteci sorunu ile ilgili gerekli temaslarda bulunmuş ve görüşmeler yapılmıştır (Kutlay ve Akçalı, 2015: 5).

Suriye iç savaşının etkileri tüm Avrupa'ya Suriyeli göçmenlerin akın etmesi olarak belirginleşmiştir. Avrupalı devletler Türkiye'yi tampon bölge olarak kullanmak istemişlerdir. Avrupalı devletlerin göçmenleri topraklarında barındırmak istememelerinin başında İslamofobik bir refleks yatmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Türkiye ile AB arasında bir antlaşma imzalanarak göçmen sorununu kendi topraklarından uzak tutmaya çalışmıştır. Türkiye ve AB arasından imzalanan anlaşmanın maddeleriye şunlardır (AB Bakanlığı, 2016):

- Kaçak yöntemlerle AB üye devletlerine ulaşan veya bu devletlerde oldukları sürede kanuna aykırı konuma düşen (vize süresi dolan) Türk vatandaşları ve Türkiye güzergâhını kullanarak anlaşmayı kabul eden ülkelere ve ülkeler topluluğuna ulaşan üçüncü ülke vatandaşlarının anlaşmaya uygun olarak gerekli koşullar sağlanarak Türkiye'ye geri alınması,
- Yine kaçak yöntemlerle AB üye devletleri üzerinden Türkiye'ye ulaşan ve ülkemizde oldukları sürede kanuna aykırı konuma düşen AB üyesi devlet ve üçüncü dünya ülkesi vatandaşları anlaşmaya uygun olarak ve gerekli koşullar sağlanarak AB ülkelerine geri verilmesini kapsamaktadır.

2015 yılı itibariyle AB ve Türkiye arasında imzalanan anlaşma sonucunda oluşturulan “Ortak Hareket Stratejisi Mart 2016 tarihinde uygulamaya konulmuştur. Belirlenen bu strateji ile AB; Türkiye mülteciler için yapacağı tüm çalışmalarda destek vereceğini ve çalışmalarını mali olarak destekleyeceğini, kaçak yollarla Avrupa'ya ulaşan mültecilerin ise Türkiye'ye iade edileceğini kabul etmiştir. Aynı zamanda AB'nin her mülteciye karşın yasal olarak bir mülteciyi ülkelere alacağı konusunda uzlaşmaya varılmıştır (AB Bakanlığı, 2016).

AB ile Türkiye'nin gerçekleştirdiği bu görüşmelerin üçüncüsü sayılabilecek temas 18-19 Mart 2016 tarihleri arasında Brüksel'de yapılmıştır. Bu görüşmede AB liderler zirvesi olarak nitelendirilmiş ve Avrupa'ya kaçak yollarla gelen mültecilerin geçişini tamamen engellemek için izlenecek strateji ve yöntemler konuşularak nihai sonuca varılmıştır. Liderler zirvesinin sonucunda krizle baş edebilmek için gözle görülür adımların atılması öngörülmüştür. Ayrıca Türkiye'ye verilmesi planlanan Vize Serbestisi Diyaloğu konusunda da gerekli görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin sonucunda varılan anlaşmanın odağında Yunanistan üzerinden geçiş

yapmak isteyen mültecilerin geçişlerinin önlenmesi hususu yer almıştır. 9 madde içeren bu anlaşmanın maddelerinin içeriği şu şekildedir (AB Bakanlığı, 2016):

- 20 Mart 2016 sonrasında Türkiye’den Ege adalarını kullanarak geçiş yapan tüm göçmen ve mülteciler eğer yasal olarak kabul edilmemişse ya da koruma isteği yoksa Türkiye’ye geri gönderileceklerdir.
- İade edilen her bir Suriyeli için AB Türkiye’den yasal yollarla AB ülkelerine bir Suriyeli alacaktır. İlk aşamada 18.000 Suriyeli bu durumdan faydalanacaktır. Belirlenen bu rakam eğer gönüllü olursa ülkelere alınacak Suriyeli mülteci sayısı 54.000 kişi kadar olabilecektir.
- Avrupa sınırlarına gelen göç akımının durdurulabilmesi için Türkiye kara ve sahil yollarında gerekli tüm önlemleri sağlayacak ve yakın konumda bulunan tüm devletlerle birlikte çalışacaktır.
- AB sınırlarına gelen bu geçiş akımı sona erdirildiğinde ya da gözle görülür derecede azaldığında AB ülkelerine gönüllü olarak mültecileri kabul etmeye başlayacaktır.
- 2016 Haziran tarihinin bitimine kadar vize serbestliği için gerekli koşulların sağlanması ile vize serbestliğinin gerçekleşmesi ivme kazanacaktır.
- Sığınmacı Mali Olanaklar içeriğinde Türkiye’ye verilmesi planlanan 3 milyar avro ödeme zamanının kısa sürede tamamlanması sağlanacaktır. Suriyeli sığınmacılara yapılan tüm insani yardımlar için hız verilecek ve Suriyelilere yönelik yardım ve uygulamalar için gerekli ekonomik destek verilecektir. Tüm sorumluluklar tamamlandığında verilen mali desteğin tüketilmesi durumunda 2018 yılının bitimine kadar 3 milyar avro ek mali destek verilecektir.
- Gümrük Birliği anlaşmasının rehabilite edilmesinden memnun oldukları belirtilmiştir.
- 17. Fasıl’ın karşılıklı görüşmeler açılmasından memnun oldukları belirtilmiş ve diğer bir aşama olarak Hollanda Dönem Başkanlığında 33. Fasıl’ın görüşmeye açılması kararına varılmıştır.

- AB, Suriye’de yaşayan insanlar için koşulların yaşanabilir düzeye getirilmesi için iş birliği içerisinde olacaktır.

3.4. Bazı Avrupa Devletlerinin İslam’a Bakışı

3.4.1. Almanya

Almanya’da sayısal büyük bakımından Protestan ve Katolik Hristiyanlığın ardından üçüncü din İslam gelmektedir. Hristiyanlığı temsil eden kurum ve kuruluşlar hukuken tanınırken, Müslüman cemaatler ve kurumların tüzel kişilik olarak temsil hakkı bulunmamaktadır. Müslüman halk çeşitli birlik ve çatı kuruluşlarla temsil edilebilmektedir (Göknel, 2015: 336).

Almanya’da kurulan İslami dini birlikler ve cemaatlerin bazıları kökten dinci bir zihniyete sahip olduklarından dolayı Almanya’daki kamuoyu tüm Müslümanları aynı kefeye koyup radikal İslam’ı ve şeriatı desteklediklerini düşünmektedir. Almanya anayasasının 116. maddesine göre “Alman kültürü ve Alman ataları olan” Alman ulusuna aittir. Bu bağlamda yabancı kökenli göçmenler bu ulus kavramı içerisinde kendilerine yer bulamazlar. 1950’lerden beri Almanya’ya göç eden Müslüman nüfus kültürel anlamda alışmakta hala büyük güçlük çekmektedir. Almanya’ya göç eden Müslüman nüfus evlerinde kendi ana lisanslarını kullanmakta, örf ve adetlerini, giyim tarzlarını devam ettirmektedirler. Suç işleme oranında Müslüman halkın ilk sırayı alması, zorla evlendirme, namus cinayetleri, başörtüsü vb. birçok sebepten dolayı Alman halkının Müslümanlara bakış açısı çok pozitif olmamıştır. Önyargılarla beslenmiş olan Alman toplumu bir de bu tarz davranışları ve tutumları görmesiyle, ülkedeki İslamofobi oluşumu daha da hızlanmıştır.

11 Eylül sonrası Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC) 2004 yılında yaptığı ankette Almanların %83’ü İslam’ı “terör” dini olarak görmektedir (EUMC, 2006: 37). Sosyal Demokrat Partili (SPD) Thilo Sarrazin, “Müslümanlar kadar güçlü biçimde suça ve refah devletinin yardımlarına bağlı olan başka bir göçmen grubu yok” şeklinde ifadede bulunmuştur (Yanarışık, 2013: 2914). Alman hükümeti Türk göçmenleri vatandaşlığa geçirmek için bazı yasalar çıkartmıştır. Bu yasalarda İslamofobik unsurlar taşımıştır. Almanya’da doğan çocuklar 23 yaşlarına kadar çifte vatandaş olarak statüleri varken, 23 yaşında bir tercih yapmaları zorunlu kılınmıştır. Ancak bu yasa maddesi AB, İsviçre ve ABD vatandaşlarını kapsamıyor.

Cihatçı terör örgütü El-Kaide ve DEAŞ'ın Avrupa'ya düzenlediği her saldırı İslam'a olan bakışını değiştirerek yerini İslamofobi'nin almasına sebep olmuştur. Bu bağlamda İslam ve göçmen karşıtı Alman Alternatif Partisi (AFD) İslam karşıtlığını Stuttgart'ta düzenlediği kongresine taşımış ve alınan kararda “İslam Almanya'ya ait değildir” ifadesi oy çokluğuyla kabul edilmiştir. Söz konusu maddede, “Bizim hukuk anlayışımıza saygı göstermeyen hatta onunla mücadele eden ve kendini tek egemen din olarak gören bağnaz bir İslam anlayışı, bizim hukuk düzenimizle bağdaştırılamaz” şeklinde ifade edilmiştir (Milliyet, 2016a).

2008'de Almanya Şansölyesi Angela Merkel; “Hristiyanlar Avrupa'yı anlatırken Hristiyanlık, tekellik, gelenek, geçmiş, türdeşlik, fiziki coğrafya, kültürel birliktelik ve ulusal sınırlara daha çok değinmekle birlikte farklı kültürlerin birlikteliğini kabul etmeyen bir düşünceyi desteklemektedirler” demiştir. Bu söylemiyle Merkel, yabancı vatandaşların Hristiyan âleminin kurallarını ve yaşam biçimini özümlemeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu yaklaşım bir kültürün bir başka kültüre üstün olduğunu vurgulamakta olup, bu ifade ayrımcılık söylemi olarak değerlendirilebilir. Almanya'da bulunan sol partilerin üyeleri Hristiyan Demokrat Birliği (CDU), milliyetçilik dayanaklı ötekileştirme ve dışlamayı benimsedikleri yönünde şikâyet edilmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013).

Diğer bir yandan medya Müslümanlara yönelik olumsuz ifadeleri vurgulayan çok sayıda habere imza atmaktadır. Yer verilen haberlerin konusu oldukça farklıdır. Müslümanların yaşam biçimi ve kültürel özellikleri konu edilmezken bunun yerine şiddet ile özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır. Terör eylemleri ile bir arada yer alan görüntülere yer verilmektedir. Almanya devletine ait en büyük iki kanal olan ARD ve ZDF kanallarında gerçekleştirilen Haziran 2005-Aralık 2006 tarihlerini kapsayan Richter ve Hafez yürüttüğü araştırmada İslam dininin terör ve şiddet unsurlarını barındırdığını belirtmiş ayrıca benzer bir konuda da Almanya'nın önde gelen dergilerinden Der Spiegel 2007 tarihli “Mekka Deutschland – Die stille İslamisierung, Mekke – Almanya sessizce İslamileştirme” yayınında Almanya'yı içten içe İslamiyet'e girme hakkında temkinli olmaya çağırmıştır (Yavuzcan, 2007: 319-321).

Bielefeld Üniversitesi'nde bulunan Wilhelm Heitmeyer “Alman Durumları” ismiyle yaptığı araştırmada ırkçılık ve yabancı düşmanlığını konu edinmiştir. Ülkelerinde bulunan göçmen sayısının fazlalığı ve ülkelere yapılan göçün

engellenmesini ve İslam’da kadınların değer görmediğini ve Müslümanların ülke sınırlarına alınmaması gerektiğini belirtmiştir (Çötök ve Taşdelen, 2013: 7).

Almanya’da bulunan ve Occident yani Batı Avrupa toplumunu Müslümanlığı seçmesine karşı olan Pegida hareketi Türkçe karşılığı “Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar” olan Almancası “Patriotische Europäer Gegen Die Islamisierung Des Abendlands” cümlesinin kelimelerinin ilk harfleriyle isimlendirilen bir topluluktur. Temel felsefesi olarak geçmişte Yahudilere karşı olan şimdi ise İslam, Türk ve Araplara yönelik düşmanlık besleyen ırkçılık ve ayrımcılık odaklı bir harekettir. (Tosun Bardakçı, 2016: 151).

Almanya’da islamofobik kararlardan bir diğeri ise Göçmen Yasası’dır. Suç işlemiş veya suça karışan göçmenler gerektiğinde anında sınır dışı edilebilecekler. Bu yasa eski haliyle şu şekildeydi: 3 yıldan uzun süreli hapis cezası aldıklarında ve kendi ülkelerine geri gönderilmeleri hayati tehlike oluşturmuyorsa sınır dışı edilebiliyordu (Milliyet, 2016).

Almanya Anayasa Mahkemesi 2015 yılında aldığı kararla Müslüman kadın öğretmenlere başörtüsü yasağının din ve inanç özgürlüğüyle bağdaşmadığına hükmeden islamofobik karar almıştır (Hürriyet, 2015). Almanya’yada yaşayan milyonlarca Müslüman olmasına rağmen Avrupa’da artan radikal terör örgütlerinin düzenlediği terör eylemleri neticesinde Alman hükümetinin İslamofobik kararlar aldığı görülmektedir.

3.4.2. Avusturya

Avusturya’da Müslüman nüfusu bir hayli fazla olan AB ülkelerinden bir tanesidir. Avusturya’da 1912 tarihinde “İslam Yasası” çıkarılarak İslam dini ülkede özgürleştirilmiştir. Avusturya’da müftülük, okullar ve camiler mevcuttur. AB arasında İslam dinini kurum olarak tek kabul eden ülke olan Avusturya aslında İslamofobi’nin de yaygın olduğu bir ülkedir. AB’de her ülkenin sağ görüşlü siyasi partileri daha fazla oy alabilmek için İslam karşıtlığını kullanmaktadır. Ancak Avusturya’da göçmenler veya yabancı öğrenci olarak İslam karşıtı davranışları kamu kuruluşlarında görülebilir. Örneğin Avusturya’da ibadetleri özgürce yerine getirecek kubbeli camii inşaatına izin yoktur. Ayrıca ezan sesini duymak mümkün değildir. 1912’de tanınan “İslam Yasası” 2015 yılında Avusturya Sosyal Demokrat Partisi ve Avusturya Halk Partisi’nin oluşturduğu koalisyon tarafından “İslam Yasası Tasarısı” adı altında revize

edilmiştir. Bu revizyonla birlikte imamlar başka ülkelerden getirtilemeyecek ve vaazlar Almanca yapılacak olması Müslümanlar arasında büyük tepki uyandırmıştır. Ayrıca camilerin tüzel kişiliğe geçmemeleri halinde kapatılacağı hususunun da yasa tasarısına dâhil edilmesi Müslüman halkın baskılandığını kanıtlar niteliktedir (Hürriyet, 2015).

Avusturya Başbakanı Sebastian Kurz "Siyasal İslam'la mücadele kapsamında" 2017 yılında ilk ve ortaokullarda başörtüsü kullanımını yasaklaması, 2018 yılında ise Avusturya genelinde 7 camiinin kapatılacağını ve imamların sınır dışı edileceğini duyurmuştur (fikriyat.com).

3.4.3. Belçika

1974 yılında İslam dinini tanıyan ikinci AB ülkesi Belçika'dır. Belçika Milliyetçi Flaman Partisi'nin kurulması sonrasında Müslüman ve yabancı karşıtlığı söylemlerle halkın oyuna talip olmuştur. 1991 yılına kadar %2 oy alabilen parti, 2003 seçimlerinde %11,6, 2004 yılında yapılan bölgesel seçimlerde %24,2 ve 2010 Federal Parlamento seçimlerinde %17 oy alma başarısı göstermiştir. 2007 yılında Brüksel'deki Avrupa Parlamentosu önünde toplanan Avrupa'nın İslamlaşmasını Durduralım (Stop the Islamisation of Europe – SIOE) grubu 11 Eylül yıl dönümünde İslam karşıtı yürüyüş yapmıştır. İngiltere ve Danimarka merkezli SIOE yaptığı basın açıklamasında İslam'ın, Avrupa'daki demokrasiyi ve eşitliği getirecekleri şariat düzeniyle bozacakları yönünde olmuştur (Erdin, 2014: 37).

Milliyetçi Flaman Partisi kurucusu Vlaams Blok yaptığı konuşmalarda İslam karşıtlığını hep dile getirmiştir. Vlaams Blok "Ülkeye gelen yabancıların ve özellikle Müslümanların uyumları dinlerinden dolayı kesinlikle mümkün olamaz ve onlarla birlikte yaşamak imkânsız" şeklinde konuşmuştur. Belçika Parlamentosu, oylama sonucunda Müslüman göçmen kadınların kullandığı "Burka ve Peçe" ye yasak getiren kanunu kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi'ne göre ise kamu güvenliği açısından önem arz etmesi gerekçesiyle yasa onaylanmıştır (Bianet, 2012).

Belçika İslamofobi ile Mücadele Derneği'nin yayınladığı 2017 raporunda, Müslüman kadınlara yönelik saldırıların arttığı, saldırıların çoğunlukla dini ve ibadethanelere yapıldığı ve kişilere yönelik sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen nefret söylemleri olduğu yönünde olmuştur. Rapora göre, İslamofobi'ye %29'la internette, %17'yle günlük hayatta, %16'yla eğitimde, %14'le iş hayatında ve %8'le

siyasette maruz kalındığı belirtilmiştir

3.4.4. Fransa

Fransa’da 6 milyondan fazla Müslüman yaşamakta olup, bu nüfusun büyük çoğunluğu Afrika kıtasından 20.yüzyılın ortalarında göç etmiş ailelerin çocuklarından oluşur. Müslüman olmak bu ülkede zorken bir de derinin rengi siyah olunca Afrikalı Müslümanlar için Fransa’da yaşamak zordur. Fransızların bakış açısına göre Müslümanlar potansiyel suçlu veya tehlikeli olarak tanımlanır. Fransa’nın Creil kentinde bir lisede müdür tarafından başörtüsü takan 4 kız okuldan atılmıştır (Yağbasan ve Örsöglu, 2017). Yazar Dayan Herzburn yazdığı makalesinde olayı şöyle açıklar; “Fransa’da okul her zaman bir entegrasyon aracı olarak kabul edilmiştir. İdeolojik bir kavram olan entegrasyon yasal bir temele dayanmakta ve kolay tanımlanamamaktadır. Okul, birlik olma düşüncesi ile bağlantılı ve daha kesin olarak bireyin ulusal toplumla birleştirilmesini temsil etmektedir.” şeklinde açıklamıştır (Zahra, 2014).

Fransa’da Müslümanlar Cuma namazında camilerin kapasitelerinin yeterli olmaması nedeniyle sokağa kadar çıkmak zorunda kalmışlardır. Bu soruna bakıldığında ise çözüm ve nedenin bir kısır döngü içinde olduğu görülmektedir. Çünkü Müslüman nüfusun artış gösterdiği Fransa’da Müslümanların ibadet yeri olan cami yapımında diplomatik sorunlar olmaktadır. Bu sebep bilinmesine rağmen Fransız vatandaşlar tarafından Cuma namazında sokağa taşan insanlar yadırganmaktadır. Ülkeye ait Le Soir gazetesinde yer alan bir haberde Fransızların %39’unun ülkelerinde yaşanan bu duruma karşı olduklarını ve Nazi benzetmesi yaptıkları görülmektedir. Fransa eski devlet lideri Sarkozy bir röportajında, Müslüman vatandaşların cami içinde yeterli alan bulamayıp sokaklarda namaz kılmalarını sert bir dille eleştirmiş ve çözüm olarak yasak getirebileceğini belirtmiştir. 2011 Eylül tarihinde Fransa’da sokakta namaz kılma yasağı kabul edilmiştir (Yücel, 2012: 135). Fransa’da İslamofobi Karşıtları Birliği’nin 2012 yılı verilerine göre bir önceki yıla göre %57 artmıştır. 2012 yılında toplam 469 İslamofobik eylem gerçekleşmiş. Paris’te 2015 Kasım ayında 153 kişinin hayatını kaybettiği terör saldırısından sonra Fransa’da İslamofobik eylemler %110 artmıştır. Saldırlara en çok maruz kalan yerler camiler olmuştur. İslamofobi’nin yükseldiği dönemde Fransa’da 2013 yılında gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Fransız sağ partiler oy devşirme amacıyla İslamofobik, göçmen ve

yabancı karşıtlığı içeren söylemlerde bulunmuşlardır (Economist, 2016).

Yaşanan terör olayları İslamofobi'nin Avrupa'da kök salmasına sebep olmuştur. Müslüman nüfusun giderek çoğalması ve terör örgütü üyelerinin Müslüman mahallelerinde ikamet edip saklanması İslamofobik hareketleri ve yasaları çoğaltmaktadır. Avrupa'da İslam ve Müslüman düşmanlığı artarak devam etmektedir. Fransa'da göçmenlere yönelik alınan kararda artık sınır dışı edebilmek kolaylaşmıştır. DEAŞ ve El-Kaide gibi cihatçı terör örgütlerinin beslendiği yerler olan Müslüman mahalleleri toplumun diğer kesimince “öteki” ve “terörist Müslümanlar” yaftasının yapışmasına neden olmaktadır. Fransa'da yaşanan İslamofobik olaylardan biri de ülkenin güneyinde yer alan Narbonne şehrinde 18 Mart 2012'de gerçekleştirilmesi planlanan kadınlar arası futbol karşılaşması başörtülü kadınlar sebep gösterilerek oynanmamıştır. Maçı yöneten hakem “kimlik kontrolü” sebebiyle türbanlarını çıkarmaları istenilen Petit Bard takım oyuncularının karşı gelmesi nedeniyle maçı iptal etmiştir. Verilen iptal kararını Uluslararası Futbol Federasyonlar Birliği (FIFA)'nin 2007 tarihli verdiği karara göre gerçekleştirdiğini savunmuştur. FIFA; boyuna bağlı türban veya eşarabın futbol oyuncusunun sağlığını olumsuz etkilediğini ve emniyetli olmadığını içeren bir karara imza atmıştır. Fransa'nın yüksek trajlı gazetelerinden Le Figaro 2012 yılında IFOP anket şirketine yaptırdığı araştırmaya göre; “İslam sizde neyi çağırıştırıyor” sorusuna verilen cevapların %28 Batı değerlerinin reddi, %19 fanatizm, %18 boyun eğme, %9 hoşgörü olarak katılımcılar tarafından cevap verilmiştir (Erdin, 2014: 39).

Fransız Le Monde gazetesinin muhabiri Par Belign Nabli 26 Temmuz 2013 tarihinde kaleme aldığı “Müslümanları Damgalamaya Son Verelim” adlı makalesinde özetle şunlara değinmektedir: Fransa'daki artan Müslüman nüfusun entegrasyonu ya da sisteme dahil olması sorunu giderek artmakta. Müslümanların Fransız ulusal kimliğine uyumsuzluğu konusundaki tartışmalar toplumda gerilime yol açmaktadır. Fransız Müslümanlar ise toplumdaki bu ayrımcılığa Fransa Cumhuriyeti ilkeleriyle verdikleri cevapla yanıt vermektedir “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” (Le Monde, 2013).

2012 yılında “732 Generation Identitaire” adlı faşist grup Fransa'da bir cami inşaatını işgal ederek yapımını durdurmaya çalışmıştır (Dunyabulteni, 2016). Sağcı Ulusal Cephe (FN)'nin Onursal Başkanı Jean Marie Le Pen, Fransa üzerindeki Müslüman ve Arapların ülkeden ayrılması gerektiğini birçok kez kamuoyuyla

paylaşmıştır. Le Pen'in bu söylemleri Fransa'daki İslamofobi'nin hareketlenmesinde etkili olmuştur. 2012 yılında Fransa İslamofobik Saldırlara Karşı Dayanışma Örgütü (CCIF) raporlarına göre her gün bir Müslüman saldırıya uğramaktadır. Aynı raporda İslam karşıtlığı şu şekilde sunulmuştur: Müslümanlar 364 kere kamuya açık ve kapalı alanlarda ve Müslüman kurum / kuruluşlara karşı 298 kere saldırı, Müslümanlara yönelik iş yerlerinde mobingte %7 gibi artış gözlemlenmiştir (Erdin, 2014: 38).

CCIF Direktörü Leyla Charef Fransa'da İslamofobik saldırıların 2017 yılında bir önceki yıla göre azaldığını fakat saldırıların %85'nin kadınlara yönelik olduğu şeklinde açıklamada bulunmuştur. CCIF'nin 2017 raporuna göre 447 İslamofobik saldırının gerçekleştiğini belirtmiştir. Fransa İçişleri Bakanlığı'na göre 2017 yılında Müslümanlara yönelik fiziki, sözel ve camilere olmak üzere 193 saldırı gerçekleştiği raporlanmıştır (Perspektif, 2018).

3.4.5. İngiltere

Britanya Krallığı'nın dünya üzerinde bulunan eski sömürge ülkeleri olan Pakistan, Hindistan ve Bangladeş'te yaşayan halk zamanla Britanya Adası'na göç etmişlerdir. İngiltere'ye göç eden Müslüman nüfus iş aramaya ve ikamet etmeye başlamıştır. İngiltere'de yabancılara karşı olumsuz bir tutum vardı. Ancak Müslüman halktan olanlara karşı daha olumsuz gözle bakılmaktadır. Bu ötekileştirme ırkçı korku ve düşmanlığın altında yatan sebep, İslam'ın ve Müslümanların "ıslah olunamaz" düşüncesiyle ilgilidir. AB öncülüğünde Aralık 2003'te "İstihdamda Dinsel Ayrımcılığın Engellenmesi" yasası İngiltere'de yürürlüğe girmiştir (Abbas, 2011: 26).

Daily Express yazarı Robert Kilroy-Silk 1995'te kaleme aldığı yazısında aynen şunları söylemiştir: "Müslümanlar her yerde aynı vahşetle hareket etmektedir. Suçluların kafasını kesmekte, kadınları taşıyarak öldürmekte, genç kızların cinsel organlarını sakatlamakta ve törenle hayvanlara eziyet etmektedir" (Silk-Kilroy; 1995).

Bugün geldiğimiz noktada İslamofobi her geçen gün İngiltere'de artarak sürmektedir. Müslüman halka önyargılı bakışlarda artış görülmektedir. İngiltere'de araştırma şirketi "YouGov" 2015'te yaptığı ankete göre İngilizlerin, Müslümanlarla ilgili olarak akıllarına gelen ilk kelime "Endişe verici", ikincisi "terörizm" ve üçüncüsü ise "kadın düşmanı" olmuştur (Yougov, 2015).

İngiltere’de Müslüman vatandaşlarının yoğun bir şekilde ikamet ettiği yerleşim alanlarına 2013 senesinde 218 adet kamera konulmuştur. Bu davranış Müslümanların emniyetini sağlamak sebebiyle yapıldığı düşünülebilirdi. Fakat yerleştirilen bu kameraların mali dayanağının İçişleri Bakanlığı’na ait Antiterörizm timine dayandığı tespit edilmiştir. Bunun temel nedeni olarak burada yer alan vatandaşların 24 saat takip edileceği noktasında birçok itiraz dile getirilmiştir. Bu uygulamanın kamuoyunun bilgisi olması ile bölge yönetimleri bu uygulamayı sonlandırmaya karar verdi. Bu karar sadece kameraların üzerinin örtülerle kapatılması ile sınırlı kaldı (Kamera Kuşatması, 2010).

İngiltere genelinde İslamofobi temelinde ayrıştırılmaya zorunlu bırakılan kesimlerim danışma amacıyla başvurduğu bir yapı olan Tell Mama’nın yönetimindeki Fiyaz Mughal, bu oluşumun 18 ayda İngiltere ve Galler’de 1200 adet İslamofobik saldırıya ve ayrıştırmaya uğrayan başvuru aldıklarını ve bu sayının gün geçtikçe arttığını dile getirmiştir (Gocvakfi, 2017). Örneğin İngiliz asıllı bir askerın 22 Mayıs 2013’te 2 Müslüman tarafından öldürölmesinin ardından, camilere yapılan tacizlerin geçici bir süre 8 misli arttığını dile getirmiştir.

Mughal’ın İslamofobi ile ilgili düşünceleri ise şu doğrultudadır: “Taciz ve saldırıların büyük kısmı sokakta değil internet üzerinden olmaktadır. Facebook, Twitter ve benzeri sosyal paylaşım platformları üzerinden başörtüsü veya çarşaf gibi konularda kadınlara saldırılıyor ve kadınlar hakaret içerikli sözlerle maruz bırakılıyorlar. Bu gibi olayların sonuçları bazen ölüm tehdidinde varıyor. İnternetteki İslamofobik uğraşlar çok geniş bir büyüklükte. Sokakta da ayrımcılık var fakat internet ve sosyal medya kadar fazla sıklıkta değil. Aslında internet üzerinden yapılan saldırılar, İslam karşıtı düşüncenin daha yaygın olması için buna sevk ediliyor ve gruplaştırmaya çalışılıyor (Avrupa’da İslam Karşıtı Saldırıları Artıyor, 2013).” Londra Belediyesi Polis ve Suç Bürosu’nun 2017 yılı raporunda 1.678 İslamofobik saldırının gerçekleştiğini kaydetmiştir. Bu sayının bir önceki yıl 1.205 olması ise İslamofobik saldırıların %40 artış olduğunu göstermiştir (Perspektif, 2018). İngiltere’nin genelinde ve Galler’de 2017-2018 yıllarında 71 bin din temelli nefret suçları işlendiği kayıtlara alınmıştır (ensonhaber.com).

3.4.6. Hollanda

Hollanda’da 1990 yılının Ekim ayında Muhammed Resul isimli sahte birinin yazmış olduğu “Hollanda’nın Çöküşü” adlı kitabında Hollanda toplumunu İslam ve Müslümanlarla ilgili tedbirli davranmaları gerektiğini yazmıştır. Hollanda devleti ülkelerinde yaşayan Müslümanların elde ettiği hakların çok fazla olduğunu ve ülkelerinde istediklerini yapmalarını sağladığı yönünde eleştiride bulunmuştur. Bu kitabın yankıları İslam hakkında tartışmalar ile devam ederek ilerlemeye devam etmiştir (Sayar, 2014: 88). Dünyaca ünlü ressam Vincent Van Gogh’un 3. kuşak yeğeni olan Theo Van Gogh yönetmen ve TV programları yapan bir kişidir. Van Gogh İslamiyet konusu dâhil olmak üzere birçok insanın konuşmakta zorlandığı konularda söylemleri bulunan birisidir. Buna örnek olarak İslamiyet’e karşı ifadeler kullanmadan önce Yahudilerle ilgili şunları belirtmiştir: “Sizlerden birkaç kişi yaşamını yitirdi diye duygusal travma oluşturmaya çalışıyorsunuz. Kendinizi seçilmiş kişiler olarak görüyorsunuz ama hiçbir değeriniz yok” bu ifadesi çok tepki çekmiştir. 2001 senesinde “Allah Daha İyi Bilir” adlı bir kitabında imamların kadın düşmanı olarak nitelendirdiği ve Müslümanlar ile ilgili ifadeleri dikkat çekmiştir. 11 dakika süren “Teslimiyet” isimli kısa film İslam dininin kadınları hor gördüğünü ve değer vermediğini anlatan bir filmidir. Bu film için dört adet kadın heykel kullanan Van Gogh kadınların çıplak vücuduna Kur’an-ı Kerim ayeti bulunmuş ve bu film sonucunda Hollanda’da yaşayan Müslümanlar zor duruma düşmüştür (Gökmen, 2010).

11 Eylül saldırılarının ardından Hollanda’da bir terör olayı meydana gelmiştir. Oluşturduğu etki nedeniyle Hollanda’nın 11 Eylül’ü olarak nitelendirilmiştir. 2 Kasım 2004 tarihinde bisikletli genç Faslı bir Müslüman ünlü yönetmen 47 yaşındaki Theo Van Gogh’a arkadan yaklaşarak saldırmış, kaçmaya çalışan yönetmeni öldürmüştür. Genç, Van Gogh’u öldürdükten sonra yazdığı mektubu boynuna asıp ayrılmıştır. Saldırıyı gerçekleştiren kişinin dini kimliği nedeniyle Avrupa’da, Müslümanlara karşı tavır alınmıştır. Bu olay sonucunda tüm Avrupa ülkelerinde Müslümanlara yönelik şiddet artmış ve İslam dini yanlış anlamlandırılmıştır (Gökmen, 2010). Özgürlükler Partisi Başkanı Geert Wilders, Hollanda’da 2008 yılında yönettiği “Fitne” filmiyle İslam dinini kötüleyen ve nefret söylemlerini yayarak belli çevrelerce beğenilmiştir. Filmde Müslümanları karalayan, gericilikle suçlayan ve Kur’an’daki eski ayetlere takılmış yaşayan topluluk olarak gösterilmiştir. Wilders, 2008 yılında Amerikan

gazetesi Washington Post’a verdiği demeçte “Ben Hollanda’daki her Müslüman suçlu veya teröristtir demiyorum... Çoğunluğun böyle olmadığını biliyoruz. Ancak yine de ne kadar çok Müslümanın Hollanda’ya girişine izin verirsek, o kadar çok İslam kültürünün büyümesine ve toplumumuzda o kadar çok değişime izin vereceğimiz için, göçmenliğin durdurulması için güzel bir sebep bulunmaktadır” dedi (Washington Post, 2008). Hollanda’da 2004-2007 yılları arasında Avrupa İrkçılığa Karşı Mücadele Ağı’nın ‘Hollanda’da İrkçılık’ raporunda iş yerinde ırkçılık yapıldığına dair 400 şikâyet ve din, ırk ve milliyete dayalı ayrımcılığa dair 2229 şikâyet alınmıştır. 2013 yılında Hollanda’da Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sağ partiler birleşme kararı almasının nedeni İslam’a karşı ortak söylemlerin ve hareketin gerçekleşmesi olmuştur. İslamofobik açıklamalar AB Parlamento seçimlerinde bu partilere oy kazandırmıştır (Economist, 2016). 2018 yılında eğitim ve sağlık alanlarında, devlet dairelerinde ve de toplu taşıma araçlarında kadınların "burka" giymesini yasaklayan yasayı Hollanda Senatosu onaylamıştır (trthaber.com).

3.4.7. Danimarka

İslamofobi çeşitli şekillerde son yıllarda birçok kez Danimarka halkının gündemine gelmiş ya da getirilmiştir. Buna bir örnek olarak 1999 yılında Danimarka basınında yer verilen Somalili kız çocuklarının, kendi isteği olmadan zorla anne ve babaları tarafından vahşî yöntemlerle sünnet edilmeleri verilebilir. Aslında bu haberler vahşî olarak kabul edilip, kınanırken aynı zamanda Müslümanların adetlerinin ne denli vahşî ve Batı kültürüyle örtüşmediğı vurgulanmak istenmiştir. Bu haberler arkasından Danimarka Halk Partisi Genel Başkanı Kristeligh Dagblad bir gazeteye verdiğı röportajda: “Bizler aylarca bu ülkede kadınların sünnet ettirilmesini konuştuk. Bu kanlı uygulama hakkında televizyonlarda korkunç haberler izledik. Gazeteler kırık cam parçaları ve küflenmiş jiletlerle, pis ortamlarda kız çocuklarının sünnet ettirilmesine ait belgeseller yayınlandı. Küçük kızların çığlık dolu acılarını neredeyse içimizde duyduk” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Kuyucuoğlu, 2007: 409).

Danimarka devlet okullarında din dersi kitabında “Her ne kadar her Müslüman terörist değılse bile, her terörist Müslüman’dır” ifadesi yer almaktadır. Beşinci sınıf öğrencilerine anlatılan bu ders “köktendincilik” ve “terörizm” başlıkları altında İslam konusu ele alınmaktadır. Ders kitabının adı “Biz ve Hristiyanlık” olan kitapta ilk başta 11 Eylül saldırıları vb. olaylardan ve Usame Bin Ladin hakkındaki ön bilgilerin

sonrasında İslam dini hakkında bilgi verilmektedir. Aalborg kentinde papazlık yapan Christian Meidahl ve eşi Henny Nørgaard tarafından yazılan bu kitap alınan tepkiler üzerine yayından kaldırılrsa da bu olay Batı'daki İslam düşmanlığı ve korkusu ile ilgili somut bir delil sunmaktadır (Canatan, 2007).

Danimarka'da gerçekleşen en önemli İslamofobik olaylardan biri de Karikatür krizidir. Bu sadece Danimarka'yı değil tüm Avrupa ülkelerini de içine alan bir kriz olmuştur. Karikatür krizin gerçekleşme biçimine bakıldığında önceden bir zemin oluşturulduktan sonra gerçekleştiği görülmektedir. Danimarka Kraliçesi 2.Margrethe'nin kriz patlak vermeden bir süre önce 15 Nisan 2005 tarihinde yaptığı bir konuşmada kullandığı şu sözler göze çarpmaktadır; “Bu son yıllarda İslam, gerek küresel ve gerekse yerel ölçekte bize meydan okuyor. Bizim bu meydan okumayı ciddiye almamız gerekiyor. Hoşgörülü ve tembel olduğumuzdan bu sorunu gereğinden daha uzun süre askıda tuttuk. İslam'a karşıtlığımızı ortaya koymalı ve zaman zaman hoş olmayan sıfatlarla anılmamız riskine katlanmalıyız; katlanmalıyız çünkü asla hoşgörü gösteremeyeceğimiz bazı şeyler vardır”. Yine dönemin koalisyon ortağı sağcı (ırkçı partiler) de: “Danimarka'da yaşayan Müslümanlar bir kanser uru gibi, yapılacak tek şey hepsini Sibiry'a sürmek” gibi ifadelerde bulunmuşlardır (Altınoğlu, 2006).

Kriz gerçekleşirken olayların sıralaması şu şekilde olmuştur: Danimarkalı gazeteci yazar Kaare Bluitgen, yeni yazdığı Hz. Muhammed konulu kitabı için karikatüristlere teklif götürmüştür. Ancak karikatüristlerin çekinceleri ve korkuları nedeniyle teklifi geri çevirdiklerini belirtmiştir. Sonrasında ise Jyllands-Posten gazetesinin editörü Flemming Rose fikir ve basın özgürlüğünü desteklemek düşüncesiyle teklif götürerek Hz. Muhammed ile ilgili kendi düşüncelerini anlatan karikatürler çizmelerini ve gazeteye göndermelerini istemiştir. Gazeteye gönderilen 12 karikatür 30 Eylül 2005 Pazar günü “Muhammed'in Yüzleri” başlığı atılarak gazete de yayımlanmıştır (Erdin, 2014).

Karikatürlerde Hz. Muhammed ve İslam ile alay edici, küçük düşürücü ve terörle bağdaştıran öğeler bulunmaktaydı. Bu karikatürler sonrası gazeteye eleştiri mail ve postalar ile tepki gösterilmiş ve bu tepkiler artınca bu krizi ortadan kaldırmaya yönelik adımlar yerine basın ve ifade özgürlüğü vurgusu yapılmıştır. Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen, karikatürlerin ifade özgürlüğü olduğunu bu sebeple gerçekleşecek müdahalelerin bu yönde olacağını belirtmiştir. İlk önce Türkiye

büyükelçiliği olmak üzere Danimarka'daki 11 Müslüman ülke büyükelçiliklerinin yayınlanan bu karikatürler ile ilgili görüşmek için yaptığı başvurular kabul edilmemiştir (Sayar, 2014).

Krize tepki gösteren Müslüman ülkeler Danimarka'ya boykot uygulamasıyla karşılık vermiştir. Bunun sonucunda Danimarka ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Olayın başlarında Ortadoğu'da Danimarka bayrağının yakılması gibi birçok olay sonucunda ilk başta tarafsız olan Danimarka halkı hükümete destek vermiştir. Bu olayı da Fransa, Hollanda, İspanya, Almanya'daki gazeteler basın özgürlüğü diyerek desteklemiş ve karikatürleri tekrar yayınlamıştır (Kuyucuoğlu, 2007: 415-416). Ayrıca 2018 yılında Danimarka Hükümeti yasalaştırdığı kararla "peçe" ve "burka" gibi yüzü kapayan kıyafetlerin kullanılmasını yasaklamış oldu (haberler.com).

3.4.8. İsviçre

2009 yılında İsviçre'nin Langenthal kasabasında, aşırı sağcı İsviçre Halk Partisi, başlattığı "İsviçre'de tüm minarelerin yasaklanması" kampanyasına ve bu kampanyanın uluslararası platformda oluşturduğu tepkilerle gündeme gelmiştir (Avrupa'da Yükselen Ayrımcılık, 2015). Bu İslamofobik olay İsviçre halkının içine çekildiği "Minare Yasağı" tartışması olarak başlamıştır. Krizin gerçekleştiği zamanlarda nüfusu 7 milyonu geçen İsviçre'de 300 binden fazla Müslüman bulunmaktadır. Müslümanların çoğunu Bosna, Kosova ve Türkiye'den gelenler oluşturmaktadır. Tartışmanın içeriğini ise minarelerin şehir yapısını bozduğunu ve İslamlaşmayı temsil etmesi oluşturmuyordu. Bu eleştirilere maruz bırakılan minarelerin sayısı o tarihte tüm İsviçre'de 4 adetti (Cnntürk, 2009).

İnsan haklarına aykırı durumlarda referanduma gidilemeyeceği halde İsviçre'de 2009 yılında çıkan Minare krizi için İsviçre Hükümeti tarafından referandum kararı almıştı. Bu referandum teklifini sağcı politik görüşlü İsviçre Halk Partisi kamuoyuna sunmuştu. Referandumu destekleyen sağ görüşlü vatandaşlar camilerin ve minarelerin bir ideolojiyi yansıttığını savunmuşlardır. Referanduma karşı çıkanlar ise ülke içerisinde ayrımcılığı, kin ve nefreti körükleyecek bir karar olduğu yönünde olmuştur. Dönemin İsviçre Cumhurbaşkanı Hans Rudolf Merz yaptığı açıklamada minarelerin olması gerektiğini ama ezan okunamayacağını belirtmiştir. İlerici İslam Forumu üyesi Elham Manea ülkede çıkan minare kriziyle ilgili yaptığı açıklamada Müslümanların ayrımcılığa uğradığını çünkü ülkede Sih tapınağına ve

Ortodoks kiliselerinin inşasına izin veren İsviçre Hükümeti'nin Müslümanların kutsal mabedine izin verilmemesinin ayrımcılık olduğunu dile getirmiştir (Erdin, 2014: 48). 2021 yılı Mart ayında İsviçre'de yapılan referandumda “yüzü tamamen örtme (peçe) yasağına evet” inisiyatifi yüzde 52'lik oyla kabul edilmiş ve ülkede Müslümanların nikap ya da burka giymesi yasaklanmıştır (trthaber, 2021).

4. İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

4.1.İslamofobiye Engellemek İçin Yapılan Çalışmalar

İslamofobi'yi siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda birçok etken tetiklemektedir. İslamofobi ile mücadele, çok kültürlü bir yapıya sahip Avrupa'nın entegrasyon projelerinin özünü temel hak ve özgürlüklerin oluşturması sebebiyle çok büyük önem taşımaktadır (Elmas, 2008). Son yıllarda insan hakları konusunda yapılan çalışmaların konusu olarak, İslamofobi ve yabancı düşmanlığı daha çok karşımıza çıkmaktadır. Avrupa İslamofobi'yi önlemek için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Ancak bu çalışmalar yetersiz kalmaktadır. İsveçli Ortadoğu uzmanı, diplomat ve yazarda olan Ingmar Karlsson, Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun Avrupa ile bütünleşmemesi sonucunda ortaya çıkabilecek sorunları şöyle dile getirmiştir: "Eğer bütünleşme başarısız olursa ve Müslüman göçmenler dinsel vesayete konu oluyorsa; yüksek işsizlik oranının devamlılığı ile gettolara ve sosyal marjinalleşmeye zorlanıyor hissederse, göçmenlerimizin yaşadıkları yerlerdeki yer altı Kur'an okullarının ortaya çıkmasını ve öğretmenlerinin öğrencilerini her türlü şekilde ezici Avrupa toplumuna karşı savaşmaya zorlamasını hesaba katmalıyız. Bu durumda, modern, hoşgörülü Avro-İslam'ın yerine İslam dünyasının köktendinci güçlerince desteklenen bir Varoş-İslam'ın geliştiğini göreceğiz" (Noi, 2007: 174).

11 Eylül 2001 ve 11 Mart 2004 terörist saldırıları ile Karikatür Krizi ve İsviçre'de Minare yasağı gibi birtakım olayların arkasından günümüze kadar incelendiğinde Avrupa'da İslam dini ve Müslümanlara karşı gerçekleştirilen sözlü tehditlerin ve fiziksel saldırıların arttığı ve bu saldırıların giderek yaygınlaştığı ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu ayrımcılıklar yeteri kadar incelenmemekte ve kayıtlara geçmede eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu sebeple özellikle Batı ülkelerinde yaygın olarak gerçekleşen İslamofobik davranışların ve tutumların raporlara geçirilmesi ve daha etkili önlemler alınması zorunlu hale gelmektedir (Akdemir, 2005).

Tüm bu olumsuz gelişmelerin yaşandığı dönemde Müslümanlar kendilerini anlatmakta zorlanmış ve yeterli bir şekilde açıklayamamıştır. Bu nedenden dolayı Avrupa ülkelerinde İslam dininin terörle bağdaşmadığı, İslam dininin barış ve sevgi dini olduğu belirtilmelidir. Terörizme hiçbir şekilde hoşgörü ile bakılmadığını ve bir insanı öldürmenin tüm insanlığı öldürmek anlamına geldiği inancını benimseyen İslam

dinini, toplumlara ve dünyaya gerçekçi bir şekilde anlatmak önemli hale gelmiştir (Saraç, 2015).

Görüldüğü üzere dünyanın her yerinde en önemli konu olarak bakılan insan hak ve özgürlüklerinin, bugünlerde hoşgörü ve eşitlik ilkelerinin tam aksine gerçekleştirilen yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, dışlama ve hakaret içeren söylemler, değerlere duyulan saygısızlık çağdaş medeniyet seviyesini vurgulayan Avrupa'nın çözüm bulması gereken en önemli sorunların başında gelmektedir (George, 2007: 5).

Avrupa'daki İslamofobik olaylara rağmen, AB'nin resmi ilkesi olan “çokluk içinde birlik” politikası yeniden uygulamaya geçirilmeli ve AB temelının üzerine kurulduğu farklılıkların ve çeşitliliğin farklı dinleri de kapsayacak şekilde genişletilerek AB'nin bu doğrultuda hareket etmesi sağlanmalıdır. Bu sebeple Avrupa'nın farklı kültürleri içeren yapısına katkı sağlayan göçmen grupların ve etnik-dinsel azınlıkların yaşadıkları bölgelerde bu kesimin topluma entegrasyonunun sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için ülkeler düzeyinde gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Kedikli ve Akça (2017: 57-95)'ya göre; “Avrupa'nın göç almayan bir toplum olduğu düşüncesi ortadan kaldırılmalı, özellikle fazla sağcı grupların çoğunlukta olduğu Avrupalı gençlerin göçmenlere ve ülkelerinde yaşayan etnik-dinsel azınlıklara olan önyargıları kırılmalıdır. Farklı dinlere mensup gençlerin aynı sosyal ortamlarda bulunmalarını ve ötekileştirmek yerine birlikte yaşayabilecekleri bir toplum düşüncesini oluşturacak uygulamaların gerçekleştirilmesi, çok kültürlülüğü ana felsefelerinden biri olarak benimseyen AB için çok önemlidir.”.

Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde İslamofobi'yi engellemeye yönelik AT/AB girişimleri, Topluluk insan hakları politikası içeriğinde belirtilen temel hak ve özgürlüklerle paralel olarak başlamaktadır. Özel olarak İslâmofobi'ye ya da ırkçılığa değinilmemişse de 1977 tarihli Temel Haklara İlişkin Ortak Deklarasyon, Avrupa Topluluğu'nun temel hakların gözetilmesine olan bağlılığı vurgulaması sebebiyle konu ile ilgili mücadele politikalarının başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi konulara özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren, yaşanan değişimlerin etkisi ile topluluğun hak ve özgürlüklere dair girişimlerin düzenli olarak yayınlanan ilke kararları ve deklarasyonlara da değinilmiştir. Temel hak ve özgürlüklere saygı ilkeleri Avrupa

Birliği Antlaşması (ABA) ile 1990'ların başlarında AB mevzuatının içeriğine alınmıştır. Bu sayede insan hakları konusunda politikanın gelişimi açısından önemli ilerlemeler kaydedilmiş; 1994 yılında gerçekleşen Korfu Zirvesi sayesinde ırkçılık konusu derinleşmiş, bu sayede konu ile ilgili siyasi alanda politika dönüşümü gerçekleşmiştir. Ancak hukuk açısından esas dönüşüm, Amsterdam Antlaşması ile etnik köken ve ırk dâhil olacak şekilde Topluluk mevzuatına eklenmiştir. Bu durum temel olarak ayrımcılıkla mücadele etmeyi kapsayan 13. madde ile gerçekleşmiştir. Söz konusu 13. Maddeye göre, ilk kez topluluğa ayrımcılıkla yapılacak mücadele kapsamında yasal tedbirler alınması üzerine yetki verilmiştir. Yasal anlamda son düzenleme, 2000 senesinde yayınlanan “İrk Eşitliği Direktifi” dir. Söz konusu direktif, etnik köken ve ırka dayalı olan ayrımcılığın geniş bir alanda değerlendirilmesi açısından AB düzenlemeleri kapsamında önemli hukuki bir adımdır. 1999 senesinde Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile açık olarak yasal bir düzeni bulunmayan AB'nin adına 2000'li seneleri; yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık ile mücadele konusunda dönüm noktası olarak kabul etmek mümkündür denilebilir (Yılmaz, 2008: 128).

4.1.1. Siyasi-Ekonomik Çalışmalar

Müslümanların yoğun şekilde bulunduğu Batı ülkelerinde birçok sıkıntının oluşmasına neden olan, İslam dini ile Hristiyanlık dinine inananları karşı karşıya getiren İslamofobi aynı zamanda dünya barışını engelleyen bir sorun olarak mücadele edilmesi gereken bir konudur (Ayık, 2013). Ancak İslamofobiyle mücadeleye bakıldığında ise yasal olarak alınan tedbirlerin yetersiz kaldığı hazırlanan raporlarda da kendini göstermektedir. İrkçılık ve İslamofobiyle mücadelede AB ilk somut adımı BM ve Avrupa Konseyi (AK) çalışmalarını göz önüne alarak 1996 tarihinde 23 Temmuz 1996 tarihli ilke kararı ile 1997 yılını İrkçılığa Karşı Avrupa Yılı olarak belirlemiştir (Eurobarometer, 1997: 1-8).

1997 yılında kurulan, İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konularını araştıran bir kuruluş olan EUMC tarafından 11 Eylül saldırılarından sonra İslamofobi ile ilgili ilk büyük rapor oluşturulup, daha sonra ise “11 Eylül 2001 Sonrası Avrupa Birliği'nde İslamofobi Özet Raporu” şeklinde isimlendirilen bir rapor daha yayımlamıştır. Raporda Avrupa Birliği'nin 15 ülkesinde Müslümanlara karşı işlenmiş ırkçılık ve ayrımcılık eylemleri belgelendirilmekteydi. Rapor sonucuna göre,

“Müslüman topluluklar ve saldırıya açık diğer gruplar, 11 Eylül’den sonra gitgide artan bir düşmanlığın açık hedefi haline gelmişlerdir (Allen ve Nielsen, 2002: 70). Avrupa halkının genelinde var olan korku duygusu, ülkelerin önyargılarının daha da güçlenmesine yol açmış, taciz ve saldırı eylemleri artmaya başlamıştır (Kalın ve Esposito, 2015: 48).

Avrupa Konseyi Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) da, 2002 yılında yayımladığı 7 Nolu Genel Politika Tavsiyesi ile Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin, kendi ulusal yönetmelikleri içerisine ırkçılığa dayanarak gerçekleşen suçlara daha ağır cezalar verilmesini destekleyen adımlar atmıştır. AİHM’de, 2005 yılında Nachova ve Diğerleri/Bulgaristan kararı ile 2007’de aldığı Angelova ve Iliev/Bulgaristan ve Secic/Hırvatistan kararlarında, katılımcı devletlere, gerçekleştiren şiddet içerikli vakaların arka planında ırkçılık veya etnik nefret gibi kavramların olup olmadığının araştırılması, suçu işleyen kişilerin yargılanması sırasında bu unsurların göz önüne alınması konusunda görev yüklemektedir (Barın, 2014).

2004 yılında, Budapeşte Avrupa Gençlik Merkezi’nde yapılan Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinden çoğunluk gençlerin katılımıyla yapılan uluslararası bir seminerin raporu olan ve Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan “Islamophobia and its Consequences on Young People/ İslamofobi ve Gençlik Üzerindeki Etkileri” adlı raporda, İslamofobi hakkında şöyle bir ifade bulunmaktadır: “İslamofobi, İslam’a, bu dinin mensuplarına ve onlarla ilgili durumlara karşı ortaya çıkan korku ya da önyargılı görüştür. İster ırkçılık ve ayrımcılığın günlük formları halinde olsun, isterse daha saldırgan bir yapı alsın, İslamofobi, insan haklarının ihlali ve toplumsal birliğe bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır” (Ramberg, 2006: 6).

Avrupa ve Kuzey Amerika’da nefret suçları ciddi boyutlarda gerçekleşmesine rağmen, bu suçların resmi olarak kaydedildiği ülkeler sadece Avusturya, Kanada, İngiltere ve ABD’dir. Bu da gösteriyor ki dünyanın diğer ülkelerinde veya bölgelerinde bu suçların kaydedilmesine yönelik eksiklikler vardır. Avrupa genelinde de nefret suçlarının az bir oranı polise bildirilmektedir. Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu (IHF) 2005 yılında “AB’de Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık” isimli raporuyla İslamofobi konusuna vurgu yapmıştır. AB üyesi olan ülkelerdeki yaşanan olayların değerlendirildiği raporda, Avrupa’daki Müslümanlara algının değiştiğinin “İçerideki düşman” gibi tanımlanmaya başlandığını,

Müslümanlara ve İslam dinine sözlü ve fiili saldırıların, hakaretlerin fazlaştığına vurgu yapılmaktadır. Basının, İslamofobi'yi artıran ve ayrımcılığı körükleyen gücünü belirten rapor Fransa'daki gerçekleştirilen başörtüsü yasağının Müslümanlara karşı oluşan önyargıları arttırdığına ve ayrımcılıkla ilgili olayların sayısında artış olduğunu belirtmektedir. Raporda Almanların yüzde 80'inin İslam kavramını "terör" ve "kadına baskı" ile aynı anlamı çağrıştırdığını, Yunan Ortodoks Kilisesi'nin Atina'da inşa edilmesi planlanan caminin yapımını engellediğini, bunun yanında son yıllarda artan İslam düşmanlığının toplumsal bütünleşme çalışmalarına engel teşkil ettiği ve Avrupa toplumundan soyutlanan Müslümanların terör örgütüne katılım sağlayabilecekleri konusunda telkinde bulunmaktadır (Canatan ve Hıdır, 2007: 37-38).

Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı (ENAR), Avrupa'da ırkçılıkla baş etmek için uğraşan ne kadar kurum ve kuruluş varsa hepsi ile ilişkili bir şekilde çalışarak çoğu ile irtibatı ve bağı bulunan bir organizasyondur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi İslamofobi de bir çeşit etnik, dinsel ve kültürel ırkçılık modeli olduğundan bu kurumun İslamofobi alanında araştırma ve çalışmalarda bulunmuştur. ENAR 2005 yılında Avrupa'da İslamofobi konusuna değinen bir gözlem raporu yayınlamıştır. Hazırlanan raporda Müslümanların günlük yaşam alanlarında, iş yada ev sahibi olma, eğitim ve sağlık olanaklarından faydalanma konularında karşı karşıya geldikleri problemler, somut örneklerle yer verilmiş ve oluşan bu kötü tabloda medyanın dilinin, siyasetçilerin durumunun, sivil toplum kuruluşlarının ve kamuoyu etkisinden bahsedilmiştir (Er ve Ataman, 2008: 66).

Avrupa Konseyi, Avrupa'da yayılan İslam'a ve Müslümanlara yönelik yasakçı uygulamaları sert bir dilde eleştirmiştir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) Genel Kurulu, dini kıyafetlerin giyilmesinin engellenmesine laikliğin dayanak olamayacağını ve minare yasağını gerçekleştiren İsviçre'den bu yasağı kaldırmasını istemiştir. Danimarka Sosyalist Grup üyelerinden Mogens Jensen'in hazırladığı rapor, Belçika ve Fransa'da uygulanmak istenen kıyafet yasağına yönelik eleştirilerde bulunmuştur. Burka kıyafetinin bazı ülkelerde kamuya açık alanlarda yasaklanmasını öngören yasağı içine alan kararda, emniyet açısından engellemeler getirilmiş olsa da bu yasağın yaygınlaştırılmasına karşı durmuştur. Jensen'in hazırlamış olduğu raporda kadınların kılık kıyafetlerini belirleyen güçlerin ne kendi toplumları ne de devletlerin olmayacağı belirtilmiştir. Raporun karar kısmında, "İslam,

Musevilik ve Hristiyanlık gibi barışçıl bir dindir. Avrupa devletleri, tıpkı Hristiyan dini mensubu papazların veya dindar Yahudilerin dini giyimlerine bir müdahalede bulunmadığı gibi, aynı şekilde Müslüman kadınların dini kıyafetlerine (başörtüsüne) bir müdahalede bulunmamalıdır.” şeklinde telkinde bulunmuştur. Alınan kararda İsviçre’deki minare yasağı, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin din ve vicdan özgürlüğüyle ilgili 9. maddesi ile ayrımcılığın yasaklanmasıyla ilgili 14. maddesini ihlal ettiği” ortaya koyulmuştur. Kararda, şehir planlamasına ve kamu emniyeti için uygun hale getirilerek, kiliselerin kulesi nasıl inşa edilebiliyorsa camilerin de minaresinin inşa edilmesine müsaade edilmesi istenmiştir. AB Adalet Bakanları Konseyi Nisan 2007 tarihinde dönemin Alman başkanının çabaları sonucunda ırkçılık, İslamofobi ve yabancı düşmanlığı ile ilgili ortak bir kanıya varmış ve çerçeve kararı hazırlamıştır. Karara göre 27 ülkeyi kapsayan bir karar verilmiştir. Bu ülkelerde işlenecek soykırım insanlık suçu ve savaş suçlarını hoş görme ve inkâr etme; ırk, renk ve dine karşı yapılacak tehdit, ayrımcılık ve tacizin 1 ile 3 yıl arasında değişen hapis cezaları verilmesi gerektiği düşünülmektedir (Elmas, 2008).

Anti İslamistler ile radikal gruplar tarafından topluma verilmeye çalışılan nefret duyguları ile mücadele ilk önce önyargılarla mücadele şeklinde görülmelidir. “Kişi bilmediğinin düşmanıdır” sözündeki gibi herhangi bir konuda bilgi eksikliği varsa o konuda insanların manipülasyonu daha kolay olmaktadır. Ancak doğru bir bilgilendirme ve yönlendirme olması durumunda ortada bulunan herhangi bir nefret söylemi veya önyargılar halkın bilinçlenmesi açısından önemli olabilir fakat bu bilinçlendirme aşaması veya önyargıları tartışmaya açma gelişi güzel şekilde vermek yerine tamamıyla konuda uzman kişilerin belirli bir program dâhilinde eğitim gibi verilmesi gerekir (Canatan, 2007). İslamofobi kavramı ile çoğu zaman birlikte kullanılan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı Batı’da yaşayan büyük bir topluluğu ilgilendirmektedir. Bunun sonucunda kendisi gibi olmayanı dışlamanın söylemlerinden birini temsilen İslamofobi’yi ırkçılığın yeni biçimi olarak da tanımlamak mümkündür (Akıllıoğlu ve diğerleri, 2002: 17-18).

Avrupa’yı tehdit eden en önemli sorunlardan olan İslamofobi’nin arkasında eşit olmama durumuna dayanan ırkçılık yatmaktadır. Yani asıl biyolojik ve antropolojik durumu artık çok gündemde olamasa da yeni ırkçılık biçimiyle karşımıza çıkan sosyo-kültürel ırkçılık bulunmaktadır (Ballibar ve Wallerstein, 2000: 27-28). Bu

sebeple Avrupa’da ırkçılıkla yapılan mücadelelerin bir ucu İslamofobi’ye dayanmaktadır. Bu durum İslamofobi ile mücadele etmekte yeterli olmasa da yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İslamofobi mücadelede internet hizmetlerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Seslerini duyurmakta zorlanan Müslümanların maruz kaldıkları İslamofobik davranışları ve şikâyetlerini bildirmesi ve bu bilginin paylaşılıp bir bilinç oluşturulmaya çalışması için kurulan başka bir yardım kuruluşu Ocak 2012’de kurulan ve bir internet paylaşım sitesinde bulunan Tell Mama’dır (<http://tellmamauk.org/>). Mama kuruluşun adının baş harflerinin kodlamasıdır (Monitoring AntiMuslim Attacks, Türkçesi: Anti-Müslüman Saldırıları Yansıtma). Tell Mama adının site için kullanılmasının sebebi İngilizce olarak “Tell momy” “Anneye anlat” deyimini çağrıştırmasındandır. Bu deyim çocuğun yaşadığı bir sorun yüzünden mutsuz olduğunda annesinin ona yaptığı konuşma çağrısıdır. Kurulan bu sitede hakaret, şiddet ve dışlanmaya uğrayan Müslümanlar yaşadıklarını tweet, blog yazısı veya video biçiminde paylaşmaktadır. Tell Mama’da, ayrımcılığa uğrayan Müslümanlara psikolojik destek ve hukuki, sosyal danışmanlık yapan gönüllüler bulunmaktadır (Sayar, 2014).

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (Fundamental Rights Agency-FRA) Avrupa EUMC’den sonra kurulan ve daha geniş kapsamlı bir kuruluştur. Ajans; üye devletlerin ilgili birimlerine uzmanlıkları dâhilinde temel haklara tamamen uyulması için alınacak tedbirler, uygulamalar ve girişimler konusunda ve Birliğe hukukun tam olarak hayata geçirilmesinde danışmanlık ve yardım hizmeti sunmaktadır (Elmas, 2008). Hazırlamış olduğu rapor Avrupa çapında göçmenlerin ve belirli azınlık kesimlerin maruz kaldığı ayrımcılık ve ırkçılık suç yaşantılarını ortaya koyan bir rapordur. Müslümanların da diğer azınlık ve göçmen gruplar kadar mağdur edildiği ve ayrımcılığa maruz kaldığı görülmüştür (FRA, 2009).

Medyanın ve teknolojinin bilgi ulaştırma gücü ortaya konan raporlarda belirtilmiştir. Bu sebeple bu güç kullanılarak Batı’da oluşan negatif İslam algısı ve korkusunun temellerinin önyargılara dayandırıldığını gösterilebilir. Bu nedenle bu korkunun giderilebilmesi için, görsel, işitsel ve yazılı medya araçları kullanılması etkin yöntemlerden birisi olacaktır. Batı toplumunda, kitle iletişim araçlarının teröristlerin inandığı din olarak sunulan İslam dini ve tüm halkı etkileyen genel yayınların onları yönlendirdikleri dikkate alındığında, bu değişimin kolay olmadığı,

ancak kesinlikle zorunlu olduğu gör÷lmektedir. Doğru bilgi verme, önyargı ve yanlış algıları gidermek için ilk basamaktır. Bürokrasi isimli kitabın yazarı Liberal fikir adamı Lodwing Von Mises entelektüel işlerin iki ana fonksiyonu olduğunu söylemiştir. İlk fonksiyon ortaya atılan tezin gerçekçiliğı ve inandırıcılığı için bilimsel araştırma yollarına uygun olarak değerlendirilmesidir. İkinci ana fonksiyon ise ortaya atılan iddianın kapsamının temellendirilmesi ve sonuçlandırılarak karşı tarafın inandırılmasıdır. Bu fonksiyonlar bilimsel araştırmaların maddi öğelerindendir. Bunun sonucunda İslam dinini ve batı düşüncesinin özelliklerini iyi bilen ve bu konuyla ilgili kendini kanıtlamış kişilerin toplumda oluşan yanlış bilgilendirmeyi ortadan kaldırmak amacıyla Avrupa ve ABD yükseköğrenim kurumlarında görev alıp, ders vermelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu görevi üstlenen kişilerin farklı dillerde makale ve kitap, dergi gibi eserlerde yazılar yazmaları ve bunu ses getirecek matbaa ve yayınlarda yapmaları daha geniş bir kesimi etkisi altına alacaktır. Bunun sebebi birçok alanda ve farklı dilde yazılan bu eserler dış dünyada birçok kişinin okuduğı ve anlamlandırdığı yayınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında ABD'nin enstitü ve düşünce kuruluşlarının sayıca fazlalığı dikkate alındığında, İslam, Radikal terör, İslamofobi, Yabancı Düşmanlığı konularında araştırmalar ve çalışmalar yapacak kurum ve kuruluşlara gereksinim vardır (Şeref, 2010). Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) 2010 yılı yaz döneminde “Avrupa’da İslam, İslamcılık ve İslamofobi” başlıklı bir rapor görüşerek önemli kararlar almıştır. Son yıllarda yükselişe geçen aşırı sağ partilerin Müslümanları hedef alan söylemlerinin sonucunda yabancı korkusunun yerini İslam korkusunun yerleştini belirtmiştir (Erdin, 2014).

Basının kullandığı söylemin ayrımcı bir söylem olması ve nefret söylemini kullanma eğiliminin yüksek olması nedeniyle BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin birinci ve ikinci maddelerine alenen aykırılık göstermektedir. Nefret söylemi, bir kişi ya da grubu, ırkı, cinsiyeti, yaşı, etnik kökeni, milliyeti, dini, cinsel yönelimi, cinsel kimliği, engelliliğı, ahlaki ya da politik fikirleri, sosyoekonomik sınıfı, mesleğı, ya da fiziksel görünüşü, zihinsel becerisi vb. herhangi bir özelliğı nedeniyle, küçük düşürmeye, yıldırmaya, onlara karşı şiddet ve önyargıyı arttırmaya yönelik söylemleri ifade etmektedir (Pankovski, 2010: 215). Bu da nefret suçlarının önüne geçmede uluslararası bir dayanak oluşturmuştur.

Nefret suçlarıyla mücadelede en önemli görevi üstlenen hükümetler arası

kurumların en başında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gelmektedir. AGİT de, 2006 yılından itibaren nefret suçlarıyla ilişkin tüm olayların izini sürmektedir ve bu suçların engellenmesi amacıyla bir internet sayfası kurmuştur. İnternet sayfasının ismi Tolerance and Non-Discrimination Information System (TANDIS) (<http://tandis.odihr.pl>). Hedge Fund Research (HFR) gerçekleştirdiği incelemelerde, Avrupa'daki ülkelerin AGİT'in oluşturduğu kriterlere ulaşmada yetersiz kaldığı görülmektedir (HRF, 2008: 3-5). İlerleyen yıllarda, birçok Avrupa ülkesinde, nefret suçlarıyla mücadele etmek için değişimlere gidilmiştir. Son zamanlarda ise Avrupa'da bulunan hükümetler ile iş birliği içinde olan kuruluşlar nefret suçunu içeren yasal dayanakların onaylanması ve uygulamaya konulması için birçok yasal ve politik ilkeler oluşturmuştur. Buna örnek olarak Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, ırkçı ve yabancı düşmanlığını barındıran davranışların, fiziksel saldırı içeren suçlarda cezayı arttırıcı bir unsur olarak dikkate alınmasını üye devletlerden istemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM), ırkçılığa dayanan suçların, ırkçı nitelikte olmayan vakalarla benzer uygulamaya bağlı tutmaması gerektiğini belirtmiştir. Diğer bir yönden, Avrupa Birliği, 2007'de AB Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Çerçeve Kararı'nı kabul etmiştir. Kabul edilen bu karar, temel olarak üye devletin tamamının kendi ulusal yönetmeliklerinin içerisinde yer alması ve yürürlüğe koyulması gereken uluslararası bir anlaşmadır. Çerçeve kararda, yabancı düşmanlığı ve ırkçı davranışlar verilecek cezaları arttırıcı bir unsur olarak dikkate alınmasını planlamaktadır. İslamofobi; Müslümanlık ve İslam'a ilişkin temelsiz nefret manasına gelen azınlıkların sadece Müslüman olmaları veya öyle göründükleri için zarara uğratılması, tartaklanması, itilip kakılması, sözlü bir şekilde taciz edilmeleri çalışma ortamlarında negatif ayrımcılığa maruz kalmaları, şiddete uğramaları, evlerinin boyanması ve yakılıp yıkılması, ibadethanelerine saldırıda bulunmaları, sakat bırakılmaları ya da öldürülmeleri, psikolojik travmalar biçiminde ortaya çıkmaktadır ve yaşadıkları ülkelerde Müslümanların günlük yaşamını rahatsız edici bir hale getirmektedir (Lambert ve Githens-Mazer, 2010: 27). Bu sebeple Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi önde gelen mekanizmalar ırkçı şiddet ve yabancı düşmanlığına dayanan insan haklarının ihlal edildiği olayların engellenmesinde önemli bir görev üstlenmektedir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin hazırladığı düzenli ilke raporları ve Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) gerçekleştirdiği izleme

uygulamalarının biraz da olsa caydırıcı etkisi olduğu belirtilebilir. Bunun yanında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) Müslüman göçmenlerin Avrupa’da maruz kaldıkları etnik ve dini ayrımcılık faaliyetlerini gündeme getirmekte ve İsviçre ile Fransa’nın gerçekleştirdiği dini değerlerin yasaklanması konusunda attığı adımları sıkça eleştirmektedir. Bu önde gelen mekanizmaların İslamofobiyle mücadele etmede daha çok etkiye sahip olması için beraber hareket etmeleri ve ortak bir tavır almaları gerekmektedir (İnanç ve Selvet, 2011: 16).

Uluslararası Af Örgütü aşırı sağın yükseldiği yıllarda Avrupa’yı uyaran bir metin yayınlamıştır. Müslümanların maruz kaldıkları ayrımcılıkları belirterek devleti ve hükümeti “kalıplamış önyargı ile daha etkili baş etme” konusunda uyarmıştır. İsviçre, Hollanda, Belçika, Fransa ve İspanya’ya odaklanan raporda, Müslümanların sosyal hayatlarında ve iş yaşamlarında ayrımcılığa maruz kaldıkları ve bunu siyasilerin, medya kuruluşlarının daha da arttırdığını belirtmiştir. Raporda bütün dinlerin mensupları kılık kıyafetlerine ya da ibadetlerine kendileri karar verebilmelidir (Hürriyet, 2013). Dünyada terörle mücadele etmek için hem uluslararası hem ulusal platformlarda işlevsel ve bütüncül yöntemler geliştirilmesinin zorunluluğu açık ortadadır. Şu anda kullanılmakta olan yöntem ve teknikler terörü herkesi ilgilendiren bir sorun olarak görmekte ve İslamofobi’ye çok az değinmektedir. Avrupa’daki günden güne artan İslamofobik davranışların olumsuz bir tablo oluşturmaya rağmen AB’nin resmi ve temel ilkesi olan “çokluk içinde birlik” teması yeniden uygulamaya konulmalıdır.

Avrupa Konseyi’ne üye devletlerde dinler arası eğitimin güçlendirilmesinin önemine değinilen bir raporda, Avrupa’da bulunan üniversite ve dengi okullarda İslam araştırmalarını teşvik etmesi istenmiştir. Kararda, okullarda İslam’ın daha iyi anlatılmasının önemine de değinilmiştir. Raporda, yirmi üç milyon Müslüman’a sahip Avrupa’da devlet bütçesinden İslam eğitimi için pay verilmesi önerisinde bulunulmuştur (Erdin, 2014: 84). Avrupa’da bulunan ırkçı siyasi partilerin İslam düşmanlığını güçlendirmesi eleştirilmiştir. Avrupa’da bulunan devletlerin çoğunda aşırı sağ partilerin son yıllarda strateji değiştirerek Müslümanları kötüleyen bir stratejiye geçerek, “Yabancı korkusunun yerini ‘İslam korkusu’ aldı.” şeklinde ifade edilmiştir. Avrupa’da yaşayan pek çok Müslüman göçmenin içinde yaşadığı Batı kültürüne ve değerlerine uyum sağladığını söylerken, son yıllarda giderek artan İslam

karşıtı uygulamalar ve ırkçı partilerin tutumları Müslüman gençlerin Batı kültürü ve değerlerine olan yaklaşımlarını belirlerken gençlerde olumsuz tutum olarak yansımaktadır (Erdin, 2014).

2014 senesinde Avrupa Konseyi Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Komisyonu (ECRI) bir rapor yayınlamış ve 2013'te Ortadoğu'daki gelişmeler neticesinde Avrupa'da antisemitizm, ırkçılık, İslamofobi ve yabancı düşmanlığının artmış olduğunu belirtmiştir. Giderek artan İslamofobi'nin; siyasi liderler ve terör olayları etkisiyle İslam dinine genelinde Avrupa'da yaşayan Müslümanlara yöneltildiği raporlanmıştır (Hürriyet, 2015). Uluslararası hukukun üzerinde anlaştıkları ortak bir tanım olmasa da neredeyse her din ve grup tarafından kabul görülen bir nefret suçu tanımı vardır. Bu tanıma göre bireyleri veya bir toplumu/grubu din, dil, ırk, mezhep, cinsiyet ve diğer kimliklerinden ötürü dışlama, ayrımcılıkta bulunma ya da fiziksel şiddete sebebiyet verme nefret suçu olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2012).

İslam karşıtlığı (İslamofobi) konusunun bir ırkçılık veya nefret suçu olarak anayasa hukukçuları tarafından gündeme alınmasının ne kadar önemli olduğunu yaşanan olaylarda ortaya çıkarmıştır. 11 Eylül olaylarının sonrasında suçun, suç işleyen bireye ait olduğu ilkesi görmezden gelinerek, Müslümanların geneli radikalizm, şiddet ve terörle suçlandılar. Müslümanlara karşı gerçekleştirilen nefret suçlarında çok ciddi artışlar oldu. ABD başta olmak üzere Batılı ülkeler Müslümanları ve Müslüman ülkeleri potansiyel tehdit unsuru olarak görmeye başladı (Sucu, 2016).

Yılmaz'a göre "Tüm bu saldırıları gerçekleştiren radikal grubun Müslüman asıllı olmaları, Müslümanların diğer göçmen vatandaşlara nazaran daha göze batan bir grup olarak bilinmeleri ve bunun neticesinde İslamofobi daha da yaygınlaşmıştır." (2008: 81). Buna örnek olarak Londra'daki gerçekleştirilen bombalı saldırının ardından Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarının bir ay içinde 6 kat artması gösterilebilir (Elmas, 2008: 98). Bunun yanında gerçekleşen tüm terör saldırılarının bir sonucu olarak Müslümanların maruz kaldığı sözlü ve fiziki birçok İslamofobik saldırı raporlarda ortaya çıkmıştır. Barınmadan iş sahibi olmaya kadar geniş yelpazede ayrımcılığa uğradıkları tespit edilmiştir (Gökcan, 2010: 52).

4.1.1.1. EUMC Raporu

Avrupa Yabancı Düşmanlığı ve Irkçılığı İzleme Merkezi (The European Monitoring Center on Racism and Xenophobia – EUMC) ve Avrupa Konseyi, İslamofobi sebebiyle meydana gelen olumsuzlukların genç nesiller üzerinde daha fazla etkili olduğunu belirtmiştir. Bu durum gençlerin daha fazla dışlanma veya ait oldukları toplumdan kendilerini soyutlamalarına sebep olmaktadır. Yaşanan bu olumsuzluklar gençlerin benlik saygılarını düşürmekte ve topluma uyumlarını zorlaştırmaktadır (EUMC, 2006).

EUMC bu raporun ardından dört yıl sonra bir rapor daha yayınlamıştır. Avrupa’da yaşayan Müslümanların kişisel deneyimlerini kapsayan “Ayrımcılık ve İslamofobi Algıları” başlıklı bir çalışma olarak ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmada AB üye 10 devlette bulunan İslami Örgütler ve İslam gençlik gibi topluluklarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ve mülakatlarla temellendirilmiştir. Yapılan görüşmelerin sonucunda ortaya çıkan tabloda pek çok Müslümanın duygusal travmalar, korkular ve geleceğe yönelik ümitsizlik yaşadığı görülmüştür (Canatan, 2007).

EUMC entegrasyonun her iki kesiminde karşılıklı özveri ile aşılabileceğini ve bunun biraz zaman alabileceğini düşünmektedir. Avrupalı Müslümanların çoğu da toplum içinde daha farklı kesimlerle de etkileşim içinde olması gerektiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte Avrupa devlet yöneticileri de kültürler arası diyalogu önemsediklerini belirtmeli ve ırkçılık, ayrımcılık ve marjinalleşmeyle daha etkin mücadele etmek için uğraşmalıdır. Burada önemli olan Avrupa toplumları arasında beraberliği kuvvetli kılmaktır (EUMC, 2006).

Son olarak 2006 yılında EUMC, “Avrupa Birliği’nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi” adıyla bir rapor daha yayınlamıştır. Avrupa Birliği içerisinde bulunan ülkelerde yaşayan Müslümanlar hakkında önemli bilgiler ve sonuçları ortaya çıkmıştır (EUMC, 2006):

1. Birçok Müslüman etnik kökeni ve/veya dinsel bakış açıları incelenmeksizin iş, eğitim ve barınma alanlarında ayrımcılıkla karşılaşmaktadır.

2. Müslümanlar sözlü ve tehditlerden fiziksel saldırılara kadar değişen İslamofobik davranışlara maruz kalmaktadır.
3. Müslümanlara gerçekleştirilen düşmanlığın daha büyük çaplı olarak ele alınıp, göçmen ve azınlıklara yönelik düşmanlık ve ırkçılık olarak incelenmesi gerekmektedir.
4. Ortaya çıkan bulgular Müslümanlar arasındaki işsizlik oranının ortalamanın üstünde, eğitim başarılarının ise ortalamanın altında olduğu yönündedir. Avrupalı Müslümanların, yaşadığı yerlerin ise barınma koşulları bakımından oldukça düşük bölgelerde nüfuslarına göre dengesiz bir yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışma koşulları olarak da Müslümanlar çoğu zaman düşük vasıflı işlerde çalışmakta ve düşük ücretli sektörlerde yüksek oranda temsil edilmektedirler.
5. İlk önce genç nüfus olmak üzere pek çok Avrupalı Müslüman sosyal kariyerlerinde ilerleme kaydederken birtakım engellerle uğraşmaktadır. Bu kişide ümitsizlik hayal kırıklığı ve dışlanma gibi duygusal travmalara yol açmaktadır.
6. Toplumsal birlik ve bütünleşmeye yönelik en büyük tehdit olarak ırkçılık, sosyal marjinalleşme ve ayrımcılık karşımıza çıkmaktadır.

Aynı raporda alınacak tedbirleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

7. AB'ye üye devletler ayrımcılıkla baş etme Direktiflerini (2000/43/AT sayılı Irk Eşitliği Direktifi ve 2000/78/AT sayılı istihdamda Eşitlik Direktifi) eksiksiz yerine getirmeli ve bu direktiflerden eşitlik durumunu daha çok ortaya çıkaran ve destekleyen önlemlerden daha çok yararlanmalıdır. Bunun yanında Üye Devletler direktiflerin en alt seviye olan yasal gereklerinin üstüne çıkmaya çalışmalı ve ayrımcılığa uğrayabilecek toplulukların haklarının farkında olmasını ve sahip oldukları bu hakları teminat altına alacak olanakları kendilerine vermesini gerçekleştirmelidir.
8. Üye devletlerde Müslümanların da içinde bulunduğu çeşitli mağdur grupların yaşadığı olayların verilerini niteliğine göre ayırarak, genel ırkçılık vakalarını kaydedecek işleyiş oluşturmaları desteklenmektedir. Üye devletler polis eğitim uygulamalarına ırkçılıkla baş etme ve

farklılıklara saygı eğitimini de eklemeleri desteklenmektedir.

10. Üye devletler, Müslümanları da kapsayacak şekilde göçmenlere ve azınlıklara eşit imkânlar sağlamalı ve toplumdan farklı olarak bulunmalarının engellenmesi adına destek önlemlerini gerçekleştirmeleri takviyede bulunulmalıdır. Toplumsal birleşmeye yönelik hükümet stratejileri geliştirilirken azınlıklara danışılmalıdır.
11. Üye devletler, Müslümanları da içinde alarak, azınlık gençliğinin istihdam imkânlarını geliştirmek için gösterdiği gayretlerini önemle arttırmaları desteklenmektedir. İstihdama eşit bir şekilde ulaşabilmeleri için ulusal ve yerel makamları teşvik etmek konusunda öncülük edebilirler.
12. Üye devletler eğitime ulaşma noktasında farklılıkların nedenleri inceleme konusunda desteklenmelidir. Üye devletler azınlık grubu öğrencilerin farklı sınıflarda eğitim görmelerini engellemeye çalışmalıdır. Azınlık topluluklarının geçmişinin gerçekçi bir şekilde aktarılmasını sağlamak için üye devletler okul kitaplarının araştırılmasını sağlamalıdır. Irkçılık, antisemitizm, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi konularının tartışılması resmi okul müfredatına eklenmelidir.
13. Avrupa’da bulunan siyasi partilerin “İrkçi Olmayan bir Toplum için Avrupa Siyasi Partileri” çalışmalarını onaylayıp, bunu uygulama konusunda desteklemelidir.
14. Medya, bir olayı sunarken bu olayların gerçekliğinden ve içeriğinden emin olmak için sunduğu haberleri gözden geçirmelidir. Medya, AB’deki çok kültürlülüğü en iyi biçimde sunabilmek için gazeteciler için işe alım ve eğitim girişimleri gerçekleştirmeleri desteklenmektedir. Üye devletler, Elektronik Ticaret ile ilgili AT Direktifinin (2000/31/AT) 8. Maddesi gereğince yasadışı ırkçı içeriğin yayılmasını engellemek için internet hizmet sağlayıcıları ile ilgili yasa çıkarmaya veya mevzuatı güçlendirme desteklenmektedir.

15. Avrupa’da yaşayan Müslümanların kamu hayatında (örneğin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel kurumlar ile ilgili aşamalara) etkin bir şekilde bulunmalarının desteklenmesi gerekmektedir. (EUMC, 2006)

EUMC İslamofobiyle mücadele edilirken uygulanabilecek girişimlerle ilgili örneklerde bulunmuştur. Belediyelerin çabalarından örnek olarak Rotterdam bir 1990 yılında oluşturulmuş İslami platform olan SPIOR’a maddi olarak yardımda bulunmaktadır. SPIOR’da Rotterdam’daki Müslümanların hakları için çalışmakta olan birçok İslami sivil toplum kuruluşunu temsil etmektedir. Bir amaçları da kültürler arası karşılıklı hoşgörüyü geliştirmektir. Rotterdam konseyi 2005 yılında 3 ay içerisinde İslami konuların yanında eğitim ve ekonominin de tartışıldığı 9 adet ‘İslami münazara’ organize etmiştir. İngiltere’de ise bazı devlet makamları Müslüman öğrencilerin dini ve kültürel yöndeki gereksinimleri için yazılı kılavuzlar geliştirmiştir, ayrıca İslamofobiyle mücadele amacıyla bir takım çözüm odaklı uygulamalar da geliştirmişlerdir (EUMC, 2006).

Gerçekleştirilen tüm araştırma sonuçlarıyla birlikte “İslamofobi” kavramı yaygın kullanılmasına rağmen ulusal yasalarda kabul edilmemiş ve tanımlama yapılmamıştır. Bu nedenle İslamofobi ile mücadele uluslararası kurum ve kuruluşların faaliyetleri ve devletlerin kabul ettiği ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık başlıkları altından gerçekleştirilmektedir. EUMC son yıllarda popüler olan bu kavramın tanımını ırkçılık hakkında genel bir kanıya varılmış uluslararası belgeler üzerinden gerçekleştirmiştir.

Avrupa Konseyi ırkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu’nun 5 numaralı Genel Politika Önerileri Müslümanların maruz kaldığı farklı bir biçimde uygulanan olumsuz davranışlar ve farklı kategorilerde değerlendirilen ayrımcı davranışlar, fiziksel saldırı ve tacize uğrayarak ön yargı ile karşılaştıklarını kabul etmiştir. Ortaya konan bu raporda İslamofobi kavramının tanımı ve uygulanmasına yönelik farklı düşünceleri göz önüne alarak İslamofobi’nin sebeplerini belirlemeye çalışmaktadır. Bu çalışmayı yaparken de temel aldığı noktalar ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık tanımlarıdır. Elde ettiği tüm sonuçları bu bilgiler ışığında analiz etmektedir. Elde ettiği tüm veriler birçok değişik kaynaktan toplanmıştır. Ancak resmi ceza adaleti veri toplama sistemi bu saldırılara maruz kalan kurbanların kimlik bilgilerini almamaktadır. Bunun nedeni (EUMC, 2006):

- Irkçı suçu araştıran ceza adaleti sistemi, kurban ve kurban gruplarının nasıl etkilendiği konusunda bilgi toplamada eksik kalması,
- Uzun süredir var olan ‘etnik kimlik’ hakkında bilgi toplamaya direniş, veri koruma prosedüründeki meseleler ve/veya ülkenin anayasasının böyle hassas bir verinin kaydedilmesine müsaade etmemesi.

Bu durum ırkçılığa maruz kalanların kaçının Müslüman olduğu sayısına ulaşmayı engellemektedir. Bu da doğru bir İslamofobi raporun oluşmasını zorlaştırmaktadır.

4.1.1.2. İslam İşbirliği Teşkilatı Raporu

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) İslamofobi mücadele etmede ön plana çıkan bir başka uluslararası kuruluştur. İİT, 2010 yılında hazırladığı raporla İslamofobi’yi önlemek için yapılması gereken tedbirleri şu şekilde sıralamıştır (İİT İslamofobi Raporu, 2010):

1. İlk önce İslamofobi tüm bireyler için bir sorundur ve bu kabullenilmelidir. Ayrıca sorunun tarihsel, kültürel ve psikolojik temellerine bakarak birtakım öneriler ortaya koymak için ilgili kişi ve kuruluşların çalışmayı istemesi gerekir.
2. Bu konuda geniş yelpazede bir strateji ortaya konmalı ve bu konu politikacılar tarafından malzeme olarak kullanılmamalıdır.
3. Müslümanlara uygulanan ötekileştirme çabası yalnızca belli kesimleri etkilememekte benzer şekilde ülkeler arası politikaları ve Batı ülkelerinin iç huzurunu da etkilemektedir. Bu sorun birçok yönden ele alınmalıdır.
4. Yetkililer genel dairede azınlık Müslüman gruplarının; daha dar dairede ise Avrupalı Müslümanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi için uğraşmalıdır. Bu çaba ile toplumda daha iyi uyum sağlanabilir, her kesimin birbirine güvenle bakabileceği ortam oluşabilir.
5. Avrupa’da yaşayan Müslümanlar ötekileştirilmemeli ve kötü gözle bakılmamalıdır.
6. Terörle mücadele yöntemleri İslamofobiyi artırıcı şekilde organize

edilmemelidir.

7. Müslümanların da yaşadıkları toplum ve çevreyle ilişki içerisinde olması ve ihtiyaçlarını gidermesi gerektiğinde dışlanmamalı, topluma uyumları için çaba sarf edilmelidir.
8. Toplumun önde gelenleri, siyasi liderler, sivil toplum kuruluşları dâhil olarak tüm bireyler Müslüman düşmanlığının önüne geçebilecek adımlar atmalıdır.
9. İslamofobi ile mücadele için yapılan açıklamalar ve paylaşımlar olumlu davranışlardır fakat yeterli değildir.
10. Tüm dinlerin kutsal bildiği öge ve simgeler aşağılanmamalı ve bu tür davranışlarda bulunulması ihtimaline karşı yasalarla korunmalıdır.
11. Herhangi bir dine, bu dine mensup kişilere, dil, ırk, cinsiyet veya kültürel geçmişinden ötürü kimse birbirini ötekileştirmemeli ve yine bu ihtimalde yasalarla güvence altına alınmalıdır. Bu sebeplerden ötürü yapılabilecek ayrımcılık sadece ülke medyasında değil uluslararası düzeyde de kınanmalı ve gereken hukuksal yaptırımlar uygulanmalıdır.
12. Tüm dışlama, ayrıştırma ve ötekileştirme çabalarına karşı hükümetler, sivil toplum kuruluşları el ele vermelidir.

4.1.2. Dini Tedbirler

Dinler arası diyalog konusunun modern Hristiyanlık tarihi boyunca sürmesi, Hristiyan âlemi için çok önemlidir. Batılı araştırmacıların “20. yüzyılın en önemli dinî ve teolojik olayı” olarak tanımladıkları II. Vatikan Konsili’nin Hristiyanlık dışı dinler ve bu dinlere inanan kesim hakkında nasıl bir duruş sergilediklerini gösteren birçok belge yayınlanmıştır (Bevans, 2013). Bu belgeler içinde en önemli ve temel olanı “Kilisenin Hristiyanlık Dışı Dinlerle İlişkisi” başlığıyla devam eden Nostra Aetate adlı metindir. Dinler arası diyalog düşüncesi ilk olarak aslında Vatikan tarafından Yahudilik eksenli olarak geliştirilmiş ancak Vatikan’a bağlı kiliselerden ve Hristiyanlık dini için önemli kişi ve düşünürlerin tepki ve değerlendirmeleri neticesinde bu kavram içine Müslümanlar da eklenmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde Vatikan Konsil’i konseyinin sundukları metin tartışılmış ve 28 Ekim 1965 tarihli ‘Hristiyanlık Dışı Dinlerle İlişkiler Bildirgesi’ oy çokluğuyla kabul

görülerek uygulanmaya başlamıştır. Konsil'in onay verdiği bu bildirge başta Yahudilik dini ve hemen sonrasında İslam dini olarak önde gelen dünya dinlerine inananlar ile diyalog başlatılması teşvik edilmiş, Hinduizm ve Budizm de bu diyalog kapsamına alınmıştır (Aydın, 2001: 90-92).

Aydınların, akademisyenlerin ve düşünürlerin gözüyle bakıldığı zaman diyalog kavramı, gelecek zaman dilimi için pozitif düşünceler içermektedir. Farklı din ve ideolojilerin yer bulduğu dünyada, bu dinler ve mensupları arasında karşılıklı ilişki ve iletişimin artırılması her insanın benimsemesi gereken bir düşüncedir (Turan ve Çoştı, 2013: 95). Hem felsefe hem de kültürel açılardan 'diyalog' kavramı, farklı inanç, düşünce ve yaşam tarzından insanların ya da bunlara inanan grupların şiddete karşı olarak şeffaf ve dürüst olarak kendilerini ve düşüncelerini anlatmaları, bunu yaparken de karşısındakini anlamaya uğraşmasını, empati kurmasını anlatır. Özetle diyalog kavramı, dinsel çatışmaların önüne geçerek insanlığın ortak problemlerinin birlikte çözülmesi anlamına gelmektedir (Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016). Bu problemlerden biri olarak karşımıza çıkan İslamofobi ile mücadelede dinler arası diyalogun çözüm olarak önemli bir yeri vardır. AB Konsey Başkanlığı ve Terörle Mücadele Koordinatörünün tavsiyeleri göz önüne alınarak "AB Terörle Mücadele Stratejisi" AB Konseyi tarafından 30 Kasım 2005 tarihinde kabul edilmiştir. Ele alınan stratejide terör tüm devleti ilgilendiren bir küresel tehdittir. Kùltürler, inançlar arası diyalog gibi kavramlar sorunlara yol açan faktörlerin önüne geçilmesinde önemli bir noktadır. Stratejinin temel unsuru olarak radikalleşmeyi körükleyen fonksiyonlarla başa çıkabilmek için medeniyetler arası hoşgörü ve diyalogla birleşmenin en önemli ögesi karşımıza iyi yönetim ve demokrasiyi desteklemek olarak çıkmaktadır (Ergöl, 2015).

Almanya'da, bir dizi 'İslam Forumu' oluşturulmuştur. Müslümanları hedef alan ve onlara karşı oluşturulan önyargılar ve korkuları azaltmak ve Müslüman örgütler ile çoğunluğun temsilcileri arasında gerçekleşen bir tartışma ortamı geliştirmek için bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu forumların resmi olarak bir karşılığı veya statüsü olmayıp, forumlar bir sivil toplum örgütü olarak başlamışlardır. Aynı şekilde İngiltere'de; Müslüman, Yahudi ve Hristiyan liderler ulusal ve yerel politikacılarla konferanslar, seminerler ve toplantılar organize eden 'Üç Din Forumu'nu gerçekleştirmiştir (EUMC, 2006).

EUMC İslamofobiyle mücadelede eğitim içerisinde yapılan çalışmalardan örnekler vermiştir. Lüksemburg'da Eğitim Bakanlığı son sınıfta eğitim gören öğrencilerine dinler arası diyalog vurgusu yapan ve farklı dinlerin sahip olduğu insani değerlerden bahseden “instruction religieuse et morale” konusunun olduğu ders verilmesi kararlaştırılmıştır (EUMC, 2006).

Ortaya çıkan tabloda Müslümanlara karşı oluşan önyargıların bilgisizliğe dayandığı görülmektedir. Yaşanan bu olumsuzluklar Batılı toplumların çıkarlarına ters düştüğü ve gitgide temel felsefelerinden uzaklaştığı korkusu oluşmuştur. Bu sebeple bazı önlemler alınmaya gidilmiştir. Refleks olarak İslam'ı anlatma ve İslam'a karşı ilgi oluşmuştur. Bu amaçla eğitimler, kurslar ve konferanslar düzenlenmekte, Kur'an-ı Kerim ve İslam hakkındaki kitapların satışları artmaktadır (Okumuş, 2007: 137).

Uluslararası kuruluşların yayınladığı raporlarda dinler arası diyalog ve kültürler arası diyalog vurgusu yapılmaktadır. Bu da oluşan bu olumsuz tabloyu ve önyargıları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Avrupa Konseyi'nin aldığı bir kararda üye ülkelerin dinler arası eğitimin geliştirilmesine ve yüksek eğitim kurumlarının destek vermesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Özellikle okullarda İslam'ın daha iyi anlatılmasına vurgu yapılmıştır. 10-11 Mart 2018 tarihinde İstanbul'da düzenlenen “İslamofobi ile Mücadele: Kapsamlı ve Etkin Çözümlere Doğru” çalıştayına katılan CCIF temsilcisi Chafika Attalai İslamofobik davranışlara maruz kalmış çocuk ve kadınlara yönelik psikolojik destek merkezlerinin faaliyete geçtiğini ifade etmiştir (perspektif.eu).

2018 yılında AK'nin ev sahipliğini yaptığı konferansa Uluslararası Adalet, Eşitlik ve Barış Konseyi (COJEP) İslamofobi ve ayrımcılıkla mücadeleyle ilgili çalışmalardan söz etmiştir. COJEP'in yürüttüğü "Avrupa'da çok kültürlü yeni bir dünya düzeni" kampanyasını konferansta ifade etmiştir. COJEP Fransa ve BM'nin bu kampanyaya destek vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Kampanyada "Haksızlıklara karşı ne yapıyorsun? Çok kültürlülük için çaba göster." ve "Adil bir dünya için sen de bir şey yap" mesajı verilmiştir. Aynı konferansta ORIW ise, 2017-2018 yılı raporunda geçmiş yıllara göre yargıya taşınan İslamofobik saldırı sayısında azalma olduğu raporlanmıştır (timeturk.com).

4.2. İslamofobiyle Mücadelede Türkiye'nin Attığı Adımlar

11 Eylül ile gündeme oturan İslamofobi, 11 Eylül öncesi dönemde de İslam'a karşı önyargılar ve geçmiş korkular neticesinde vuku bulmuştur. Anti-İslam, (İslâm karşıtlığı), İslâm'dan korkma gibi anlamları içerisinde barındıran "İslamofobi" kavramı, Batı'nın genelde "Doğu" milletlerini özeldi ise Müslümanları ve Türkleri "ötekileştirmek" için kullandığı dışlayıcı ve aşağılayıcı bir argümandır. Bu kavram tarih boyunca Batı'nın zihninde mevcut olmuş, gerektiği zamanlarda gündem yapılmak üzere kullanılmıştır. Tarihi sıralamaya göre bunun adı kimi zaman "Oryantalizm", kimi zaman "Yeşil Tehlike" ve şimdiler de ise "tehlikenin" adı tam olarak netliğe kavuşturularak "İslamofobi" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Temelinde Batı medeniyetinin Doğu medeniyetinden üstün olduğu fikrine dayanan bu yaklaşımın kökeninde "din" perspektifli (Hristiyan-İslâm) karşılaşma alanları yatmaktadır. Uzak tarih itibari ile Endülüs Emevi Devleti'nin İspanya'ya ayak basması ile başlayan bu paranoyak algı, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de vuku bulan ikiz kuleler saldırılarıyla zirveye ulaşmıştır. Batı Avrupa'da ise bu süreç 2. Dünya Savaşı sonrası "iş göçü" ile başlamıştır. Doğulu Müslümanların ve özellikle Türklerin 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa'ya gitmesi ve burada "kalıcı" olmaya başlamaları onlara göre sorunun başlangıç noktasını oluşturmaktadır (Genel, 2014: 105).

Günümüzde Avrupa'nın kendi iç siyaseti ile toplum nabzına bakıldığında aşırı grupların ve yabancı düşmanlığının ciddi oranda yükseldiği görülmektedir. İslam adına harekete geçtiklerini söyleyen ancak gerçekte İslam'a ve Müslümanlara zararları dışında herhangi bir faydası olmayan bu terör örgütleri Avrupa ülkelerinde yaptıkları eylemlerle Batı'da Müslümanlara karşı yapılan saldırıların temelini oluşturmaktadır. Yapılan terör saldırılarının ardından Avrupa'da yaşayan Müslüman topluma karşı genellemeci bir baskının olduğu ve giderek arttığı söylenebilir. Bu baskıların artması sonucunda Müslüman nüfus bir tehdit olarak görülürken bununla beraber ötekileştirilmeye başlanmıştır.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Ömer Serdar Avrupa'daki durum için şöyle demektedir; "AB sınırları içerisinde yaşayan yaklaşık 5 milyon üzerindeki yurttaşımız, İslamofobi'den en fazla etkilenen grubu oluşturuyor. Gerek komisyonumuza gerekse insan hakları alanında faaliyet gösteren diğer kurumlara bu türden şikâyetler aksetmiş durumda. İnancına ve değerlerine hakaretimiz ifadelerle saldırılan, çalışma, eğitim ve barınma gibi konularda

ayrımcılığa maruz kalan insanların müracaatlarıyla karşı karşıyayız. Bu durum yalnızca bizim açımızdan değil, hem Avrupa’da yaşayanlar, hem de bu uygulamaların yaşandığı ülkeler açısından rahatsızlık verici. Müslüman ya da Türk kimliği fark etmeksizin, hiçbir insan böyle bir düşmanlıkla karşı karşıya kalmamalı. Üçüncü ve dördüncü kuşak Türkler, siyasetten sanata kadar pek çok alanda Avrupa’da ciddi başarılar gösteriyorlar. Bununla birlikte pek çok araştırma, ayrımcılığa maruz kaldığı için ticari faaliyetlerine ara veren, eğitimini yarıda bırakan pek çok vatandaşımız olduğunu gösteriyor. Bunu zincirleme bir reaksiyon olarak düşünün. Sözlü tacize, fiziki şiddete, nefret içeren söylemlere maruz kalan bir insanın hem kendisi, hem ailesi ve hem de çevresi bu durumdan etkilenir. Ben bu noktada, İslamofobi’yi ölümcül bir virüs olarak görüyorum. Çok yönlü zararları olan bir virüs ve sosyal yaşamın bütün alanlarını tahrip ediyor. Müslümanların ve Türkiye kökenli vatandaşların yaşadıkları topluma katkı sağlamalarını da imkânsız hale getiriyor." (perspektif.eu, 2018).

Türkiye, mevcut konumuyla İslam ülkeleri ile Avrupa’nın arasında yer almaktadır. Konumundan dolayı Türkiye İslamofobi konusunda yapılacak olan çalışmaların merkezinde yer almak durumundadır. Türkiye’nin kendi nazarında son yıllarda İslamofobi ve ayrımcılıkla mücadele konusunda ciddi çalışmalar yaptığını söylemek mümkün. Uluslararası düzeyde etkinliğe sahip Müslüman topluluklarla yakın iş birliği içerisinde olan Türkiye, İslamofobi konusunda ortak politikalar geliştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar yalnızca Müslüman çevrelerle değil, diğer dinlere mensup kuruluşlarla da iş birliği içerisinde yürütülmeye çalışılıyor. Çünkü Türkiye İslamofobi’yi sadece dini inançlara özgürlük kapsamında değerlendirmeyerek insan hakları noktasında da ele almaktadır. İslamofobi sadece Batı’da yaşayan Müslümanların maruz kaldığı bir sorun olmaktan çıkarak tüm Müslümanlara etki eden evrensel bir sorun haline gelen bir olguya dönüşmüştür. Türkiye’de bu konuda ülke dışında olduğu gibi yurt içinde de üniversiteler ve düşünce kuruluşlarına ciddi çalışmalar yaptırmasına rağmen şu an istenilen düzeye gelinememiştir. İslamofobi denilen büyük sorunun dünya gündeminden çıkarılması için, İslamofobi’nin temel tezlerini çürütebilecek antitezler üretilmek zorundadır. Bu da sadece bir kesimin çalışmalarına bırakılmadan, toplumdaki her kesimin üstüne düşenleri yapması gerekir (perspektif.eu, 2018).

Batı Avrupa’da son yıllarda “Yabancı Düşmanlığı” ile başlayıp İslamofobi ’ye dönüşen bu “yakıcı” ve “marazi” sorun karşısında Türkiye’nin tutumunu daha iyi anlamak için öncelikle Ortadoğu politikalarını daha iyi anlamak gerekir ki; bunun için de yakın tarihteki Ortadoğu’ya yönelik izlemiş olduğu politikalara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Tek partili dönemde Türk dış politikasında daha çok güvenlik kaygısı ile hareket hâkim iken, çok partili yıllarda kırılmalar yaşanmış ve Sovyet bloğu karşısında Batı eksenli bir politika izlemeye başlamıştır. 1950’li yıllarda batıcılık dış politikanın belirleyicisi olurken Türkiye’nin itibarının da yara almasına sebebiyet vermiş ve Türkiye’nin Arap devletlerden uzaklaşması ile de Soğuk Savaş Türkiye–İsrail yakınlaşmasını sağlamıştır. 1967 ve 1973 Arap–İsrail savaşları, 1975-1990 arası dönemde yaşanan Lübnan iç savaşı, 1982’de İsrail’in Lübnan’ı işgali, 1980-1988 arasında yaşanan İran Irak Savaşı gibi olaylar Avrupalı devletlerin bölgede aktif rol almasını sağlarken, Türkiye’nin ise bölge ülkeleriyle yakınlaşmasını engellemiştir. SSCB’nin yıkılması ile Türkiye’nin hareket alanı serbestleşmiş, Irak’ın Kuveyt’i işgali ile bölgede Batılı askerlerin yerleşmesine sebebiyet vermiştir (Çiftçi ve Ertugay, 2016: 5-7).

Oğuzlu (2008: 3-7); “1990’lı yıllar Türkiye’nin yön arayışı ile geçerken, 2000’li yıllarda AKP hükümeti ile Ortadoğu devletleriyle ekonomik ve siyasi yakınlaşma içine girilebilmiştir. Türkiye’nin AB’ye uyum sürecinde Ortadoğu’yla olan ilişkilerinde daha etkin olması beklenebilirdi. Amerika ile ilişkilerde ise; ne Soğuk Savaş dönemindeki gibi müttefik, ne de 90’lardaki gibi stratejik ortaklık biçiminde olmadığından Türkiye’nin ABD ile ilişkileri, Avrupa’daki gelişmelerden çok bölgesel gelişmelerden etkilenecek durumdaydı. 2007 seçimleri öncesi Türkiye’nin Ortadoğu ile ilgili sorunları Kuzey Irak’taki artan Kürt varlığıyla başa çıkabilmek ve ülkeye karşı artan PKK terörü karşısında sağlam durabilmekten ibaretti, diyebiliriz. Politik süreçlere bakıldığında; Türk elitleri Türkiye’nin ulusal kimliğinin doğulu olduğunu fark ederek, Osmanlı’nın kalıtı olması ve İslami karakterinin Batı’yla ilişkilerinde daha çok yarar sağlayacağı konusunda hem fikir olunca, bu da gözlemcilerin ifade ettiği, Türkiye’nin yüzünü Batı’dan Doğu’ya dönmesi değil, Türkiye’nin Batı’ya karşı elini güçlendirecek stratejik bir yoldur.”.

2003’te Adalet ve Kalkınma Partisi’nin bir yandan AB’ye girme çalışmaları, diğer yandan Arap dünyasına yönelik bir açılım politikası içinde olması, Arap

lkelerinin Türkiye'ye bakışında etkili olmuştur. Türkiye'nin çevresindeki devletlerle açılımı bazıları tarafından 'yumuşak güç' olma uğraşı olarak görülmüş ve Türkiye'nin geçmiş dönemden gelen bağlarını kullanarak bölgede önemli bir siyasi misyon yüklendiği ifade edilmiştir (Aydos, 2013: 110-111).

Türkiye, uzun yıllardır Doğu –Batı arasındaki köprü olarak görülmüş ve ülke tanıtımı için yapılan etkinliklerde de bu şekilde ifade edilmiştir. Türkiye Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan bir köprü olmasının yanında Ortadoğu'yu da Avrupa'ya bağlayan bir güç olarak görülmüştür. Ortadoğu'da doğan medeniyetlerin birçok medeniyet Türk topraklarından geçerek devam ettiği bilindiğinden dolayı günümüzde de Türklerin İslam dünyası ile Avrupa ve ABD arasında bir rolü üstlenebileceği de görülmektedir (Aydos, 2013: 123). Bu sebepten dolayı diğer ülkelerin İslam dünyası ile iyi ilişkiler kurması noktasında önemli rol üstlenmeye başlamıştır. Coğrafi konumuyla Asya ile Avrupa arasında köprü görevi üstlenen Türkiye, kültürel mirası ve geçmiş dönemdeki imajıyla da İslam dünyası ile Batı arasında köprü görevi üstlenmiştir.

Teknolojideki ilerlemeler sayesinde gelişen ve değişen dünya ülkelerinde birbirlerinden etkilenmelerini üst düzeye çıkarmıştır. Sadece kültürel düzeyde bir yakınlama değil bilgi ağı olarak adlandırılan bu dönemlerde bilginin kendisine de erişim kolaylaşmıştır. Toplumlarda sadece bilgi ve iletişim değil nefret, korku ve hoşgörüsüzlüğün de aynı hızda yayıldığı göze çarpmaktadır. Bu durumdan en fazla etkilenen İslam dinine mensup olan Müslümanlardır. Özellikle başörtüsüne, İslam'a ve Müslümanlara yönelik önyargı ve korkuların da arttığı bilinmektedir. Bu saldırıların ve nefretin bitmesi için atılması gereken adımlar üzerinde de tartışmalar sürmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da bu konuyla ilgili yeni bir bakış açısının olması gerektiğini ve bu yeni bakış açısıyla medeniyetlerin birbirlerini daha iyi anlamaları gerektiğini ifade eder. Toplumların karşılık olarak kültürel varlıklarına, medeniyetlerine saygı duyması gerektiği ve bunun da saygı ve diyalog yoluyla olacağı açıkken; Türkiye'nin İspanya ile birlikte nc oldukları 'medeniyetler ittifakı' projesi de göz önüne alındığında Türkiye'nin İslamofobi sorunu bağlamındaki tutumunu anlayabiliriz. Batı medeniyetinin, İslam medeniyetiyle mücadele halinde olduğu yönündeki görüşlerine, El- Kaide ve benzer radikal İslamcıların yaptıkları eylemlerin tüm İslam dünyasına ml edilmesi ile sonuçlanan n yargıların son derece yanlış

olduğu açıktır. İttifak, hoşgörü, diyalog gibi evrensel olarak kabul gören değerlere referansla ortaya koyulan görüşler perspektifinde gerek bölgesinde gerekse dünyada bu konuda 'yumuşak güç' olmaya çalışan Türkiye için işlevsel adımlar ön plandadır (Kalın, 2008: 8).

Katolik dünyasının ruhani lideri Papa'nın 29-30 Kasım'daki ziyaretinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da ziyaret edeceği yazılı haber de, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez 'in DW'ye yaptığı açıklamasında, İslam düşmanlığı ya da karşıtlığı olarak bilinen İslamofobi'nin Papa'yla görüşmesinde ana gündem maddesi olacağını belirtmiş ve gündeme getireceği bir diğer konunun da azınlıklar sorunu olacağını söyleyen Görmez, Papa'ya İslamofobi konusunda vereceği mesajları şöyle özetlemiştir: “Bugün İslam dünyasında çok acı olaylar yaşanıyor. Ve bu olaylar özellikle Batı'da İslamofobi'nin silahına dönüşüyor. Musul'da, Kerkük'te yaşananlar, Suriye'deki gelişmeler sadece İslam coğrafyasındaki Müslümanları değil, Avrupa'daki Müslümanları da çok kötü etkiledi. Tüm bu acı olaylar yaşanırken, sorunların kaynağının İslam'da olduğunu düşünenler, konuşanlar oluyor. Ve sonuçta içerden ve dışarıdan İslam'a karşı haksızlıklar ortaya çıkıyor. İşte bu durum karşısında benim gibi, Papa gibi yetkin din adamlarına büyük görevler ve sorumluluklar düşüyor. Papa'yla bu konuda güçlü bir iş birliği yapmamız gerekiyor” dedi (DW, 2016).

20 Şubat 2016 yayımlanan habere göre; Merkezi Paris'te bulunan mizah dergisi Charlie Hebdo'ya karşı yapılan saldırıya Türkiye'de tepki gösterdi. Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan kimden ve nereden gelirse gelsin eylemi kınadığını ve lanetlediğini söyledi. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da 7. Büyükelçiler Konferansı'nın çıkışında gazetecilerin soruları üzerinde saldırıyı kınadı. Çavuşoğlu, "Amacı ne olursa olsun terörün her türlüsüne karşıyız ve terörle mutlaka mücadele edilmesi gerekiyor. Avrupa'yı özellikle tehdit eden, Avrupa'da halkları ve değerleri tehdit eden başka bir unsur ise yıllardır vurgulamaya çalıştığımız, altı çizdiğimiz, her platformda hatırlatmaya çalıştığımız, Avrupa'da birçok bölgede artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve İslamofobi'dir." ifadesini kullandı (Hürriyet, 2016).

İnanç özgürlüğüne saygı duyulmasını isteyen Dışişleri Bakanı, krizlerin yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'yi tetiklediğini, bunun da IŞİD'e katılımları arttırdığını söylemiştir. Türkiye'deki siyasetçilerin, gazetecilerin, öğretim görevlilerinin ve düşünürlerin Paris saldırısı ardından yaptığı açıklamalardan yola

çıkarak; Türkiye'nin yaşadığı coğrafyada ve dünyanın neresinde olursa olsun her türlü terörü kınadığını anlamaktayız. Yapılan açıklamalar doğrultusunda; Türkiye'nin uğraşması gereken iki sorun bulunduğunu anlamaktayız. Bunlardan birincisinin terörle mücadele, ikinci sorunsu; Avrupa'da ve dünyada artan yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve İslamofobi'dir.

Batı Avrupa'daki Müslümanların geçici işçi konumundan kalıcılığa dönüşmesi, Avrupa'da baş gösteren işsizlik, köklerini tarihten alan yanlış ve olumsuz Türk-İslam imajı, İslâm'ın eksik veya farkında olmadan yanlış temsili, Müslüman coğrafyanın yer altı zenginliklerini paylaşma gayreti vb. nedenler, yaşanan olumsuz sürecin ana hatlarını oluşturmaktadır. Türkiye'nin, İslamofobi sorunu karşısında tavrını birçok platformda görmekteyiz. Türkiye'nin İslamofobi konusunun çözümlenmesi hususunda çabaladığı fakat yeteri kadar sonuç alamadığı ortadadır (Genel, 2014: 121-122).

15 Mart İslamofobiyle Mücadele Uluslararası Günü nedeniyle yazılı açıklama yapan İbrahim Kalın, son dönemlerde dünya barışını tehdit eden en önemli problemlerden biri olan İslamofobi'nin, dünyanın yeni normaliymiş gibi lanse edildiğine dikkat çekerek şöyle demiştir; "İrkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm gibi İslam karşıtlığı, Müslümanlara karşı nefret ve ayrımcılık söyleminin de küresel bir nefret ideolojisi olduğunu hatırlatmak ve her platformda bu konuyu gündemde tutmak hepimizin ortak sorumluluğudur. Türkiye olarak başkalarını ötekileştirmeyi olduğu kadar başkaları tarafından ötekileştirilmeyi de şiddetle reddediyoruz. Bu tavrın sadece Müslümanların değil, insanlığın ortak sorumluluğu olduğuna inanıyoruz. Daha güvenli bir dünya nefret yayan zihniyetlere karşı mücadele ile inşa edilecek. Türkiye, İslamofobi, İslam karşıtlığı ve Müslümanlara karşı nefret ve ayrımcılık söylemi gerçeğini her fırsatta uluslararası toplumun gündemine getirmeye ve tüm nefret suçları ile kararlılıkla mücadeleye devam edecektir." (trthaber, 2021).

Yine dönemin AB Bakanı Ömer Çelik ise DEAŞ terör örgütünün Avrupa'da İslam dini adına gerçekleştirdiğini iddia ettiği bir dizi saldırının İslamofobi'nin yükselişine sebep olduğunu belirterek İslam adına terör eylemleri gerçekleştiren örgütlerin İslamiyet'le ilişkilendiremeyeceğini vurgulamıştır (ab.gov, 2017).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda İslam düşmanlığına vurgu yaparak 15 Mart'ın BM tarafından “İslam Düşmanlığına Karşı Uluslararası Dayanışma Günü” olarak kabul edilmesi çağrısında bulunması da konunun Türkiye tarafından birinci ağızdan meselenin takip edildiğini göstermektedir. Ayrıca Malezya-Pakistan-Türkiye arasında İslamofobiyle ortak mücadelede bulunmak amacıyla iş birliği anlaşması yapıldı. Yine bu konuda Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun da bu ülkelerin koordinasyonu içerisinde, İstanbul merkezli bir televizyon kanalı kurulması amacıyla çeşitli projelerin planlandığını ve teknik düzeyde çalışma toplantılarının hâlihazırda yürütüldüğünü açıkladı. Diğer bir gelişme ise Anadolu Ajansı (AA) bir “İslamofobi İzleme Birimi” kuracağını açıklayarak bu mücadelenin Türkiye'deki medya ayağına sahip çıkacağını işaretini verdi (aa.com, 2021).

5. SONUÇ

İslamofobi'nin küresel dünyada kaygı verici bir seyir izlediğini görmekteyiz. Bugün özellikle yoğun Müslüman nüfusuna sahip Batı'da değişik boyutlara ulaşan olaylar neticesinde İslamofobi, tehlikeli bulunarak bu konu üzerinde durulmalıdır. Özellikle yapılan ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük endişe verici boyutlara ulaşmış durumdadır. Tüm Müslümanlara potansiyel tehdit gözüyle bakılması ve lanse ettirilmesi sonucunda İslam'ın bir nefret ideolojisi olarak tanımlanmaya ve sunulmaya çalışılmıştır. Ancak her türlü propaganda faaliyetlerine rağmen dünyada hızla yayılan bir din olmuştur. Yapılan karalama kampanyaları ve İslam karşıtı eylemler ve açıklamalar ne yazık ki beraberinde küresel barış ve istikrarı doğrudan tehdit eden bir noktaya doğru süreci evrilmektedir. Oysa İslamiyet sevgi ve hoşgörü temelinde nefreti, savaşı, ölümü değil sevgiyi, barışı, güzel yaşamayı barındıran ve temel alan kurallara sahip bir din anlayışına sahiptir. Buna rağmen son derece baskılanmaya çalışılan bu inancın karşısında durulması meselenin kaynağının geçmişlere dayandığını da gözler önüne sermektedir. İslam dinini ve İslam'ı benimseyen insanları hedef alan Batı toplumu, geçmişten gelen kaygılar ve korkular üzerine bir de yaşanan acı olaylar neticesinde İslam'ı düşman olarak algılamıştır. Batı ile İslam ülkeleri arasında geçmişten gelen fakat özellikle 11 Eylül olayları ile tırmanmaya başlayan İslamofobi, önceki dönemlerde tüm Avrupalıların yaşamış oldukları korku kültüründen geldiğini göstermiştir. Buna karşı Müslümanların ise eski zamanlara göre kendilerini küçük görme kültürü arasındaki duygusal çatışmalara maruz kalarak cılız bir şekilde hakkını savunma noktasında adımlar atmaya çalışmaktadır.

11 Eylül olaylarının meydana gelmesi ve bunların ardında yatan nedenler geçmişten gelen korku ve ön yargıların kendini belli bir zaman sonra su yüzüne çıkarması gerçeğinden başka bir şey ile açıklanamaz. Oysa yaşanan zamanda sıkıntıların üst seviyede olduğu günümüz dünyasında, işleri daha fazla içinden çıkılmaz bir hale sokmak tüm kesimlerin zararına olan bir durumdur. Bundan dolayıdır ki toplumlar ilk önce birey olarak hoşgörü ve insan haklarına saygılı olmayı öğrenmeli, daha sonra bunu toplum ve devletler özelinde uygulamalıdır. Tüm tarafların, değerler, kültürler ve çıkarlar arasındaki farkları konuşabilmesi, daha sonra hoşgörünün ve saygının yaygınlaştırılarak, kültürel çeşitliliğin ve farklılıkların kabul görmesi gerekmektedir.

Diğer önemli bir nokta ise İslamofobi ile mücadele sadece Batı ülkelerinin önlem almasıyla baş edilmesi amaçlanmamalıdır. Müslüman ülkelerin ve Batı'da yaşayan Müslüman toplumların ortak tavır takınarak seslerini buna karşı gür çıkarmaları gerekmektedir. Barbar, terörist Müslüman imajı ve ayrımcılık, ırkçılık karşısında diğer ülkelerin olduğu gibi Türkiye'nin de bunun düzeltilmesi ve önlenmesi adına üzerinde büyük sorumlulukları vardır. Bu konuda Doğu ve Batı arasında birleştirici ve bütünleştirici bir görev üstlenmesi gereken Türkiye, bu sorunun çözülmesinde kullanabileceği birçok argümanı da elinde bulundurmaktadır. Çözümlerin görüşülüp tartışıldığı platformlar da (BM, AGİT, AB, vb.) daha fazla aktif rol alınmalı ve Müslümanların terörist olarak algılanmasını önleme adına İslam'ı ve Müslümanlığı doğru şekilde anlatabilmelidir. Çünkü İslamofobi geçmişten gelen duygu birikimi, ön yargı ve korkuların yanında, eksik ve yanlış bilginin de ürünüdür. İslam ve Müslümanlar hakkında bilinen yanlış ve eksik bilgiler ışığında onları tanıyanlar, gerçeği öğrenmek için de doğru kaynak ve yeterli bilgiye ulaşmada sıkıntı yaşamaktadır. Bugün medya aracılığıyla öğrenen bilgiler her zaman görüldüğü gibi olmamakta, doğruyu yansıtmamaktadır. Müslümanlar ve İslam hakkında kaynaklar ise yabancı ülke vatandaşları bağlamında az kalmaktadır. Bu anlamda İslamofobi 'nin önüne geçmek adına bilim adamlarına, yazar ve siyasetçilere de görevler düşmektedir.

İslamofobi'nin yayılma nedenlerinin başında gelen yanlış tutum ve yayınlardan sorumlu olan Batı medyası konusunda da gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Dünyada kamu yayıncılığı altında faaliyet gösteren medya kuruluşlarının oluşturduğu Avrupa Yayın Birliği (EBU) ile Asya-Pasifik Yayın Birliği (ABU) gibi uluslararası platformlarda İslamofobi, Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı (Xenophobia) gibi insanlığın temel sorunları üzerinde fikir birliğinde bulunarak bu konularda sorumlu yayınların yapılması konusunda taslak metinler hazırlayıp üye ülkelerin hükümetlerine sunarak bu konuda adım atılması sağlanmalıdır. Alınacak kararlar neticesinde özel medya kuruluşlarının da bu konuda sorumlu tutulacağı yayın etik ilkeleri günümüz dünyasının ihtiyaç ve beklentilerine karşılık gelecek şekilde revize edilmelidir.

İslamofobi toplumlarda medya kanallarıyla ne kadar hortlatılıp körüklense de bu konuda toplumu etkileyen diğer bir unsurda siyasilerin beyanlarıdır. Avrupa'da etkinlikleri giderek artan aşırı sağ partilerin söylem ve eylemleri toplumda büyük etki yaratmaya başlamıştır. İslam karşıtlığı ile yabancı düşmanlığı içeren söylemler Avrupa

siyasetinin seçim vaatleri arasında hızla yer edinmiştir. Bu durumda doğal olarak istenmeyen düşünce ve eylemlere zemin oluşturmaktadır. Yaşanan tüm olumsuzlukları gidermek için gerek Avrupa’da gerekse dünyada demokrasi ile yönetildiğini savunan tüm ülkelerde aşırı sağ partilerin ırkçılığa varan söylemlerinin engellenmesi amacıyla “Siyasette Etik Yasası” hazırlanıp tüm partilerin burada yer alacak olan (ayrışmayı önleyecek) maddeleri kendi parti tüzüklerine koyması ve bunlara uyması taahhüdü alınmalıdır. Siyasi partilerin mali kontrollerini takip edip bunları inceleyen kurumlara benzer kurumlar kurularak bu etik ihlallerin olup olmadığı ve bunları ihlal edenlere karşı uygulanacak olan yaptırımları takip etmelidir.

Müslümanlara düşen kısımlarında ise hayatın her noktasında İslam’ı ve Müslümanları doğru şekilde tanıtmak için uygun davranışlar sergilenmeli, daha çok yabancı eser yayımlanmalı, farklı dillerde tercümeler yapılarak İslam dini anlatılmalıdır. İslamofobi ile mücadele de sadece Türkiye’ye görev ve sorumluluk düşmemekte, diğer Avrupa ülkeleri de birlikte yaşama ve farklılıkların ayrımcılığa yol açmaması için girişimlerde bulunmalıdırlar. Gerek sivil toplum kuruluşları gerek bilim adamları, yazar ve düşünürler, siyasi aktörler bu konuda hassas davranarak, birlik ve beraberlik düşüncesiyle söylem ve eylemlerde bulunmalı, medya, parti, kamuoyu çıkarlar uğruna kullanılarak ayrımcılığı ve ırkçılığı yaygınlaştıracı davranışlardan uzak durulmalıdır. Bu konuda her ülke kendi vatandaşlarını uyarmalı, gerekli hukuk kurallarını uygulamalı, ayrımcılığa maruz kalanlar için önlemler almalı, bu konuda devletler var olan sorunu ortak problem olarak görerek iş birliği içinde olmalıdır. Konuyla ilgili konferanslar düzenlenmeli, fikir alışverişinde bulunularak, kanunlar, yönetmelikler çıkarılmalı, caydırıcı hukuk kurallarına yer verilmeli ve bunlar tüm ülkeler nezdinde onaylanarak uygulanabilir hale getirilmelidir. Bunların denetimi için, üye ülkelerden seçilen temsilcilerden bir denetim kurulu oluşturulmalıdır. Kuralların uygulanması kontrol edilebilmelidir. Unutulmamalıdır ki, İslamofobi sadece Müslümanların sorunu değil, insan haklarına yapılan saldırı olmasından dolayı tüm insanlığı ilgilendiren bir durumdur ve buna tüm ülkeler hassasiyetle yaklaşmalıdır. Ayrımcılığın, ırkçılığın, hoşgörüsüzlüğün bulunduğu toplumlarda parçalanmışlığın da beraberinde geleceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. İnsan haklarına saygı, fırsatlardan herkesin eşit yararlanması, hoşgörü ve insan hassasiyeti beraberinde barışçıl, güvenli ve istikrarlı toplumların oluşmasını ve devletlerarası ilişkilerin de iyiye gitmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- AB Bakanlığı, (2016). *18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi*, (http://www.ab.gov.tr/files/ab_iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_pdf), (Erişim Tarihi:10.01.2021).
- ABD Senatosu, (2015). *11 Eylül Raporu*, (çev. G. Atik), Sinemis Yayın Grup, Ankara.
- Acar, MS. (2003). *Medeniyetler Çatışması Mı, Menfaatler Çatışması Mı?, Politika Dergisi*, 1-15.
- Akgönenç, O. (2010). *İslamofobyaya İle Mücadele, İslamofobi Kollektif Bir Korkunun Anatomisi*, Sempozyum Tebliğleri (30 Nisan – 1 Mayıs), Sivas, 31-38.
- Aktaş, M. (2014). Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi, *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(1), 31-54.
- Akdemir, E. (2005). *Avrupa’da Yükselen Sağ ve İslam Fobisi Avrupa*. (www.asam.org.tr/mht), (Erişim Tarihi:24.10.2020).
- Aktay, Y. (2010). *Korku ve İktidar*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Aldırmaz, Y. (2017). Değerler Avrupası’ndan Duvarlar Avrupası’na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,16.2.
- Ali, T. (2018). *Medeniyetler Çatışması*, İçinde: M. Yılmaz (Editör), *Medeniyetler Çatışması ve Samuel Huntington*, Vadi Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 385-391.
- Alkan, N. (2009). *Türkiye’nin Terörle Mücadele Deneyimi, Uzakdoğu’dan Yeni Kıta’ya Terörle Mücadele*, Bal İ. ve Özeren S. (Drl.), Ankara, 131.
- Allen, C. ve Nielsen, J. S. (2002). *Summary Report On Islamophobia In The EU After 11 September 2001*, Vienna: EUMC.
- Altınoğlu, G. (2006). “Terörist” Muhammet, “Demokrat” Batı karikatür bunalımı üzerine düşünceler, (http://kutuphane.halkcephesi.net/yazarlarold/garbis/garbis_bati.htm), (Erişim Tarihi:24.11.2020).
- Amnesty International, (2016). Syria’s refugee crisis in numbers, (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/02/syrias-refugee-crisis-in-numbers/>), (Erişim Tarihi:05.12.2020).
- Akıllıoğlu, Y. S. ve Sen. K. (2002).). *İslam in the European Union: Transnationalism, Youth and The War On Terror*, Oxford ve New York: Oxford University Press, 17-18.
- Avşar, B. Z. (1995), İslami Terörizm, *Türk Yurdu Dergisi*, 15(90), 30-36.
- Aydın, M. (2001). *Monologdan Diyaloğa-Çağdaş Hristiyan Düşüncesinde Hristiyan-Müslüman Diyaloğu*, 90-92.
- Aydos, S. (2013). "Türkiye'nin Ortadoğu'da Yumuşak Güç Olma Çabası: "Batıya Doğru Akan Nehir" Belgeseli Üzerinden Bir Okuma", *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 2, 107-128.
- Ayık, M. A. (2013). *Batıda İslamofobi ve Kilise*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA), (2009). *Eusurvey Of Minorities And Immigrants Sheds New Light On Excent Of Racism In Eu*, FRA Press,1-4.
- Bacchi, U. (2012). France: *Charlie Hebdo Website Hacked Over Prophet Mohammed Cartoons*, International Business Times, 19 September.
- Bal, İ. (2006). *Terör Nedir, Neden Terörist Olunur? Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara,107.
- Balcı, E. (2014). *Amerika Birleşik Devletleri'nde Disleksili Bireylere Uygulanan Eğitim ve Öğretim Programlarının Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Katkısı Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ballibar, E. ve Wallerstein, I. (2000). *İrk Ulus Sınıf*, İstanbul: Metis Yayınları, 27-28.
- Bardakçı, (2016).(https://www.researchgate.net/publication/325402254_polonya'daislamofobinin_yukselisi_serpil_bardakci_tosun), (Erişim Tarihi:22.11.2020).
- Balta, P. (1994). *Dünyada İslam*, (Çev:N.Önol), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Barın, H. (2014). *İslamofobi: Bir İrkçilik Çeşidi ve Nefret Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Baubérot, J. (2008). *Dünya'da Laiklik*, (Çev. E. C. Gürcan), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Bayraklı, E. ve Kazım K. (2015). *Türkiye, Almanya, Avrupa Birliği Üçgeninde Sığınmacı Krizi*, SETA Analiz.
- Baysal, S.(2013). *Cihat Kavramının Siyasal Şiddet Olarak Kullanılmasının Yapısal Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Bader, E. A. (2018). “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, *Eskiyei Derigisi*, Sayı:37, Ankara.
- Berkes, N.(2014). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul. 20. Baskı.
- Bevans, S. B. ve Union, S. C. T. (2013). *Mission At the Second Vatican Council.1962-1965*.
- Bezci, B.& Çiftçi, Y.(2012). “Self-Oryantalizm: İçimizdeki Modernite ve İçselleştirdiğimiz Modernleşme”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 7, S. 1, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Bilge Adamlar Kurulu Raporu, (2015). *Terörün Geldiği Yeni Boyut: DEAŞ Örneği*, İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Rapor No-67.
- Bilgin, N. (2007). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü-Kavramlar Yaklaşımlar*, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
- Canatan, K. (1995). *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Canatan, K. ve Hıdır, Ö. (2007). *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Eskiyei Yayınları, Ankara:1. Baskı.
- Cerrahoğlu, İ. (1990). Oryantalizm ve Batı'da Kur'an ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:31.

- Cemile, M. (1989). *İslam ve Oryantalizm*, Seçkin Yayınları, İstanbul.
- Cesari, J. (2011). *Batı'da İslamofobi: Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Bir Mukayese, Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti – İslamizm*, Eskiyei Yayınları:1, Ankara.
- Cole, J. (2007). *Islamophobia As A Social Problem: 2006 Presidential Address*, Review of Middle East Studies, 41.1, 3-7.
- Çetin, S. (2012). *Nefret Suçlarına Karşı Yasal Düzenleme Arayışları*, Stratejik Düşünce.
- Çiftçi, S. ve Ertugay, F. (2016), “Türkiye’nin Dış Politikası Bağlamında Ortadoğu’ya Yönelik Tutumlar: Üniversite Öğrencilerinin Algıları Hakkında Bir Alan Araştırması”, (<http://www.kstate.edu/polsci/faculty/sciftci/fp.pdf>), (Erişim Tarihi:12.01.2021).
- Çötök N. ve Taşdelen H. (2013). Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi, *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt 8/6 Bahar, 1-13.
- Dallmayr, F. (2018). *Medeniyetler Çatışmasının Ötesinde*. İçinde: M. Yılmaz (Editör), *Medeniyetler Çatışması ve Samuel Huntington*, 13. Baskı, Vadi Yayınları, İstanbul.
- Davutoğlu, A. (2018). *Fukuyama’dan Huntington’a Bir Bunalımı Örtme Çabası ve Siyasi Teorinin Pragmatik Kullanımı*, İçinde: M. Yılmaz (Editör), *Medeniyetler Çatışması ve Samuel Huntington*, 13. Baskı, Vadi Yayınları, İstanbul.
- Demir, O. Ö. ve Soyupek, Y. (2015). *Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar*, Göç Çalışma Merkezi, Ankara.
- Demir, Ö. ve M. Acar, (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Dikici, E. (2014). Doğu-Batı Ayrımı Ekseninde Oryantalizm ve Emperyalizm, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Karabük Üniversitesi, No:2.
- Uluslararası Hak İzleme Merkezi (2013). *Dünya Hak İhlalleri Raporu*, (<https://www.uhim.org/Uploads/GenelDosya/2013-dunya-hak-ihlalleri-raporu-8149-d.pdf>), (Erişim Tarihi:19.10.2020).
- Elmas, F. (2008). *Avrupa Birliğinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İle Mücadele*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.
- Emiroğlu, K. ve Suavi, A.(2009). *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Er, T. & Ataman, K. (2008). İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (2).
- Erdin, M. (2014). *11 Eylül Saldırıları ve İslamofobi: ABD ve Avrupa’da Görülen İslam Karşıtı Eylem ve Hareketlerin Nedenleri ve Sonuçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Ergül, E. (2015). *"İslamofobi Olgusu Bağlamında Terörle Mücadele Dili ve Politikaları"*, Türkiye Adalet Akademisi.
- Esposito, J. L. & Kalın, İ. (2011). *Islamophobia: The Challenge Of Pluralism In the*

- 21st, Oxford University Press.
- EUMC, (2006). (<https://fra.europa.eu/en/publication/2008/eumc-annual-activity-report-2006>),(Erişim Tarihi:5.02.2020).
- Eurobarometer, (1997). *Racism And Xenophobia in Europe*, Opinion Poll,Vol:47.
- Evans, G. Newnham, J. (2007). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, (Çev: H. A. Utku), Gökkuşbe Yayınları, İstanbul.
- Fukuyama, F. (1999), *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, (Çev. Z. Dicleli), Gün Yayınları, İstanbul.
- Filiz V. (2009). *İslamfobiyadan Müslüman Karşıtlığına: Anti-Müslümanizmin Yayılması*, Yurt Dışında Türkler 50. Yılında Göç ve Uyum (ed. M. Murat Erdoğan), Orion Yayınları, Ankara.
- Furseth, I. & Repstad, P. (2006). *Din Sosyolojisine Giriş, Klasik ve Çağdaş Kuramlar*, (Çev: İ. Çapçioğlu, H. Aydınalp), Birleşik Yayınları, Ankara.
- Gabriele, M. (2004). *Multiculturalism, Islam And the Clash Of Civilisations Theory: Rethinking Islamophobia, Culture And Religion: An Interdisciplinary Journal*, Volume 5, Sayı:1.
- Genel, M. G. (2014), Avrupa'daki Türk Medya Perspektifinden, Batı'nın bir 'Ötekileştirme' Dili Olarak Kullandığı İslamofobi 'ye Bakış, *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı:6, Ocak.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, (Çev:O.Akınhay),Alfa Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A.(2006). *Sosyoloji*,(Haz: C. Güzel), Ayraç Yayınları, Ankara.
- Gökcan, Ö. (2010). *Avrupa'da Müslüman Azınlığa Yönelik Devlet Politikaları ve Bu Politikaları Etkileyen Faktörler: Fransa Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Göknel, E. (2015). *Öteki'den Düşman'a*, Kanak Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, O. ve G. Gökçe (2011). "Avrupa Medyası ve Kamuoyunda İslam, Türk, Türkiye İmajı", Birleşik Yayınları, Ankara.
- Grosrichard, A. (2004). *Sultan'ın Sarayı -Avrupalıların Doğu Fantazileri*, (Çev. A. Çakıroğlu),Aykırı Yayıncılık, İstanbul.
- Gündüz, S. (2001). "Taliban – Ladin ve Amerika Kısılcında, Afganistan", *Afganistan Taliban ve Ladin*, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Hıdır, Ö. (2007), "Tarihte Bir Anti – İslamist Olarak Martin Luther" *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti – İslamizm*, Eskiyei Yayınları, Ankara.
- Hopyar, Z. (2016). Avrupa'nın Mülteci Politikası, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2 / 3 (Aralık).
- Hortaçsu, N. (1998). *Grup İçi ve Gruplar Arası Süreçler*, İmge Yayınları, Ankara.
- Hourani, Albert (1994). *Batı Düşüncesinde İslam*, Sarmal Yayınları, İstanbul.
- HRF, (2008). *Hate Crime Surveu*, (<http://www.humanrightfirst.org/pdf/fd-081103-hate-crime-survey-2008.pdf>), (Erişim Tarihi:20.09.2020).

- İİT,(2010).*İslamofobi Raporu*, (<http://www.oicoci.org/uploads/file/islamphobia/2010/en/islamophobia>), (Erişim Tarihi:19.10.2020).
- İnanç, S. Z. ve Selvet, Ç. (2011). *Avrupa'nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık*, Ankara, 16.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi, (2013). (<https://www.bilgi.edu.tr/tr/>), (Erişim Tarihi: 21.06.2020).
- İzetbegoviç, A. (1984), *Islam Between East And West*, Reprinted, Plainfield, Indiana, American Trust Publications.
- İnternet: <https://www.dw.com/tr/islamofobiye-kar%C5%9F%C4%B1-i-%C5%9Fbirl-i-%C4%9Fi-yapmal%C4%B1y%C4%B1z/a-18082399>, Erişim Tarihi: 24.11.2020.
- İnternet: <https://perspektif.eu/2018/04/03/islamofobi-bir-virus-gibi-sosyal-yasami-tahrip-ediyor/>, Erişim Tarihi:03.04. 2018.
- İnternet: <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=50631>, Erişim Tarihi:02.05.2020.
- İnternet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ankara-tren-gari-onunde-patlama-95-olu-48i-agir-246-yarali-30285510>, Erişim Tarihi:24.12.2021.
- İnternet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-ankara-kizilayda-patlama-34-olu-40068007>, Erişim Tarihi:27.05.2016.
- İnternet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-rus-buyukelciye-suikastta-gozaltindaki-isimler-belli-oldu-40311678>, Erişim Tarihi:19.02.2021.
- İnternet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyenin-en-kanli-teror-saldirisi-30282825>, Erişim Tarihi:03.03.2021.
- İnternet: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ankara-nin-kalbine-bomba-28-olu-61-yarali-2196123>, Erişim Tarihi:22.02.2020.
- İnternet: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/isvicrede-pece-yasagi-kabul-edildi-562361.html>, Erişim Tarihi:07.03.2021.
- İnternet: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-nefret-suclari-ile-kararlili-kla-mucadeleye-devam-edecek-564631.html>, Erişim Tarihi:15.03.2021.
- İnternet: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160131almanya_siginmaci, Erişim Tarihi:13.01.2021.
- İnternet: https://www.uhim.org/avrupada-yukselen-ayrimcilik-nefret_-islamofobi-ve-irkcilik-134.html, Erişim Tarihi:15.10.2020.
- İnternet: <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs /islamophobia.pdf>, Erişim Tarihi:14.04.2020.
- İnternet: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Islamophobia>, Erişim Tarihi:05.11.2020.
- İnternet: <https://tandis.odhr.pl/>, Erişim Tarihi:29.05.2021.
- İnternet: <https://dergipark.ulakbim.gov.tr>, Erişim Tarihi:13.07.2020.
- İnternet: <https://turuz.com/>, Erişim Tarihi:08.10.2020.
- İnternet: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-nefret-suclari-ile-kararlilik>

- la-mucadeleye-devam-edecek-564631.html, Erişim Tarihi:15.03. 2021.
- İnternet: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/islamofobi-ile-kuresel-mucadelede-oncurol-turkiyenin/2274321>, Erişim Tarihi:20.06.2021.
- İnternet: <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=50631.html>, Erişim Tarihi: 05.07.2021.
- İnternet: <https://terortakvimi.com>, Erişim Tarihi:11.08.202.
- İnternet: <https://www.haberler.com/obama-bu-saldiri-tum-insanliga-karsi-yapildi-7874840-haberi/>, Erişim Tarihi:13.07.2020.
- İnternet: <https://www.sabah.com.tr/dunya/2017/08/19/turkiye-ve-avrupadaki-deas-saldirilari>, Erişim Tarihi:10.06.2020.
- İnternet: <https://www.fikriyat.com/>, Erişim Tarihi:18.09.2020.
- İnternet:<https://www.cnnturk.com/2009/dunya/11/29/isvicre.minare.yasagina.evet.de-di/553509.0/index.html>, Erişim Tarihi:25.11.2020.
- İnternet: <https://jasstudies.com/>, Erişim Tarihi:20.06.2021.
- İnternet: <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/sultanahmette-canli-bomba-saldirisi>, Erişim Tarihi:10.08.2020.
- Esposito, J.(2010). “*Islamophobia : The Challenge of Pluralism in the 21st Century*”, Georgetown Üniversitesi, Oxford Yayınları.
- Juan, (2015). http://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_opinion/2015/DIEEE083-2015_Islam_Terrorismo_MediosComunicacion_J.Azcarate.pdf , Erişim Tarihi: 17.07.2020.
- Kahraman, H. B. (2002). “İçselleştirilmiş, Açık ve Gizli Oryantalizm ve Kemalizm”, *Doğu Batı, Oryantalizmi I*, S. 20, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Kalın, İ. (2008), *İslam ve Batı*, İsam Yayınları, İstanbul.
- Kalın, İ. (2016). *Ben, Öteki ve Ötesi*, İnsan Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.
- Kamera Kuşatması, (2010). <https://www.milliyet.com.tr/dunya/kamera-kusatmasi-1252814>, Erişim Tarihi :19.11.2020.
- Kang, D. (2010). *Orta Asya’da Radikal İslam Hareketi ve Terörizm*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Karlsson, I.(1996). *İslam ve Avrupa, İnanç Ayrılığı Yaşam Birliği*, (Çev. G. Ergün), Cem Yayınevi, İstanbul.
- Karlı, N.(2013). İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13 Sayı.
- KDGM, (2013). *Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri*, Ankara.
- Keating, J. (2015a). *Here’s Why Eastern Europe Is So Much More Antagonistic To Syria’s Refugees Than Western Europe*, http://www.slate.com/blogs/the_slate_s_t/2015/09/14/here_s_why_eastern_europe_is_so_much_more_antagonistic_to_syria_s_refugees.html, Erişim Tarihi:17.01.2021.
- Keating, J. (2015b). *It’s Time for the U.S. to Start Taking in More Syrian Refugees*. http://www.slate.com/blogs/the_slatest/2015/09/09/it_s_time_for_the_u_s_to_s_tart_taking_in_more_syrian_refugees.html, Erişim Tarihi:17.01.2021.

- Kedikli, U. ve Akça, M. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Avrupa’da Artan İslamofobi, *Tesam Akademi Dergisi*, Ocak Sayısı.
- Keskin, A. (1996). “Amerika’da Müslüman İmajı”, *Müslüman İmajı, Kutludoğum Haftası*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kongar, E. (2002). *Yeni Emperyalizm, Huntington ve Eleştirisi*, Çevrimiçi: https://www.kongar.org/makaleler/mak_ye.php, 18.04.2002.
- Kumru, C. (2018). Huntington’ın Medeniyetler Çatışması Üzerine Değerlendirmeler, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (24), 603-614.
- Kumrular, Ö. (2005). *Dünya’daki Türk imgesi*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Kumrular, Ö.(2012). *İslam Korkusu Kökleri ve Türklerin Rolü*, (Ed. Çevik, Ç.), Doğan Egmont Yayınları, İstanbul.
- Kuyucuoğlu, İ. (2007). *Danimarka Krizi ve Yankıları, Batı Dünyasında İslamofobi ve Antiislamizm*, Canatan K. ve Hıdır Ö. (Drl.). Ankara: Eskiyei Yayınları.1. Baskı.
- Kutlay, M. ve Akcalı, Ö. (2015). *Mülteci Krizi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Eksen Kayması Riski*, USAK Analiz, 1/29, 1-12.
- Le Monde, (2013). <https://www.lemonde.fr/>, Erişim Tarihi:09.02.2021.
- Lewis, B. (1993). *Islam And the West*, New York, Oxford University Press.
- Lewis, B.(2000). *Müslümanların Avrupa’yı Keşfi. (Çev. İ. Durdu)*, Ayışığı Kitapları, İstanbul.
- Lockman, Z.(2012). *Hangi Ortadoğu? Oryantalizm, Tarih, Siyaset*, (Çev: B. Birinci), Küre Yayınları, İstanbul.
- Lambert, J. ve Githens, M. (2010). *Islamophobia and Anti-Muslim Hate Crime: UK Case Studies 2010*, London: EMRC University Of Exeter, 27.
- Macit, N.(2008). *İmparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve Türkiye*, Fark Yayınları, C. 2, Ankara.
- Marranci, G. (2004). Multiculturalism, Islam and The Clash of Civilisations Theory: Rethinking Islamophobia, *Culture and Religion: An Interdisciplinary Journal*.S.105-117. Volume 5, Sayı:1.
- Marshall, G.(2003). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: O. Akınhay, ve D. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Meriç, Ö. ve Yazar, N. (2015). İslami Radikalizm, *İlef Dergisi*, 28.
- Noi, A. (2007). *Avrupa’da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Oğuzlu, T. (2008), *Middle Easternization Of Turkey's Foreign Policy: Does Turkey Dissociate From the West? Turkish Studies*, 9:1, 3-20, İstanbul.
- Okumuş, F. (2007). *Avrupa’da İslamofobi ve Mabadi, Batı Dünyasında İslamofobi Ve Anti-İslamizm*, (Drl. Canatan, K. ve Hıdır Ö.), Ankara: FCR.
- Orhan, D. D. (2013). Ortadoğu’nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.1-2.
- Özdal, I. (2013). Oryantalizm Görsel İzler ve Günümüz Fotoğraf Sanatı, *Yedi: Sanat*,

Tasarım ve Bilim Dergisi, S:9.

- Özdemir, A. (2008). *İslâm Devletler Hukukunda Uluslararası Kamu Düzeninin Savaş Yoluyla Sağlanması*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Özkan, A. R. (2002). Amerikan Fundamentalizminin Dünü Bugünü, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Özyurt, C. (2017). *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Pankovski, R. (2010). *How to Understand and Confront Hate Speech*, (Akt. Çelenk S.), *Ayrımcılık ve Medya, Televizyon Haberciliğinde Etik*, (Ed: B. Çaplı, H. Tuncel), AÜ. Ankara: İlef Yayını, 215.
- Ramberg, I. (Drl.) (2006). *Islamophobia and Its Consequences On Young People*, European Youth Centre, Budapeşte.
- Raymond, T. (2011). *“Xenophobia and Islamophobia in Europe.”* Edinburg University Press.
- Ricci, G. (2005). *Türk Saplantısı: Yeniçağ Avrupa’sında Korku, Nefret ve Sevgi*, (Çev. K. Atakay), İstanbul Kitap.
- Rosenthal, E. I.J.(1996). *Ortaçağda İslam Siyaset Düşüncesi*, (Çev. Çaksu, A.), İz Yayıncılık, İstanbul.
- Roy, O. (2016). *Küreselleşen İslam*, (H. Bayrı, Çev.), Metis Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- Said, E. W.(1989). *Oryantalizm, Sömürgeciliğin Keşif Yolu*, (Çev. S. Ayaz), Pınar Yayınları, İstanbul.
- Said, E.(1991). *Orientalism*, Penguin Books, London.
- Said, E. W.(2000). *Haberlerin Ağında İslam*, (Çev: A. Alatl), Babil Yayınları, İstanbul.
- Saraç, O. (2015). *PKK Terör Örgütü: Kuruluşundan 2000’li Yıllara Temel Unsurlarında Yaşanan Değişim*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Sayar, M. K. (2014). *Avrupa Birliği Ülkelerinde İslamofobi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Safi, İ. (2019). “İslamofobi’nin Tarihsel Kökenleri ve Nedenleri Üzerine Düşünceler”, *Turkish Studies Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, Üsküp –Ankara.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyolojik Düşüncenin Özünde Öteki İle İlişki*, (Çev: A. Sönmezay), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Sever, H. ve Sever M. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Yasadışı Göç ve İltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar, *Polis Bilimleri Dergisi*, 15.2: 94.
- Shirley, K. (2010). *Teaching About Islamophobia*, Peter Lang Publishing, New York.
- Silk, K. R. (1995). <http://www.independent.co.uk/news/people/profiles/robert-129kilroy-silk-the-morning-after-72998.html>, Erişim Tarihi: 11.03.2021.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*, (Çev. T. Birkan), Metis Yayınları, İstanbul.

- Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, (1991). Risale Yayınları, Cilt:2, İstanbul.
- Sucu, S. (2016). *Korku ve Nefretin Öteki Adı: İslamofobi*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE.
- Sunaina, M. (2015). *İslamofobi Ve Teröre Karşı Savaş: Gençlik, Vatandaşlık ve Uyuşmazlık, 11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi:2001-2011*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Süphandağı, İ. (2004). *Batı ve İslam Arasında Oryantalizm*, (Ed. Süphandağı, İ.ve E. Kadir), Gelenek Yayıncılık, İstanbul.
- Şentürk, R. (2020). *Açık Medeniyet: Çok Medeniyetli Toplum ve Dünyaya Doğru*, İz Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul.
- Şeref, E. (2010). *İslamofobi Kavramsal ve Sosyolojik Yaklaşım*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Steinberg, S. (2010). *Teaching About Islamophobia*, Peter Lang Publishing, S.9, New York.
- Taras, R. (2011). *Xenophobia and Islamophobia in Europe*, Edinburg University Press, S. 3-11.
- Taylor, S. & David O. & Sears, L.ve Anne P. (2007). *Sosyal Psikoloji*, (Çev: A. Dönmez), İmge Yayınları, Ankara.
- Tevrat*
- TBMM, (2017). *Fetullahçı Terör Örgütünün (Fetö/Pdy) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi İle Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*.
- Trust, R. (1997). *Islamophobia: A Challenge For Us All*, London.
- Turan, S. ve Coştu, Y. (2013). “Erken Dönem Uygulamalarından Diyalog Paradigmasına: Hz. Muhammed Bir Diyalog Modeli Olabilir Mi?”, Hitabevi Yayınları, Ankara.
- Turner, B. S.(2003). *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm*,(Çev:İ.Kapaklıkaya) Anka Yayınları, Ankara.
- Tüzgen, A.B. (2017). *Suriye Krizi'nde “İnsan Güvenliği” Kavramının AB ve Türkiye'nin Politikalarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE.
- Unhcr (The UN Refugee Agency), (2016). *UNHCR Statistics, The World in Numbers*, http://popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=2.217962325.231276906.1495980874-543925636.1495979575, Erişim Tarihi:24.11.2020.
- Unocha, (2015). <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO-2015.pdf>, Erişim Tarihi:13.03.2021.
- Uzun, N. (2012). “Avrupa’da İslamofobi İngiltere Örneği”, Pınar Yayınları, 1. Basım.
- Uzun, T. ve Atasever, G.(2010). Türkiye’de Modernleşme Süreci Bağlamında Oryentalist ve Oksidental Bakışlar, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Dergisi, S. 26 Nisan.

- Vergin, N.(1996). *Avrupa ve İslam ya da Avrupa'da İslam'' Müslüman İmajı, Kutlu Doğum Haftası*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Yağbasan, M. ve Örsöğlü, Ü. (2017). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında Avrupa'da Göçmen ve İslam Algısı: Fransa Özelinde Ampirik Bir Çalışma*, Global Media Journal TR Edition, 8(15).
- Yanarışık, O. (2013). *Yükselen Irkçılık ve İslamofobi Gölgesinde Yaşayan Avrupa Türkleri: Almanya Örneği*, Yeni Türkiye, (54), 2911-2917.
- Yeşilyurt, T. (2014). İslam, İman ve Fundamentalizm, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, Fırat Üniversitesi, c:2, s:2.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı- AB Politikalarının Etkin(Siz)liğı*, UsakYayınları, Ankara.
- Yılmaz, T. (2017). *2010 Yılında Başlayan Siyasi Gelişmeler: Arap Baharı'nın Sonu, Suriye İç Savaşı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ufuk Üniversitesi SBE.
- Yougov, (2015). <https://yougov.co.uk/>, Erişim Tarihi:05.11.2020.
- Yücel, S. (2012). *İslamofobi Batıda Depreşen Hastalık*, Paradoks Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Zakzuk, M. H. (1993). *Oryantalizm veya Medeniyetler Hesaplaşması*, Işın Yayınları, İstanbul.
- Zürcher, E. J. (2011). *Medeniyetler Çatışması Işığında İslam, Türkiye ve Avrupa Birliğı*, Kadim Yayınları, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : OK, Hüseyin
Uyruğu : T.C

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Siyasal İletişim	Devam Ediyor
Lisans	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi/ Radyo, Televizyon ve Sinema	07.06.2013
Lise	Yalova Lisesi	2007

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)	Kurgu/Montaj
2018	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)	Video Prodüktör
2017	MHD Medya	Radyo Yayın Sorumlusu
2015	3 Digi Prodüksiyon/Medya	Radyo Yayın Sorumlusu

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Futbol, Sinema, Seyahat.

